İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Yapay Zekâ Gelişmeleri Çerçevesinde İncelenmesi

Yüksek Lisans Tezi

Cesim Can Beydemir

Eylül 2025

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Yapay Zekâ Gelişmeleri Çerçevesinde İncelenmesi

Yüksek Lisans Tezi

Cesim Can Beydemir

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Meltem Karatepe Kaya

Eylül 2025

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Cesim Can Beydemir tarafından hazırlanan "Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Yapay Zekâ Gelişmeleri Çerçevesinde İncelenmesi" başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ **İMZA**

Tez Danışmanı:

Dr. Öğretim Üyesi Meltem Karatepe Kaya

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. Emrullah Kervankıran

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Doç. Dr. Fatih Buğra Erdem

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 29/ Eylül/ 2025

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin MLA yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun metin içi kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Dr. Öğretim Üyesi Meltem Karatepe Kaya

Etik İlkelere Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Cesim Can Beydemir

ÖZET

Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Yapay Zekâ Gelişmeleri Çerçevesinde İncelenmesi

Beydemir, Cesim Can

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Meltem Karatepe Kaya

Eylül 2025

Çalışma, kanun koyucunun şirket ortaklarının sorumluluğunu belirlerken ekonomik alandaki sınırlı ve sınırsız sorumluluk ilkelerinden hareketle anonim şirket pay sahiplerinin tek borç ilkesi çerçevesinde yalnızca taahhüt ettikleri sermaye ve sadece şirkete karşı sorumlu tutulmaları hususunu incelemektedir. TTK m. 329 ve 480 uyarınca pay sahiplerine, kanuni istisnalar dışında sermaye yükümlülüğünü aşan ek borç yükletilememesi ve şirket borçlarından ötürü alacaklılara karşı doğrudan ya da dolaylı sorumluluk öngörülmemesi, sınırlı sorumluluk ilkesinin normatif temelini oluşturur. Ne var ki şirket tüzel kişiliği perdesinin bu koruyucu işlevi, kötü niyetli kullanım halinde alacaklıların mağduriyetine yol açtığından istisnai de olsa mahkemelerin tüzel kişilik perdesini kaldırma teorisine başvurduğu görülmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde bu teorinin içeriği, tarihsel gelişimi ve karşılaştırmalı hukuktaki yansımaları ele alınmaktadır. Son bölümde ise yapay zekânın giderek artan biçimde kurumsal yapılara entegre olması bağlamında, ona ileride ayrı bir hukuki kişilik tanınması ihtimalinin sınırlı sorumluluk ilkesi ve tüzel kişilik perdesi bakımından doğurabileceği sonuçlar tartışılmakta ve yapay zekânın yönetim kurulu üyesi veya pay sahibi olarak konumlandığı senaryolarda ortaya çıkabilecek sorumluluk sorunlarına ilişkin çözüm önerileri değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sınırlı sorumluluk ilkesi, Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, Yapay zekâ, Elektronik kişilik, Yönetim kurulu üyesi, Pay sahibi

ABSTRACT

Examination of the Principle of Limited Liability within the Context of Artificial Intelligence Developments

Beydemir, Cesim Can

Master's Thesis, Discipline of Private Law Thesis

Supervisor: Assistant Professor Meltem Karatepe Kaya

September 2025

The study examines how, in regulating shareholder liability, the legislature draws on the economic concepts of limited and unlimited liability and under the single-obligation principle, confines joint-stock company shareholders to liability only for their subscribed capital vis-à-vis the company. Articles 329 and 480 of the Turkish Commercial Code, except for legal exceptions, which prohibits imposing obligations beyond this capital commitment and exclude any direct or indirect liability towards creditors for corporate debts, constitutes the normative basis of limited liability. However, since the protective function of the corporate personality veil may, in cases of bad-faith use, result in the frustration of creditors' claims, courts have, albeit exceptionally, resorted to the doctrine of piercing the corporate veil. The second part of the study analyses the content of this doctrine, its historical development and its manifestations in comparative law. The final part discusses, in the context of the growing integration of artificial intelligence into corporate structures, the possible implications that the future recognition of AI as a distinct legal person might have for the principle of limited liability and the corporate veil and evaluates potential solutions to the liability issues that could arise in scenarios where AI is positioned as a member of the board of directors or as a shareholder.

Keywords: Principle of limited liability, Piercing the corporate veil, Artificial intelligence, Electronic personality, Member of the board of directors, Shareholder

ÖNSÖZ

29 Eylül 2025 tarihinde Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı kapsamında "Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Yapay Zekâ Gelişmeleri Çerçevesinde İncelenmesi" başlıklı tezimi başarıyla savunarak mezun olmanın mutluluğunu yaşıyorum.

Bu tez, güncel yapay zekâ gelişmeleri çerçevesinde özellikle yapay zekâya ileride ayrı bir hukuki kişilik tanınması ihtimalini irdelemektedir. Bu yeniliğin sınırlı sorumluluk ilkesi ve tüzel kişilik perdesi bakımından doğurabileceği sonuçları ortaya koymaktadır. Yapay zekânın yönetim kurulu üyesi veya pay sahibi olarak konumlandığı senaryolarda ortaya çıkabilecek sorumluluk sorunlarına ilişkin çözüm önerileri ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, hızla değişen dünyamıza adaptasyon sürecine akademik bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Bu süreçte katkılarını sunan herkese en içten teşekkürlerimi bir borç bilirim. Öncelikle tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Meltem Karatepe Kaya'ya en içten şükranlarımı sunarım. Kendisi derin bilgisi, bana duyduğu güven ve rehberliğiyle tezimin her anlamda kalitesini artırmış ve henüz ders döneminden itibaren başlayarak tüm süreç boyunca bana ilham vermiştir.

Jüri üyelerim Prof. Dr. Emrullah Kervankıran ve Doç. Dr. Fatih Buğra Erdem'e, emekleri ve katkıları için derin şükranlarımı ifade etmek isterim. Değerli yorumları ve yapıcı eleştirileri, tezimin son halini almasında büyük rol oynamıştır.

Bu süreçte en büyük destekçim şüphesiz ki ailem olmuştur. Bugünlerin kapısını henüz eğitimimin ilk gününden itibaren aralayan, tüm sevgilerini ve desteklerini gösteren kıymetli annem Semiha Beydemir ve kıymetli babam Faik Beydemir'e; varlıklarıyla her daim neşe kaynağı olan can dostlarım abim Ferhat Nazım Beydemir ve kardeşim Muhammed Talha Beydemir'e; hayatımızın hatırı sayılır bölümünü beraber yaşadığımız, bana her daim sonsuz inanç ve destek gösteren sevgili eşim Rabia Elif Özcan Beydemir'e yürekten minnettarım. Son olarak tezimi, bu süreçte dünyaya gelen biricik oğlum Tarık Yiğit Beydemir'e ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET iv

ABSTRACT v

ÖNSÖZ vi

KISALTMALAR xii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

SINIRLI SORUMLULUK İLKESİ

1. Sınırlı Sorumluluk İlkesi 3

1.1. Genel Olarak 3

1.2. Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Ortaya Çıkışı ve Tarihi Gelişimi 7

1.2.1. Genel Olarak 7

1.2.2. Roma Hukuku 8

1.2.3. İngiliz Hukuku 10

1.2.4. Amerikan Hukuku 12

1.2.5. Kıta Avrupası Hukuku 14

1.2.6. Sınırlı Sorumluluğun Bugünü 16

2. Türk Hukukunda Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Düzenlenişi 18

2.1. Genel Olarak 18

2.2. Sınırlı Sorumluluk Kuralının Sermaye Şirketlerindeki Görünümü 20

2.2.1. Pay Sahibinin Tek Borç ile Yükümlü Olması 20

2.2.1.1. Anonim Şirketlerde 22

2.2.1.2. Limited Şirketlerde 22

2.2.2. Pay Sahibinin Tek Borç ile Yükümlü Olmasının İstisnaları 23

2.2.2.1. Anonim Şirketlerde 23

2.2.2.2. Limited Şirketlerde 24

2.2.3. Ortakların Şirket Alacaklılarına Karşı Sorumlu Olmaması 25

2.2.4. Şirketin Ortakların Şahsi Alacaklılarına Karşı Sorumlu Olmaması 26

2.2.5. Ortaklık Borçlarından Sadece Ortaklık Malvarlığının Sorumlu Olması 27

2.3. Alacaklıları Sınırlı Sorumluluk İlkesine Karşı Koruyucu Düzenlemeler 27

2.3.1. Ortaklık Malvarlığının Korunması İlkesi 28

2.3.2. Kamuyu Aydınlatma İlkesi 30

İKİNCİ BÖLÜM

TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI

1. Tüzel Kişilik 32

1.1. Genel Olarak Tüzel Kişilik 33

1.2. Tüzel Kişiliğin Unsurları 36

1.2.1. Bağımsızlık Unsuru 36

1.2.2. Sürekli Amaç Unsuru 37

1.2.3. Örgütlenme Unsuru 39

1.3. Tüzel Kişilik Kurumunun Sınırlı Sorumluluk İlkesi 40

2. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması 42

2.1. Genel Olarak 42

2.2. Tarihsel Gelişim 45

2.3. Türk Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması 49

2.4. Teoriler 53

2.4.1. Kötüye Kullanma Teorisi 53
2.4.2. Subjektif Kötüye Kullanma Teorisi 54
2.4.3. Objektif Kötüye Kullanma Teorisi 55
2.4.4. Normların Amaçları Teorisi 56
2.5. Yöntemler 57
2.5.1. Tüzel Kişilik Perdesinin Düz Kaldırılması 57
2.5.2. Tüzel Kişilik Perdesinin Ters Kaldırılması 58
2.5.3. Tüzel Kişilik Perdesinin Çapraz Kaldırılması 59
2.5.4. Tüzel Kişilik Perdesinin Yatay Kaldırılması 60
2.5.5. Tüzel Kişilik Perdesinin Gönüllü Kaldırılması 60
3. Karşılaştırmalı Hukukta Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması 61
3.1. İngiltere 62
3.1.1. Salomon v. A. Salomon davası 63
3.1.2. Apthorpe v Peter Schoenhofen Brewing Davası 64
3.1.3. Gilford Motor Co Ltd v Horne Davası 65
3.1.4. Beckett Investments Management Group Ltd. v Hall Davası 65
3.1.5. Adams v. Cape Industries Davası 66
3.1.6. Macaura Davası 66
3.1.7. Prest Davası 67
3.2. Almanya 67
3.2.1. Trihotel Davası 69
3.2.2. Typenhaus Davası 70
3.2.3. Autokran Kararı 70
3.3. İsviçre 70
3.3.1. Wibru Holding AG v. Swissair Beteiligungen AG Kararı 71
3.4. Amerika Birleşik Devletleri 72
3.4.1. Alter Ego Teorisi 73

3.4.2. Berkey v. Third Ave. Railway Co. Davası 74

3.4.3. Wood v. Dummer Davası 74

3.4.4. Bartle v. Home Owners Cooperative Davası 74

3.4.5. Libananco Davası 75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL GELİŞMELERİN SINIRLI SORUMLULUK İLKESİNE ETKİSİ

1. Yapay Zekâ Kavramı 76

1.1. İnsan Gibi Davranan Sistemler 76

1.2. İnsan Gibi Düşünen Sistemler 77

1.3. Rasyonel Düşünen Sistemler 77

1.4. Rasyonel Davranan Sistemler 78

2. Yapay Zekâ Türleri 78

2.1. Reaktif Yapay Zekâ 79

2.2. Sınırlı Hafızaya Sahip Yapay Zekâ 79

2.3. Zihin Teorisine Sahip Yapay Zekâ 79

2.4. Bilinç Sahibi Yapay Zekâ 80

2.5. İşlev Bakımından Sınıflandırılan Yapay Zekâ 80

3. Yapay Zekânın Hukuki Statüsü 81

3.1. Köle Görüşü 81

3.2. Eşya Görüşü 82

3.3. Hayvan Görüşü 82

3.4. Kişi Benzeri Görüşü 83

3.5. Kişi Görüşü 83

3.6. Elektronik Kişi Görüşü 84

4. Yapay Zekânın Yönetim Kurulunda Yer Alması 88

4.1. Yapay Zekânın Yönetim Kurulunda Yerine Getirebileceği Görevler ve Hukuki Sorumluluğa Etkisi 89

4.1.1. Destekleyici Yapay Zekâ 90

4.1.2. Tamamlayıcı Yapay Zekâ 91

4.1.3. Otonom Yapay Zekâ 92

5. Yapay Zekânın Şirket Ortağı Olması 94

5.1. Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Yapay Zekâ Ortak Açısından Görünümü 96

5.1.1. Genel Olarak 96

5.1.2. Karşılaşılabilecek Olası Sorunlar 98

5.1.3. Olası Sorunlara Çözüm Önerileri 99

5.1.3.1. Gerçek Kişi ile Temsil Edilme 99

5.1.3.2. En Az Başlangıç Sermaye Tutarı ve Teminat 101

SONUÇ 103

KAYNAKÇA 105

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

eTTK : Eski Türk Ticaret Kanunu

m. : Madde

SerpK : Sermaye Piyasası Kanunu

TBK : Türk Borçlar Kanunu

TMK : Türk Medeni Kanunu

TTK : Türk Ticaret Kanunu

GİRİŞ

Kanun koyucu, şirket ortaklarının şirkete ve üçüncü kişilere karşı sorumluluğunu düzenlerken, ekonomi alanındaki sınırlı ve sınırsız sorumluluk ilkelerini kullanmıştır. Söz konusu ilkeler şirketler hukukuna aktarılırken ekonomik veriler göz önünde bulundurulmuştur. Böylelikle, ortağın sorumluluğunun şekli, onun şirket yönetim ve malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisine göre belirlenmiştir. Anonim şirketlerle ilgili olarak Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 329. maddesinin ikinci fıkrasında, anonim şirket pay sahiplerinin, sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye paylarıyla ve şirkete karşı sorumlu olduğu hükme bağlanmıştır. Anonim şirketler hukukunda pay sahiplerinin sadece getirmeyi taahhüt ettikleri sermaye paylarıyla ve sadece şirkete karşı sorumlu olması durumu, tek borç ilkesi olarak isimlendirilmektedir. Söz konusu düzenleme çerçevesinde, pay sahibinin tek bir borcu vardır. Bu kapsamda pay sahibinin sorumluluğu sadece taahhüt ettiği sermaye tutarı kadar ve ancak şirkete karşıdır. Dolayısıyla, TTK m. 480'de açık şekilde hükme bağlandığı üzere kanunda öngörülen istisnalar dışında, esas sözleşmeyle pay sahibine, pay bedelini veya payın itibari değerini aşan primi ifa dışında borç yükletilemez. Bununla birlikte, şirketin üçüncü kişilere karşı olan borçlarından dolayı ve şirket alacaklılarına karşı da pay sahibinin herhangi bir sorumluluğu söz konusu değildir. Bir başka ifadeyle, anonim şirketlerin borçlarından dolayı malvarlığıyla sınırsız sorumluluğu uyarınca, şirketin alacaklıları pay sahibinden doğrudan ya da dolaylı olarak kişisel herhangi bir talepte bulunamaz. Pay sahibi, taahhüt etmiş olduğu sermaye payını ödemekle şirkete karşı sorumluluğunu yerine getirmiş ve bundan kurtulmuş olur. Bunun neticesinde şirket ortakları, yalnızca getirmeyi taahhüt ettikleri sermaye payıyla ve şirkete karşı sorumlu olmaları çerçevesinde sınırlı sorumluluk ilkesine tabidir. Buradan hareketle çalışmamızın ilk bölümü, sınırlı sorumluluk ilkesinin ne olduğu ve tarihi gelişim süreci incelemesinden oluşmaktadır.

Sınırlı sorumluluk ilkesi, şüphesiz ki pay sahiplerinin şirket alacaklılarına karşı doğrudan sorumlulukları olmadığının hüküm altına alındığı TTK 329 maddesinden kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede sermaye getirme borcu olan tek borcunu yerine getiren pay sahiplerinin bundan başka alacaklılara karşı doğrudan sorumlulukları olmaması, alacaklılara karşı sorumluluğun şirket tüzel kişiliği üzerinden oluşturulması öngörülmüş olsa da son zamanlarda bu tüzel kişilik perdesinin arkasına kötü niyetle sığınılarak alacaklıların ve üçüncü kişilerin mağdur edildiği hadiselerin yaşanma sıklığında artış

yaşanmış olması, tüzel kişilik perdesinin mutlaklığını dünya genelinde tartışmaya açmıştır. Bu nedenle, oldukça istisnai durumlarla sınırlı olmak üzere, mahkemeler tarafından tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna gidildiği görülmektedir. Bu çerçevede çalışmamızın ikinci bölümü, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin ne olduğu ve nasıl bir gelişme süreci yaşadığına ilaveten karşılaştırmalı hukukta tüzel kişilik perdesinin kaldırıldığı birtakım kararların incelenmesinden oluşmaktadır.

Tez çalışmamızda amaçlanan temel nokta, sınırlı sorumluluk ilkesinin işlevini, tarihsel kökenlerini, hukuki sınırlarını ve geleceğe yönelik olası dönüşümlerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktır. Buradan hareketle tüzel kişilik perdesinin kötü niyetli kullanımına ek olarak bir başka dikkat edilmesi gereken husus kanımızca yapay zekâ tarafında yaşanan gelişmelerdir. Zira yapay zekânın her geçen gün hayatlarımıza daha çok entegre olduğunu bizzat yaşayarak görmekteyiz. Yakın bir gelecekte yapay zekânın bir aktör olarak karşımıza çıkması, bu durumla ilgili mevzuat çerçevesinde güncel durumu yansıtan değişiklikler yapılmasını gerektireceği gibi tüzel kişilik perdesinin kötü niyetli kullanımına benzer yeni durumlar oluşturabilir. Gerçekten de yapay zekâya hukuki bir kişilik tanımlaması yapılması suretiyle gerçek ve tüzel kişilerde olduğu üzere yapay zekânın bir yönetim kurulu üyesi veya pay sahibi olarak karşımıza çıktığını görebiliriz. Nitekim her ne kadar henüz bir hukuki kişilik tanımlanmış olmasa da yapay zekânın yönetim kurulunda kullanıldığı örneklere rastlamış bulunmaktayız. Her ne kadar bugün itibariyle yapay zekâya bir hukuki kişilik atfedilmesi henüz gerçekleşmemiş olsa da şirketlere ayrı bir tüzel kişilik tanımlaması yapılmasının nasıl bir tarihi gelişim çerçevesinde gerçekleştiği örneği üzerinden yapay zekânın da benzer bir gelişim süreci yaşayabileceği, yadsınmaması gereken bir ihtimaldir. Bu çerçevede çalışmamızın üçüncü ve son bölümü, yapay zekânın ne olduğu, işlevsel bakımdan nasıl sınıflandırıldığı ve hukuki statüsüyle ilgili çeşitli görüşlere yer verilerek başlamaktadır. Akabinde bölüm, yapay zekânın yaşanan bir gelişme olarak yönetim kurulunda kullanılması örneği üzerinden yakın gelecekte yapay zekâya bir hukuki kişilik atfedilmesi, buna binaen bir pay sahibi olarak karşımıza çıkması, bu durumda karşılaşılabilecek olası sorunlar ve bu sorunlara çözüm önerilerinden oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SINIRLI SORUMLULUK İLKESİ

1. Sınırlı Sorumluluk İlkesi

1.1. Genel Olarak

Sorumluluk, taraflardan birinin diğerine karşı kanundan veya sözleşmeden doğan bir edimi yerine getirme yükümlülüğünü ifade eder.[1] Bu nedenle çoğu zaman borçlu ile sorumlu kişi aynı anlamda kullanılmaktadır.[2] Bunun yanı sıra, sorumluluk kavramı farklı bir boyutuyla isnat kabiliyetini de ifade eder. Bir fiilin sonuçlarının kişiye yüklenebilmesi, başka bir deyişle bu fiilden dolayı sorumlu olduğu sonucuna varılabilmesi bu kavramla açıklanır.[3] Sorumluluk terimi, bir başka anlamıyla da borcun nasıl ifa edileceğini veya alacaklının alacağını elde etmek için başvurabileceği, borçlunun malvarlığına ilişkin kısmı belirtmektedir.[4] Bu bağlamda söz konusu sorumluluk türü, ile sorumluluk olarak da adlandırılmaktadır.[5] Hukuk düzeni açısından sorumluluk, hukuka aykırı bir fiil sonucu üçüncü kişiye verilen zararın giderilmesi ya da borçlunun borcunu hiç ifa etmemesi veya gereği gibi yerine getirmemesi sebebiyle ortaya çıkan tazmin yükümlülüğünü ifade etmektedir.[6] Sınırlı sorumluluk, alacaklının başvurabileceği muhatap ve malvarlığının kapsamının sınırlandırılması şeklinde değerlendirilmelidir. Zira bu ilke, tüzel kişilere ilişkin ayrılık ilkesiyle birlikte, ortaklık borçlarından dolayı ortakların kişisel olarak sorumlu tutulmaması sonucunu doğurmaktadır.[7]

---

[1] **ARSLANLI, Halil**, *Anonim Şirketler II-III, Anonim Şirketlerin Organizasyonu ve Tahviller*, İstanbul, 1960, s. 343, **AKDAĞ GÜNEY**, **Necla**, *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, İstanbul, 2010, s. 31.
[2] **ÇAMOĞLU**, **Ersin**, *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu (Kamu Borçlarından Doğan Sorumluluk ile)*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s. 9.
[3] **ÖZKURT, Ayşegül**, *Bankacılık Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması*, 2. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 11.
[4] **ÇAMOĞLU**, s. 10.
[5] **ANTALYA, Gökhan**, "Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Teorisi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu*, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul, 2008, s. 146.
[6] **AKDAĞ GÜNEY**, s. 32.
[7] **KIRCA, İsmail / ŞEHİRALİ ÇELİK, Feyzan Hayal / MANAVGAT, Çağlar**, *Anonim Şirketler Hukuku*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2013. s. 108.

Sermaye şirketleri ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olduklarından şirketin malvarlığı da bağımsızdır ve bahsi geçen malvarlığı, bu tüzel kişiliğe aittir.[8] Bu durum, sınırlı sorumluluk ilkesi ve TTK m. 329/1 hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde sermaye şirketlerinin borçlarından dolayı yalnızca kendi malvarlıklarıyla sorumlu oldukları sonucuna ulaşılır. Buna karşılık, gerçek veya tüzel kişi ortakların, şirket alacaklılarına karşı doğrudan bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Nitekim TTK m. 329/2 hükmünde pay sahiplerinin yalnızca getirmeyi taahhüt ettikleri sermaye paylarıyla ve şirkete karşı sorumlu olduklarının düzenlenmiş olması çerçevesinde ortakların yalnızca şirkete karşı ve taahhüt ettikleri sermaye payı ile sınırlı bir sorumluluk taşıdıkları açık şekilde hüküm altına alınmaktadır. Bu çerçevede ortakların, şirket tüzel kişiliğine ait borçlardan şahsen sorumlu tutulmaları söz konusu değildir. Ortaklar, sadece taahhüt ettikleri sermaye paylarını şirkete koymakla yükümlüdürler ve bu yükümlülüğün ifasıyla, şirket borçlarından doğabilecek sorumlulukları sona ermiş olur. Bu yönüyle, sermaye şirketlerinde ortakların sınırlı sorumluluğunu esas alan bir sistem benimsenmiştir.[9]

Sınırlı sorumluluk ilkesinin kabulü sürecinde gözetilen amaç, riskin paylaşılması veya girişimciliğin teşvik edilmesi olarak ifade edilmektedir.[10] Sermaye şirketlerinde, şirketin faaliyetlerini sürdürebilmesi için gerekli olan sermaye, ortakların taahhüt ettikleri sermaye paylarından oluşur.[11] Bu yolla, ticari faaliyetlerden kaynaklanabilecek risk yalnızca şirket tüzel kişiliği üzerinde bırakılmamış, aynı zamanda bu tüzel kişiliği meydana getiren ortaklara da bu risk belli ölçüde dağıtılmıştır. Böylelikle ortakların bireysel ömürlerinin ötesine geçen ve uzun vadeli ekonomik hedeflere yönelen bir tüzel kişilik yapısı oluşturulması mümkün hâle gelmiştir.[12] Ancak, ortaklar gerçekleştirdikleri yatırımların risk boyutlarını da göz önünde bulundurmaktadır. Eğer ortaklar, kurdukları tüzel kişiliğin borçlarından dolayı kendi kişisel malvarlıklarıyla sınırsız biçimde sorumlu olsalardı, bu ölçekte bir riski üstlenmeyi tercih etmeleri pek olası olmazdı. Dolayısıyla ortakların risk almaktan kaçınmaları ve bunun sonucunda ekonomik faaliyetlerin aksaması gibi bir ihtimalin önüne geçmek amacıyla, kanun koyucu tarafından sadece şirketin borçlarından şirketin malvarlığının sorumlu olacağı ve ortakların ise yalnızca

[8] **ÖZKURT**, s. 15, **POROY**, **Reha / TEKİNALP**, **Ünal / ÇAMOĞLU**, **Ersin**, *Ortaklıklar Hukuku I*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2025, s. 90.
[9] **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 278.
[10] **KUŞ**, **Ulaş Baran**, *Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması*, Seçkin Yayıncılık, Haziran 2025, s.38.
[11] **ÇAMOĞLU**, s.1-2.
[12] **YANLI**, **Veliye**, *Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması*, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s.75.

şirkete taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı bir sorumluluk taşıyacakları açıkça düzenlenmiştir.[13] Bu sistem sayesinde ortaklar, yalnızca koymayı taahhüt ettikleri sermaye payı kadar risk altına girmektedir. Bu sayede ticari hayatın istikrar ve sürekliliği sağlamaktadır. Böylece hem küçük yatırımcılar sınırlı sorumluluk ilkesi çerçevesinde yalnızca taahhüt ettikleri sermaye miktarı kadar risk üstlenmekte hem de büyük yatırımların ortağı olmak suretiyle kâr payı gibi şirket getirilerinden faydalanabilmektedir. Sonuç olarak, sınırlı sorumluluk ilkesinin benimsenmesiyle girişimciliği teşvik etme ve ticari riskin kontrol edilebilir biçimde finanse edilmesi amacı güdülmektedir.[14]

Sınırlı sorumluluk ilkesinin benimsenmesinin temelinde tüzel kişiliği oluşturan ortakların, tüzel kişi ortaklık ile bu ortaklığın alacaklıları arasındaki ilişkide esasen üçüncü kişi konumunda olmaları ve genel kural olarak ortakların, ortaklığın yönetiminden doğrudan sorumlu sayılmamaları yatmaktadır.[15] Şirket tüzel kişiliği, kendisini oluşturan ortaklarından ayrı ve bağımsız bir kişiliğe ve malvarlığına sahiptir. Her ne kadar bu ortaklık yapısında yer alan organlar, ortaklar tarafından belirleniyor olsa da genel kurul çerçevesinde bir iradenin ortaya konulması ve yönetim kurulunda kararların alınması süreçlerinde ortaklar, yalnızca sahip oldukları pay oranında etkili olabilmektedir. Bu organlar eliyle ortaya çıkan irade ise, ortakların bireysel iradelerinden bağımsız olarak tüzel kişiliğe ait ayrı bir irade olarak şekillenmektedir. Dolayısıyla ortaklar, tüzel kişi ortaklığın yönetimini doğrudan ve bireysel olarak gerçekleştirmemektedir.[16] Ayrıca tüzel kişi ortaklığın tüm faaliyetlerini kendi organları vasıtasıyla yürütmesi çerçevesinde ortaklık ile alacaklıları arasındaki ilişkide ortaklar üçüncü kişi durumundadır. Bu çerçevede ortakların kötü niyetli davranışlarının bulunduğu istisnai durumlar dışında, ortaklık tüzel kişiliğine ait borçlardan dolayı ortakların şahsen ve tüm malvarlıklarıyla sorumlu tutulması, hukuken kabul edilebilir bir netice değildir.[17]

Sermaye şirketlerinde ortakların sınırlı sorumluluğu ilkesi yukarıda açıklanan gerekçeler doğrultusunda benimsenmiş olup bu ilke TTK m. 392/2 hükmü ile açıkça ortaya konulmuştur. Kanun koyucu, kanunda öngörülen istisnalar dışında esas sözleşmeyle pay

[13] **YANLI**, s.76, **ÖZKURT**, s. 15.
[14] **YANLI**, s. 76.
[15] **ÖZKURT,** s. 16, **YANLI**, s. 78.
[16] **ÖZKURT**, s. 16, **YANLI**, s. 78.
[17] **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 281.

sahibine, pay bedelini veya payın itibari değerini aşan primi ifa dışında borç yükletilemeyeceğine ilişkin TTK m. 480 düzenlemesiyle sınırlı sorumluluk ilkesine tamamlayıcı bir düzenleme ihdas etmiştir. Bu düzenleme ile tüzel kişi ortak, esas sözleşme marifetiyle dahi pay bedelini veya prim borcunu ifa dışında başka bir yükümlülük altına alınamayacağı hüküm altına alındığından, sınırlı sorumluluk ilkesinin korunduğu ve pekiştirildiği görülmektedir.[18]

Sınırlı sorumluluk ilkesi esasen tüzel kişiliğin doğrudan bir sonucu değildir. Zira tüzel kişiliğe sahip bir ortaklığın borçlarından, ortakların şahsen ve sınırsız biçimde sorumlu tutulabilmesi, tüzel kişilik ile çelişen bir durum değildir.[19] Bu çerçevede kollektif şirketlerin her ne kadar tüzel kişilik niteliğine sahip olsalar da ortaklarının şirket borçlarından dolayı şahsi ve sınırsız sorumluluk altına girmeleri örnek gösterilebilir.[20] Bu durum hem tüzel kişilik yapısıyla hem de paylı komandit şirketlerde görüldüğü gibi sermaye şirketi niteliğiyle bağdaşmaktadır. Bu doğrultuda bir ortaklığın yalnızca tüzel kişiliğe ve bağımsız bir malvarlığına sahip olması, tek başına sınırlı sorumluluk ilkesinin geçerliliği için yeterli olmamaktadır. Bilakis tüzel kişilik yapısı, sınırlı sorumluluğun ortaya çıkabilmesi için gerekli ancak yeterli olmayan bir ön koşuldur.[21] Bir başka deyişle ortakların, ortaklık borçlarından şahsi olarak sorumlu tutulmaması için öncelikle şirketin tüzel kişiliğe sahip olması, buna ek olarak bu tüzel kişiliğin ayrı bir malvarlığı ve asgari sermaye yapısının bulunması gerekir. Ancak bu koşulların varlığı hâlinde, sınırlı sorumluluk ilkesinin uygulanabilmesi mümkündür. Bu noktada belirleyici unsur ise, kanuni düzenlemenin mevcudiyetidir. Nitekim sınırlı sorumluluk ilkesi, kanun koyucu tarafından yalnızca anonim ve limited şirketler bakımından öngörülmüş ve bu şirket türlerine tanınmış bir imtiyaz niteliğindedir.[22]

[18] **YANLI**, s. 78.
[19] **YANLI;** s. 77.
[20] **PULAŞLI, Hasan**, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 201.
[21] **ÖZKURT**, s. 16.
[22] **YANLI**, s. 77.

1.2. Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Ortaya Çıkışı ve Tarihi Gelişimi

1.2.1. Genel Olarak

Sınırlı sorumluluk ilkesi, riskin finansmanına imkân tanıması sayesinde yüksek sermaye toplama kapasitesine sahiptir ve bu yönüyle ticaret hacmini artırıcı bir işlev görmektedir.[23] Ekonomik açıdan sağladığı bu etkinlik dikkate alındığında, sınırlı sorumluluk kuralının vazgeçilmez nitelikte olduğu ve ikamesinin mümkün bulunmadığı yönünde genel bir kabul söz konusudur. Ancak diğer yandan, riskin finansmanı ortaklık pay sahipleri tarafından üstlenilmemekte, dolayısıyla ortaya çıkabilecek zararların, ortaklık ile hukuki ilişki kuran üçüncü kişilerin üzerinde kalma tehlikesi doğmaktadır. Hatta daha da önemlisi, pay sahiplerinin bu durumu kötüye kullanarak üçüncü kişilere zarar verecek şekilde hareket etmeleri ihtimali de göz ardı edilemez. Bu nedenlerle, sınırlı sorumluluk ilkesinin tarihsel bir yanılgı olduğu ve tamamen yürürlükten kaldırılması gerektiği yönünde görüşler de mevcuttur.[24] Bununla birlikte, sınırlı sorumluluk ilkesinin hem avantajları hem de sakıncalı yönleri göz önünde bulundurulduğunda, esas olan ticari hayatın istikrarını koruyacak ve aynı zamanda ortaklık alacaklılarının hakkaniyete aykırı biçimde zarara uğramasını engelleyecek bir dengeyi kurmaktır. Söz konusu dengenin sağlanması için, bir başka deyişle riskin finansmanı sağlanırken bununla birlikte üçüncü kişilerin zarar görmesinin engellenmesi amacıyla şartları oluşursa tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin devreye sokulması söz konusu olmaktadır. Gerçekten tüzel kişilik kurumu, ortaklar tarafından sorumluluktan kurtulmak için kötüye kullanılıyorsa Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 2/2 uyarınca tüzel kişilik perdesi kaldırılması suretiyle tüzel kişiliğin arkasında duran ve mevzubahis tüzel kişiliği oluşturan kişilere başvurulabilmesi söz konusu olmaktadır.

---

[23] **YANLI**, s. 76.
[24] **BLUMBERG, Philip**, **"**Limited Liability and Corporate Groups", *Journal of Corp. Law* 11, 1986, s. 605.

1.2.2. Roma Hukuku

Roma Hukuku'nda pay sahiplerinden ayrı bir tüzel kişilik kavramının ne ölçüde kabul edildiği konusunda farklı görüşler mevcuttur. Roma Hukuku'nda şirket kavramının ayrı bir tüzel kişilik olarak yerleştiğini iddia eden yazarlar, MS. 2-3 yüzyılda yaşamış olan hukukçu Ulpian'ın "*Bir şirkete bir şey borçlu olunduğunda, bu aynı şirketin bireysel üyelerine borçlu olunmaz; ayrıca, bireysel üyeler de tüm şirketin borçlu olduğu şeyi borçlu değildir."* özdeyişinden hareket etmektedirler.[25] Karşıt görüşteki yazarlar ise tüzel kişi olarak şirket kavramının antik çağa yabancı olduğu sonucuna varmaktadırlar. Ancak, özdeyişin de gösterdiği gibi Roma hukukunda bir tüzel kişiliğin üyelerinin tamamının bazı amaçlar için bireysel üyelerden farklı hak ve görevlere sahip olduğunun kabul edildiğini ortaya koymaktadırlar. Bu görüşlere ek olarak Roma hukukunda tam anlamıyla bir sınırlı sorumluluk düşüncesinin olup olmadığı hakkında da farklı görüşler mevcuttur. Baskın görüş, çok erken dönem İngiliz hukukunda hem doğrudan hem de dolaylı pay sahipleri sorumluluğunun varlığından hareketle sınırlı sorumluluğun İngiliz hukuk sistemi tarafından kabul edilen Roma hukukunun Orta Çağ versiyonunun bir unsuru olmadığını güçlü şekilde gösterdiği cihetindedir.[26]

Sınırlı sorumluluk kuralının tarihsel kökeni, Roma Hukuku'nda yer alan *peculium* kurumuna kadar dayanmaktadır.[27] Roma Hukuku sisteminde mülkiyet hakkı yalnızca aile reisi olarak da adlandırılan *pater familias*'a ait olduğundan, aile reisi çocuklarına veya kölelerine bazı malvarlığı unsurlarını ya da tüm malvarlığını kapsayacak şekilde *peculium* adı altında bir işletme sermayesi tahsis ederdi. Bu kişiler, kendilerine bırakılan *peculium* aracılığıyla ticari faaliyetlerde bulunabilirlerdi.[28] Ancak bu ticari faaliyetlerden doğan borç ve yükümlülükler bakımından *pater familias*, yalnızca *peculium* oranında sorumlu tutulurdu.[29] Söz konusu düzenleme, sorumluluğun gerek sözleşmesel gerekse haksız fiil kaynaklı olarak sınırlandırılmasına ilişkin tarihsel gelişim sürecindeki ilk örneklerden biri olarak kabul edilmektedir. Sınırlı sorumluluk kavramının Roma'da başka emsalleri de vardır. Roma deniz kredisi, *nauticum fenus*, riskli yolculuklar için sermaye çekmek

[25] **BLUMBERG**, s. 573 – 631.
[26] **BLUMBERG,** s. 579.
[27] **BAINBRIDGE, Stephen M. / HENDERSON, M. Todd**, *Limited Liability; a Legal and Economical Analysis*, Edward Elgar Publishing, 2016, s. 22.
[28] **TAHİROĞLU**, **Bülent / ERDOĞMUŞ**, **Belgin**, *Roma Hukuku Dersleri*, Der Yayınları, İstanbul, 2023, s. 158.
[29] **TAHİROĞLU / ERDOĞMUŞ**, s. 224-225.

amacıyla tasarlanmıştı. Sermayeyi sağlayan taraf, yalnızca denizdeki zararlardan sorumluydu ve kâr payı yerine sermaye yatırımı üzerinden sabit bir getiri elde ediyordu. Her iki durumda da sorumluluk sınırlamaları tarafların kimliğinden veya statüsünden değil, sorumluluk ve kontrol arasındaki bağlantıya ilişkin araçsal bir bakış açısından kaynaklanmaktadır. Kontrolün sermaye sağlayıcılarda olduğu durumlarda sermaye sağlayanlar sorumluluklarını azaltmak için olumlu adımlar atabilirler. Ancak kontrolün kendilerinde olmadığı zamanlarda söz konusu eylemler uzaktan gerçekleştiği için sorumluluklarını azaltmak maksatlı olarak adımlar atabilmeleri mümkün olmamaktadır.[30]

Mevcut çeşitli şirket benzeri mekanizmalara rağmen, Roma döneminde bugünkü şekliyle şirket faaliyetleri görece nadirdir. Bazı kamu projeleri dışında, modern öncesi dönemin ticari faaliyetleri büyük miktarda sermaye birikimine dayanmıyordu ve modern firmaların mülkiyet ve kontrolünün rutin olarak ayrılmasını gerektirmiyordu. Dolayısıyla bu iş ve işlemlerden kaynaklı olarak bir sınırlı sorumluluk ihtiyacı hissedilmemekteydi. Buna karşılık sınırlı sorumluluk, on dokuzuncu yüzyılın başlarında Kıta Avrupası hukukunun önemli bir yönü haline gelmiştir.[31]

Takip eden bin yıl süresince şirket biçimi yahut sınırlı sorumluluk açısından büyük ilerlemeler kaydedilmemiştir. Ancak Orta Çağ boyunca, uluslararası nakliyenin büyümesi, bugün aşina olduğumuz sınırlı sorumluluk özelliklerini kullanan yeni bir sözleşme biçimi olan commenda'nın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tek bir yenilik kaynağının aksine, aynı dönemde çeşitli sosyal sistemlerde ortak bir sözleşme biçimi gelişmiştir. Müslüman kiradları ve Bizans chreokoinōnia'ları, benzer özelliklere sahip çağdaş sözleşmelere örnektir.[32] Bu gelişmeler peculium ve Roma deniz kredisi olan nauticum fenus müesseseleri öncülüğünde gerçekleşmiştir.

Sınırlı sorumluluk ilkesinin gelişim sürecinde önemli bir dönüm noktası, 11. yüzyılda İtalya'da uygulanan *commenda* sistemi olmuştur. Bu sistemin, Batı dünyasının Doğu ile kurduğu ticari, ekonomik ve siyasi ilişkiler neticesinde Doğu'dan alınan birtakım yöntemlerin bir yansıması olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir.[33] O dönemde kilisenin faiz yasağı nedeniyle sermaye sahipleri, özellikle deniz ticaretinde ödünç verme

[30] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 22.
[31] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 23.
[32] **LOPEZ, Robert S.,** The Commercial Revolution of the Middle Ages, 1976, 950–1350. (**BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 23'ten naklen**)**
[33] **KUMAŞ**, **Salih**, "Bir Finansman Yönetimi Olarak İş Ortaklığı Uygulaması 'Mudârabe-Commenda Karşılaştırması"". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15/1, 2006, s. 371.

yöntemini terk ederek, sınırlı sorumlu ortaklık ilişkisine dayanan bir modeli tercih etmişlerdir.

Commenda sisteminde, sermaye sahibi olan "*commendator*", ticari faaliyetlerde bulunacak olan "*traktator*"a belirli bir sermaye devrederdi. Üçüncü kişilere karşı borç ve yükümlülüklerden yalnızca *traktator* sorumlu olurken, elde edilen kâr taraflar arasında paylaşılmakta; zarar söz konusu olduğunda ise *commendator* sadece koymuş olduğu sermaye tutarı ile sınırlı bir şekilde sorumlu tutulmaktaydı. Bu sistem, sınırlı sorumluluk ilkesinin modern hukuki yapısına en yakın ilk örneklerden biri olarak kabul edilmektedir.[34]

1.2.3. İngiliz Hukuku

Tarihsel süreçte, sınırlı sorumluluk uygulaması genellikle deniz ticareti gibi yüksek risk barındıran dar alanlarla sınırlı kalmıştır. 16. yüzyıla gelindiğinde ise İngiltere'de kraliçenin, parlamentonun ya da Anglo-Sakson hukuk sisteminin verdiği yetkilerle anonim şirketlere sınırlı sorumluluk hakkı tanınmaya başlanmıştır. Aynı yüzyılda Kraliçe I. Elizabeth, Elizabeth Dönemi Kâşifleri olarak bilinen kişilere ticari girişimlerinde sınırlı sorumlulukla hareket etme izni vermiş; bu uygulama sayesinde gerçekleştirilen keşif faaliyetleri, 18. yüzyılda yaşanacak olan Sanayi Devrimi'nin ekonomik temelinin atılmasına önemli katkı sağlamıştır.[35]

İngiltere'de şirket kavramı, başlangıçta kamu hizmeti sunan kurumlara özgü olarak düşünülen bir müesseseydi. 18. yüzyılda ticari hayat daha ziyade adi ortaklıklarla yürütülmekteydi. Bu yapılar, ortakları kişisel olarak ve sınırsız biçimde sorumlu tutuyordu. Gerçekten de Amerikan Devrimi sırasında, kilise ve kamu kuruluşlarındaki tarihi kökenlerinden ortaya çıkan ve Roma hukukunun orta çağ versiyonlarından türetilen kavramları yansıtan İngiliz şirketler hukuku, kurumsal yükümlülükler için doğrudan pay sahipleri sorumluluğunun ortadan kaldırılması yolunda henüz evrimini tamamlamamıştı. 17 ve 18. yüzyılın önemli yazar ve hukukçularının eserleri içerisinde sınırlı sorumluluk

[34] **KUŞ**, s. 24.
[35] **GÜNAY**, **Senanur**, "Sermaye Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması", İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2016, s. 11-12.

ilkesinden bahsedilmemiş olması bu durumu ortaya koymaktadır.[36] Thomas Hobbes Leviathan'da tüccarlardan oluşan bir siyasi yapının üyelerinin sınırsız sorumluluğuna atıfta bulunmuştur. Benzer şekilde, ne 1612'de yazan Sir Edward Coke, ne 1765'te yazan Blackstone, ne de 1792'de yazan Kyd, sınırlı sorumluluğu şirketin temel nitelikleri arasında listelemiştir.[37] Fakat zaman içerisinde büyüyen ticari işletmeler, hisseleri devredilebilen anonim ortaklıklara giderek daha fazla yönelmiştir. Sermayenin geniş kitlelere yayılması, sınırsız sorumluluk biçimini sürdürülemez hâle getirmiştir. Bunun sonucu olarak yatırımcılar, yatırımları ile sınırlı sorumluluk talep etmeye başlamışlardır. Fakat bu talepler ile sınırlı sorumluluğa karşı olanların taleplerinin çatışması neticesinde sınırlı sorumluluk müessesesinin hukuken düzenlenmesi süreci bir siyasi mücadele sürecinin konusu olmuştur. Bu doğrultuda 1844 tarihli Joint Stock Companies Act ile anonim şirketleşme kolaylaştırılmış ancak sınırlı sorumluluk tanınmamıştır. Bu yasada sınırlı sorumluluğa ilişkin tüzük hükümleri yasaklanmış ancak üçüncü taraflarla yapılan sözleşmelerdeki benzer hükümler konusunda sessiz kalınmıştır.[38] Ancak hisse senedi devri yoluyla vergi kaçırma sorununu çözmede başarısız olması ve alacaklıların daha az varlıklı üyeler yerine öncelikle kendilerine karşı işlem başlatacağı endişesi nedeniyle daha varlıklı yatırımcıların yatırımlarını geciktirdiğinin düşünülmesi nedeniyle yasanın bu hâliyle uygulanamaz olduğu ortaya çıkmıştır. Zira yasa, sınırlı sorumluluğu siyasi bir sorun olarak nihai olarak ortadan kaldırmamış ve siyasi mücadele devam etmiştir. Bir yandan, sınırlı sorumluluk, büyüyen sanayi düzeninin gerektirdiği önemli sermaye yatırımının birikimi için gerekli olarak öne sürülmüş, diğer yandan ise, sınırlı sorumluluk spekülatif ve hileli olarak eleştirilmiş ve dolayısıyla ekonomik olmayan teşviklere yol açmıştır.[39]

1845-1848 Buhranı ve demiryolları için sınırlı sorumluluğun kamuoyu tarafından kabul edilmesi, dengenin sınırlı sorumluluğa doğru kaymasını sağlamıştır. Demiryolları, büyüyen İngiliz endüstrileri arasında en başarılıları arasında olması nedeniyle kendilerinden sonra gelecek büyük modern işletmelerle benzerlik göstermekteydi. Büyük sermaye yatırımlarına olan ihtiyaçları, giderek artan sayıda hissedarın oluşmasına ve hisselerin yaygın bir şekilde dağıtılmasına yol açmıştır. Bununla birlikte hisselerin

[36] **BLUMBERG**, s. 578.
[37] **BLUMBERG**, s. 580.
[38] **BLUMBERG**, s. 583.
[39] **BLUMBERG**, s. 583.

dağıtımı İngiltere genelinde aktif menkul kıymet piyasalarının gelişmesine yol açmıştır.[40] Hisselerin dağıtımı da kaçınılmaz olarak üyelerin işletmenin yönetimine daha az katılmasına ve yatırımcıların yöneticilerden ayrışmasına neden olmuştur. Son olarak, demiryollarının ağır haksız fiil sorumluluğuna maruz kalması, sözleşmesel sınırlamalar ve kamuoyunun bilgilendirilmesiyle ortadan kaldırılamayarak sorumluluklarının sınırlı hâle getirilmesi sağlanamamıştır. Bu gerçekler ışığında, demiryolları için sınırlı sorumluluğun geçerli olması gerektiği fikri yaygın bir kabul hâline gelmiştir. Böylelikle demiryolları için sınırlı sorumluluğun kabul edilmesi, genel olarak sınırlı sorumluluğun nihai olarak kabul edilmesi yönünde çok önemli bir adım olmuştur. Netice olarak 1855 tarihli Limited Liability Act ve 1856 tarihli Joint Stock Company Act ile sınırlı sorumluluk ilkesi yasal zemine oturtmuş ve nihayet 1862 tarihli Companies Act ile sınırlı sorumluluk, İngiliz şirketler hukukunun yerleşik unsuru hâline gelmiştir.[41]

1.2.4. Amerikan Hukuku

Amerika'da sınırlı sorumluluk daha erken gelişmiştir. 1776 yılına kadar İngiliz deneyimi, Amerikan kolonilerine iş dünyası için oldukça sınırlı bir yasal çerçeve sağlamışken Amerikan Devrimi'nin ardından yeni Amerikan ulusu, kısmen ticari olmaktan ziyade belediye ve hükümet şirketlerine, kısmen de tüzel kişiliği olmayan ortaklıklara (joint stock associations) dayanan İngiliz yasal mirasından ayrılmıştır. 1776 sonrası dönemde eyalet yasama organları, İngiliz parlamenter sisteminden farklı olarak, şirketleşme süreçlerini hızlandırdı. Başlangıçta kamu hizmeti niteliği taşıyan projeler (köprü, kanal vb.) ile sınırlı olan kurumsallaşma, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında bankalar, sigorta şirketleri ve üretim sektörlerine yayılmıştır. İlk dönemlerde birçok şirketin ortakları doğrudan veya dolaylı olarak borçlardan sorumlu tutulmaktaydı. Örneğin Massachusetts eyaletinde şirketlerin kuruluş taleplerinde sınırlı sorumluluktan hiç söz edilmemekteydi.[42]

On dokuzuncu yüzyılın başlarındaki temel hukuki sorulardan biri, şirket esas sözleşmesi pay sahipleri sorumluluğu konusunda bir açıklama içermemesi durumunda pay

[40] **BLUMBERG**, s. 584.
[41] **BLUMBERG**, s. 584.
[42] **BLUMBERG**, s. 591.

sahiplerinin şirket borçlarından doğrudan sorumlu olup olmadıkları meselesi olmuştur. On sekizinci yüzyılda dönemin hukukçularından aktarıldığı üzere Amerika Birleşik Devletleri'nde bu konuda neredeyse hiçbir düşünce olmadığı, bu meselenin o dönemde yalnızca varsayımsal bir soru olduğu belirtilmektedir. Devrimden sonraki yirmi yılda, bir işletme iflasından kaynaklanan tek bir alacaklı kaybına bile rastlanmamış olması bu bulguyu desteklemektedir. Ancak bu durum, çok sayıda işletme iflasının rapor edildiği on dokuzuncu yüzyılın ilk on yıllarında değişmiştir.[43]

Bu temel sorun, on dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinde çözüme kavuşturulmuştur. Hem Massachusetts mahkemeleri hem de Wood v. Dummer davasında federal bölge mahkemesi kanun veya şirket esas sözleşmesinde açıkça aksi öngörülmedikçe pay sahiplerinin şirket borçlarından doğrudan sorumlu olmadıklarına hükmetmiştir. Mahkemeler, o dönemde doğrudan sorumluluk getiren çok sayıda esas sözleşmeyi, böyle bir hüküm bulunmadığında pay sahiplerinin doğrudan sorumlu olmadıklarının kanıtı olarak göstermiştir. Kanun veya esas sözleşme tarafından açıkça getirilmedikçe doğrudan pay sahibi sorumluluğunun olmaması, böylelikle kabul görmüş bir hukuk haline gelmiştir. Dolayısıyla, hem 1824'te yazan Dane hem de 1832'de yazan Angell ve Ames, bu gibi durumlarda doğrudan pay sahibi sorumluluğunun olmamasını doğal karşılamıştır.[44] Aynı zamanda, Massachusetts mevzuatının ifadesinden etkilenen Massachusetts mahkemeleri, açık bir esas sözleşme hükmünün bulunmaması durumunda, değerlendirmeler yoluyla dolaylı bir sorumluluğun da bulunmadığı sonucuna varmıştır. Connecticut da benzer şekilde, esas sözleşmede değerlendirmeler için açık veya zımni bir yetkinin bulunmaması durumunda, değerlendirme yapma konusunda doğal bir yetkinin bulunmadığına hükmetmiştir.[45]

Endüstriyelleşme süreci hızlı şekilde devam ederken ekonomik güçleri arttıkça siyasi nüfuzları da artan sanayiciler, kamusal işlevi olan veya finansal amaçları olan şirketler için zaten kabul edilmiş olan pay sahibi sorumluluğu sınırlamalarının imalat şirketlerine de genişletilmesi için nüfuzlarını kullanmaya başlamışlardır. Bu çabalar sonucunda sanayiciler netice elde ederek eyaletler düzeyinde imalat şirketlerine sınırlı sorumluluk getiren kanunlar çıkarmaya başlanmasına önayak olmuşlardır. Böylelikle New York ve Connecticut gibi sanayileşmiş bölgelerde, yargı içtihatları ve eyalet yasaları ile sınırlı

[43] **BLUMBERG**, s. 592.
[44] **BLUMBERG**, s. 592.
[45] **BLUMBERG**, s. 592.

sorumluluk giderek genelleşmeye başlamıştır. Mahkemelerin şirketin tüzel kişiliğini bağımsız olarak değerlendirmeye ve ortakları sermayeleri oranında sorumlu tutmaya başlaması bu değişimin göstergesi olmuştur. 1830'lara gelindiğinde, sınırlı sorumluluk oldukça yaygınlaşmıştır. Bu gelişim, 19. yüzyılın sonunda büyük holdinglerin oluşumuna da temel oluşturmuştur.[46]

19. yüzyıla gelindiğinde, sınırlı sorumluluk ilkesi modern anlamda şekillenmiş ve yalnızca deniz ticaretiyle sınırlı kalmayarak kara ticareti de dâhil olmak üzere tüm ticari alanlarda uygulanmaya başlanmıştır. Bu ilke, ilk olarak 1807 yılında Fransa'da *societas* adı verilen anonim şirketlere tanınmış; ardından Napolyon'un fetihlerinin etkisiyle Prusya, İtalya, İsviçre ve çeşitli Alman eyaletlerinde de bazı şirket türleri için kabul edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 1811 yılında New York Eyalet Yasası ile sınırlı sorumluluk ilkesi yasalaşmış; bu gelişmenin ardından New York'a yönelen yoğun sermaye akımı, İngiltere üzerinde de etkili olmuş ve nihayetinde 1855 yılında çıkarılan *Limited Liability Act* ile sınırlı sorumluluk ilkesi İngiliz hukuk sistemine dâhil edilmiştir.[47]

1.2.5. Kıta Avrupası Hukuku

Modern Avrupa'da sınırlı sorumluluğa doğru ilk adımlar mutlak egemenlik teorisine dayanılarak atılmıştır. 1805 yılında Rusya'da İmparator I. Aleksander, iflas etmiş bir gemi inşa şirketinin borçlarından hissedarların sorumlu tutulamayacağına dair bir kararnamede "*Hiçbir hissedar, şirkete yatırdığından daha fazla sermaye kaybetmeyecektir.*" şeklinde bir düzenlemede bulunmuştur. Ancak kararname, İmparator tarafından çıkarılan şirketin 1782 tarihli esas sözleşmesindeki sınırlı sorumluluk hükmüne atıfta bulunuyordu. Bu durum, sınırlı sorumluluk konusunun genel bir yaklaşım olmadığını, daha ziyade kuruluşunun sözleşmesel şartlara bağlı olduğunu göstermektedir.[48]

Esas sözleşmeyi onaylayan devletin kendisi olduğu için, bu durumun devletin mutlak egemenliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Devletin söz konusu gemiyi bizzat inşa

[46] **BLUMBERG**, s. 593.
[47] **PEKDİNÇER**, **Tamer / GÜNDOĞDU**, **Gökmen**, "Amerikan Hukuku'nda Şirketler Topluluğu Hukuku Algısı ve Şirketler Topluluğunda Sorumluluğa İlişkin Uygulamaya Genel Bir Bakış", *Regesta Ticaret Hukuku Dergisi*, 2013, s. 34.
[48] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 25.

edip ödemediği veya ödeyemeyeceği borçlardan sorumlu olmayacağı bir durum oluşturmak yerine devlet, inşa işini özel bir işletmeye devretmek ve bu özel işletmeye yalnızca kendi egemenlik hakkından kaynaklanan bir koruma tanımak suretiyle meseleye çözüm getirmiştir. 1807 yılında çıkarılan yasa bu anlayışı destekler niteliktedir. Düzenlemeye göre anonim şirketler ile küçük işletmeler arasında ayrım yapılmaktaydı. Zira anonim şirketlere devlet tarafından izin verilmiş ve esas sözleşme şartları uyarınca sınırlı sorumluluk verilebilirken küçük işletmelerin ise devlet onayı almaları gerekmiyordu. Buna karşılık sınırlı sorumlulukları da söz konusu değildi. Ancak bu ikili sistem sorunlara neden olmuştur.[49]

Rusya'da sınırlı sorumlulukla ilgili gelişmeler yaşandığı bu dönemde, Fransız hukuku da benzer bir gelişmeyi çok farklı bir yol izleyerek göstermiştir. Fransa'da 1807 yılında Napolyon Ticaret Kanunu'nda sınırlı sorumluluğun şirketler hukukunun temel bir unsuru olarak benimsenmesi, kavramın gelişiminde önemli bir paya sahip olmuştur. Sonrasında Napolyon, bu kanunu Avrupa'ya kuvvet kullanmak suretiyle yaymıştır. On yıllar içinde İspanya'da, Almanya'nın büyük bölümünde, İtalya'da, Hollanda'da ve diğer yerlerde sınırlı sorumluluk yaklaşımı kabul edilmiştir.[50]

Kanun çerçevesinde société anonyme (anonim şirket) ve société en commandite (komandite şirket) olmak üzere iki tür işletme şirketi belirlenmiştir. Bu kanun doğrultusunda hüküm altına alınan anonim şirket, modern anonim şirketlere benzerlik göstermektedir. Pay sahipleri sınırlı sorumluluğa sahiptir ve bir yönetim kurulu seçerek yönetime katılmaktadırlar. Bu şirketler, maden işletmek gibi büyük projeler için kullanılıyordu. Ancak Kanun, genel bir şirketleşme öngörmediğinden, bu şirketlerin devlet iznine ihtiyacı vardı. Bu iznin alınması da yıllar alabiliyordu ve söz konusu izin oldukça nadiren veriliyordu. Anonim şirketlerin; yollar, kanallar, demiryolları ve bankalar gibi çoğunun kamu projeleriyle uğraştığı göz önüne alındığında, devletin yargı dokunulmazlığını şirkete devrettiği düşünülebilir. Zira, alacaklılarının bir kanal inşa etmesi durumunda devlete dava açamaması durumunun devletin temsilcisi açısından da aynı sorumluluk muafiyeti sistemine tabi tutmak gerekmektedir. Ancak kanun çerçevesinde devletin esas sözleşme tanıma hakkı devletin uhdesinde tutulmaya devam edilmiştir.[51]

[49] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 25.
[50] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 26.
[51] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 26.

Buna karşılık, komandit şirketler, modern limited ortaklıklara benzer şekilde düzenlenmiştir. İşletmeyi yöneten ve sınırsız sorumluluğu olan birkaç aktif ortaktan ve yönetime katılmayan ve sınırlı sorumluluğu olan pasif ortaklardan oluşuyorlardı. Bu şirketlerin devlet onayına ihtiyacı olmamakla birlikte yalnızca çok daha küçük ticari girişimler için kullanılıyorlardı. Fakat düzenlemedeki eksiklikler nedeniyle komandit şirketlerin üçte birinin dolandırıcılık aracı olarak kullanıldığı ortaya konulmaktadır.[52] Bu deneyimler neticesinde mülkiyet ve kontrolün ayrı bir rejimde olması, güçlü bir kurumsal yönetim ve şeffaflık sistemi gerektiği anlaşılmıştır. Bu soruna yönelik gelişmeler ise Amerikan hukukunda gerçekleşmiştir.

Fransa'da 1867 yılında genel bir şirket kuruluş kanunu çıkarılana kadar, tüm kurumsal faaliyetler için genel bir kural olarak sınırlı sorumluluk fikri yaygınlaşmamıştır. Bazı Avrupa ülkelerinde örneğin birtakım Alman eyaletlerinde 1820 gibi daha erken tarihte sınırlı sorumluluk ilkesi kullanımda iken bu durum istisnai bir hâl arz etmektedir. Zira Fransa'daki durum Avrupa'nın geri kalanı için daha tipik özellik taşımaktadır.[53]

1.2.6. Sınırlı Sorumluluğun Bugünü

Sınırlı sorumluluğun yükselişi, on dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinin bitiminin ardından nihayete ermiştir. Ancak pay sahibi sorumluluğunun bazı çeşitleri, birtakım sektörlerde varlığını sürdürmektedir. Massachusetts, Minnesota ve diğer eyaletler, sınırlı sorumluluğun ülkenin yerleşik yasası ilan edilmesinden sonra dahi kurumsal hissedarlara uzun yıllar boyunca çift sorumluluk rejimi uygulamıştır. On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısına doğru Massachusetts, Georgia ve diğer bazı eyaletlerde, bazen bankalar, ancak daha sıklıkla madencilik ve imalat şirketleri olmak üzere belirli şirket türlerindeki hissedarlar için çift, üç, orantılı ve hatta tam sorumluluk genellikle zorunlu kılındığı ortaya konulmaktadır.[54]

Pay sahibi sorumluluğu, 19. yüzyılın başlarından Büyük Buhran'a kadar bankacılık düzenlemelerinin yaygın bir aracı olarak kullanılmıştır. Bu dönemde bankalar için özel

[52] **FREEDEMAN**, **Charles**, *Joint Stock Enterprises in France 1807–1867*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1979, s. 107.
[53] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 27.
[54] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 39.

kuralların yaygınlaşması dikkat çekmektedir. Bazı eyaletlerde kural, banka hissedarlarının banka borçları için müşterek ve müteselsil sorumluluğa tabi olmasıydı. Diğer eyaletlerde ise kural, müteselsil sorumluluktu. Son olarak, bazı eyaletler anayasal hükümler aracılığıyla banka hissedarlarına çifte sorumluluk yüklemiştir.[55]

Bankacılık şirketleri için benzersiz kuralların yaygın olarak benimsenmesi, tarih boyunca bankaların diğer işletmelerden ziyade kanallar veya demiryolları gibi yarı kamusal işletmeler olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, özellikle ödeme gücü olan bankalara yapılan akınlar karşısında banka istikrarının, bir üretim firmasının iflasının aksine, toplumun geneli üzerinde potansiyel etkileri olacağından daha sıkı düzenlemeler gerektirmektedir. Özellikle kapsamlı bir federal banka düzenleme sistemiyle değiştirildiği 1935 Bankacılık Yasası'na kadar varlığını sürdüren çifte sorumluluk rejiminin uygulandığı dönem boyunca banka iflaslarından kaynaklanan alacaklıların gerçek kayıplarının son derece küçük olması bu tarz önlemlerin önemini ortaya koymaktadır.[56]

Bu dönemde maden ve imalat işletmeleri için getirilen benzer düzenlemelerde olduğu gibi, bankalara özgü bu özel kuralın önemi, hâlâ güncelliğini koruyan, aşırı risk alımına yönelik endişeleri yansıtmasında yatmaktadır. Sınırlı sorumluluk esasen risk alımını teşvik etmeye yönelik bir yapı olsa da risk alımının ciddi dışsal etkiler doğurabileceği durumlarda bu etkileri azaltmak amacıyla istisnai kurallara ihtiyaç duyulabilir. Ancak düzenleyici denetimin sınırlı olduğu bir dönemde, maden işletmeleri ya da bankalar için sınırsız sorumluluk sisteminden saparak sınırlı sorumluluğun benimsenmesi uygun düşmemekteydi. Günümüzde ise mutlak anlamda sınırlı sorumluluk kuralı daha makul bir yaklaşımdır. Zira artık madenler, bankalar ve diğer potansiyel olarak yüksek risk barındıran faaliyet alanlarına yönelik kapsamlı önleyici düzenlemeler mevcuttur. Ayrıca bu alanlarda yüksek düzeyde şeffaflık sağlanmış; sözleşmeli alacaklılar için gelişmiş hukuki ve sözleşmesel araçlar ile donatılmış bir sistem oluşturulmuştur. Bunun yanında, firmaların istem dışı alacaklılarını koruyan ve toplu dava mekanizmalarını da içeren güçlü bir yargı sistemi bulunmaktadır.[57]

[55] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 39.
[56] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 40.
[57] **BAINBRIDGE / HENDERSON,** s. 40.

2. Türk Hukukunda Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Düzenlenişi

2.1. Genel Olarak

Hukuk sistemimizde tüzel kişiliği olmayan şirketler, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 620-645 arasında düzenlenmiş olan adi şirket modeli ile 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenmiş olan ortak girişim adı verilen ortaklıklardır. Buna karşılık tüzel kişiliğe sahip olan şirketler ise, TTK bünyesinde düzenlenen ticaret şirketleri ile özel kanunlarda yer alan sigorta şirketleri, yatırım ortaklıkları ve anonim ortaklık statüsündeki bankalardır. Tüzel kişiliği haiz ticaret şirketleri kendi içinde iki temel gruba ayrılmaktadır. Bunlar şahıs şirketleri ve sermaye şirketleridir. TTK m. 124 uyarınca kollektif ve adi komandit şirketler şahıs şirketlerini, anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ise sermaye şirketlerini teşkil etmektedir.

Sınırlı sorumluluk ilkesi hukukumuzda yalnızca tüzel kişiliği olan sermaye şirketlerine tanınmış bir imtiyaz niteliğindedir. Bu imtiyaz sayesinde, tüzel kişiliğe egemen olan ayrılık ilkesi ile birlikte, şirket ile ortaklarının malvarlıkları ve sorumluluk alanları birbirinden ayrılmaktadır.[58] Şirket, ayrılık ilkesi doğrultusunda, ortakların müdahalesinden bağımsız olarak üzerinde tasarrufta bulunamayacakları ayrı bir malvarlığına sahip olmakta ve faaliyetlerini organları vasıtasıyla yürütmektedir. Şirketin bu faaliyetlerinden doğan borçları bakımından ise sınırlı sorumluluk ilkesi devreye girmektedir. Nitekim TTK m. 329/1 uyarınca şirket, sadece kendi malvarlığı ile sorumlu tutulmaktadır. Ortaklar ise aynı maddenin ikinci fıkrası çerçevesinde, sadece şirkete karşı sermaye koyma borcu ile yükümlü olup şirketin borçlarından ötürü doğrudan sorumlu değildir.[59] Dolayısıyla tüzel kişiliğe hâkim ayrılık ilkesi ile sermaye şirketlerine özgü sınırlı sorumluluk ilkesi birlikte işlerlik kazanmakta ve birbirini tamamlayıcı bir yapı arz etmektedir.

Ortakların, şirketin borçlarına karşı tüm malvarlıklarıyla sorumlu tutulmaları durumu sınırsız sorumluluk iken yalnızca taahhüt ettikleri sermaye tutarı kadar sorumlu olmalarına ise sınırlı sorumluluk denilmektedir. Sınırlı sorumluluğun uygulandığı

[58] **KERVANKIRAN**, **Emrullah**, "Sermaye Ortaklıklarında Sınırlı Sorumluluk İlkesine Karşı Önemli Bir İstisna: Tüzel Kişilik Perdesi`nin Kaldırılması", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. XI, sy. 3-4, 2007, s. 455-456.
[59] **PULAŞLI**, s. 306.

durumlarda ortak sermaye koyma yükümlülüğünü yerine getirmişse, kural olarak şirketin üçüncü şahıslara karşı üstlendiği borçların ifa edilmemesi hâlinde bu ortaktan herhangi bir talepte bulunulması mümkün olmayacaktır.

Şahıs şirketlerinden olan adi ve kollektif şirketlerde, tüm ortaklar şirketin borçlarından dolayı alacaklılara karşı şahsen ve tüm malvarlıklarıyla, yani sınırsız olarak sorumlu tutulmaktadır. Komandit şirketlerde ise yalnızca komandite ortaklar bu tür bir sınırsız sorumluluğa tabi iken komanditer ortakların sorumluluğu sınırlı sorumluluktur. Buna karşılık anonim ve limited şirketlerdeki tüm ortaklar ile komandit şirketlerdeki komanditer ortakların sorumluluğu sınırlı olup, kural olarak yalnızca şirkete karşı ve taahhüt ettikleri sermaye tutarıyla sınırlıdır. Bu çerçevede, sınırsız sorumluluğun benimsendiği şirket türlerinde ortakların borçlardan dolayı sorumluluğu müteselsil yahut diğer bir deyişle zincirleme nitelikte iken, sınırlı sorumluluğun uygulandığı şirket türlerinde ortakların sorumluluğu ise adi sorumluluk esasına göredir.

Sorumluluğun sınırsız sorumluluk olarak uygulandığı şirketlerde ortakların şirket alacaklılarına karşı sorumluluğunun derecesine göre de bir ayrım yapılması mümkündür. Bu bağlamda, adi şirket ortaklarının sorumluluğu doğrudan ve birinci dereceden olup, alacaklıların öncelikle şirketin malvarlığına başvurma zorunluluğu bulunmaksızın doğrudan ortağa yönelmeleri mümkündür. Yani alacaklı, alacağını doğrudan adi ortaklardan talep edebilir. Buna karşılık, kollektif şirket ortakları ile komandit şirketlerdeki komandite ortakların sorumluluğu dolaylı ve ikinci dereceden sınırsız sorumluluk olarak değerlendirilir. Bu tür şirketlerde, ortaklara yönelinmeden önce alacaklıların öncelikle şirketin malvarlığından alacağını tahsil etmesi gerekir. Ortaklara ise ancak şirketin borçlarını ödeyememesi hâlinde başvurulabilir.[60]

TTK m. 329/1 çerçevesinde anonim şirketler, borçları nedeniyle üçüncü kişilere karşı yalnızca kendi malvarlıklarıyla sorumludur. Bu nedenle üçüncü kişilerin alacak taleplerinde başvurabilecekleri tek kaynak, şirketin tüzel kişiliğine ait malvarlığıdır. Gerek dava açma gerekse icra takibi başlatma süreçlerinde muhatap yalnızca anonim şirketin kendisi olacağından ortaklar bu süreçlerde taraf olamaz. TTK m. 329 kapsamında kollektif şirketlerden farklı olarak anonim şirketlerde, şirketin borcunun ödenmemesi hâlinde ortaklara başvurulması mümkün değildir. Ortakların sorumluluğu, yalnızca taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile sınırlıdır. Şayet ortak, bu taahhüdünü yerine

[60] **KAYIHAN**, **Şaban**, Şirketler Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 61.

getirmişse ne şirket ne de üçüncü kişiler tarafından kendisinden ek bir ödeme talebinde bulunulabilir. TTK m. 329/2 uyarınca bu sınırlı sorumluluk, yalnızca şirkete karşı geçerli olup alacaklılar doğrudan ortağa dava açamaz ya da icra takibi başlatamaz. Öte yandan, ortağın sermaye taahhüdünü devretmesi mümkündür. Ancak bu devir, TTK m. 352 hükmü uyarınca şirketin tescilinden önce yapılmışsa, şirket nezdinde hukuken geçerlilik kazanmaz.

TTK m. 447 hükmünde genel kurul kararlarının butlanı üç ayrı kategori halinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda, birinci grubu vazgeçilemez haklara yönelik ihlaller; ikinci grubu pay sahiplerinin bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarının engellenmesi oluştururken üçüncü grupta ise anonim şirketin temel yapısını zedeleyen veya sermayenin korunmasına aykırılık teşkil eden kararlar yer almaktadır. Özellikle üçüncü grup kapsamında değerlendirilen ihlaller arasında, anonim şirketlerde geçerli olan sınırlı sorumluluk ilkesine aykırılık oluşturan genel kurul kararları da butlan sebebi sayılmaktadır.[61] Bu çerçevede genel kurulda, eğer sermayeyi getirme borcu ortaklar tarafından tam olarak ifa edilmişse, tek borç ilkesine aykırı şekilde ortaklar ilave bir sermaye taahhüdü altına sokulamazlar. Meğerki bu karar tüm ortakların oybirliği ile alınmış olsun.[62]

2.2. Sınırlı Sorumluluk Kuralının Sermaye Şirketlerindeki Görünümü

Sınırlı sorumluluk ilkesi, sermaye şirketlerinde; şirket, ortaklar ve her ikisinin alacaklıları açısından dört ayrı görünümde karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1. Pay Sahibinin Tek Borç ile Yükümlü Olması

Sermaye şirketlerinde, eski Türk Ticaret Kanunu'nun (eTTK) yürürlükte olduğu dönemde eTTK m. 405/1 doğrultusunda pay sahibinin hisse senetlerinin çıkarılması sırasında belirlenen ve hisse senetlerinin itibari değeri kadar ya da daha yüksek olan pay bedeli dışında esas sözleşme ile dahi fazladan bir ödeme yapmakla yükümlü

[61] **ALTAŞ**, **Soner**, *Anonim Şirketler Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 118.
[62] **BAHTİYAR**, **Mehmet**, *Ortaklıklar Hukuku*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 111.

tutulamayacağı hükmü yer almaktaydı. Bu düzenleme uyarınca, ortakların şirket tüzel kişiliğine karşı yalnızca sermaye koyma yükümlülüğü bulunmaktaydı.[63] Pay sahibi, taahhüt ettiği sermaye payının bedelini ödemesiyle birlikte bu borcundan kurtulmuş sayılıyordu. Bu ilke, yürürlükteki TTK'da da korunmuş ve TTK m. 329/2 hükmü çerçevesinde pay sahiplerinin yalnızca getirmeyi taahhüt ettikleri sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumlu oldukları şeklinde ifade edilmiştir. Böylece, pay sahibinin şirkete karşı sorumluluğu, yalnızca sermaye koyma borcuyla sınırlandırılmıştır. Ancak bu borcun niteliği gereği, ortakların sermaye koyma yükümlülüğünden doğan sorumluluğu şirket tüzel kişiliğine karşı sınırsızdır. Bir başka ifadeyle, sermaye borcu sınırlı bir borç olmakla birlikte, bu borcun ödenmemesi durumunda şirketin ortağın tüm malvarlığına başvurması mümkündür. Bu durum, sınırlı bir borç için sınırsız sorumluluğun söz konusu olması olarak da adlandırılabilir.[64]

Adi şirketlerde ortaklar, şirketin borçlarından dolayı doğrudan ve şahsen, tüm malvarlıkları ile sınırsız şekilde sorumlu tutulmaktadır. Kollektif şirketlerde ise benzer biçimde ortakların sorumluluğu şahsidir ve sınırsızdır. Ancak burada sorumluluk, şirket tüzel kişiliğinden sonra ve ikinci derecede devreye girmektedir. Her iki şirket türünde de emek sermayesinin kabul edilebilmesinin altında yatan hukuki gerekçe, ortakların sınırsız sorumluluk ilkesine tabi olmalarıdır.[65] Buna karşılık, sermaye şirketlerinde ortaklar, şirketin üçüncü kişilere olan borçlarından dolayı doğrudan sorumlu değildir. Ortakların sorumluluğu sadece şirkete karşı olup, bu sorumluluk, taahhüt ettikleri sermaye borcu ile sınırlıdır. Bu sınırlı sorumluluk ilkesi gereği, sermaye şirketlerinde emek sermayesinin ortaklık sermayesi olarak getirilmesi mümkün olmamaktadır. Öte yandan, komandit şirketler karma yapıları sebebiyle özgün bir hukuki statüye sahiptir. Bu şirketlerde ortaklardan bazıları sınırlı, bazıları ise sınırsız sorumluluk taşır. Komandit şirketin sınırsız sorumlu ortağı komandite ortak, sınırlı sorumlu ortağı ise komanditer ortak olarak adlandırılmaktadır.[66] Gerçekten de TTK m. 307/2 uyarınca, komandite ortaklar sınırsız sorumluluklarının bir sonucu olarak şirkete emek sermayesi koyabilirken komanditer ortakları, sınırlı sorumluluk esasına tâbi olmaları nedeniyle emek sermayesi koymaları mümkün değildir.[67]

[63] **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 604.
[64] **YANLI**, s. 79.
[65] **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU** , s. 325.
[66] **EREN**, **Fikret**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler,* Beta Yayıncılık, 2023, s. 1050.
[67] **KAYIHAN**, s. 55-56.

2.2.1.1. Anonim Şirketlerde

Anonim şirketlerde ortakların sadece sermaye koyma yükümlülüğü ile sorumlu tutulacağına dair tek borç ilkesi, TTK m. 480/1 düzenlemesinde açıkça hüküm altına alınmıştır. Hükme göre kanuni istisnalar dışında esas sözleşme ile ortaklara sermaye koyma borcu dışında herhangi bir borç yükletilememektedir. Bu emredici düzenleme ile, pay sahiplerinin rızaları dışında başka yükümlülükler altına sokulmalarının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Tek borç ilkesinin kanuna dercedilme gerekçesi, maddenin gerekçesinde de açıkça ifade edildiği üzere kanuna ve kanunla uyumlu esas sözleşmeye dayalı ortaklık yapısının korunması ve bu yapının esas sözleşme dışındaki yan sözleşmeler ile zedelenmesinin önlenmesi hedeflenmiştir. Dolayısıyla, anonim ortaklıklarda ortakların yalnızca sermaye taahhüdünden sorumlu tutulmaları, sınırlı sorumluluk ilkesinin ve anonimlik yapısının bir yansımasıdır. Bu nedenle, öğretide anonim şirketler sıklıkla tek borç ortaklığı (*Einheitsverpflichtung*) olarak nitelendirilmektedir.[68]

Ortak, sermaye koyma şeklindeki tek borcunu, payın gerçek değeri üzerinden değil itibari (nominal) değeri üzerinden ifa etmekle mükelleftir. Şöyle ki; pay bedelleri şirket kuruluşunda ve sonraki süreçlerde ticari yaşamdaki başarı veya başarısızlıklara göre farklı farklı değerlere sahip olmaktadırlar. Buna karşın payın itibari değerinin gerçek değerinden düşük veya yüksek olması fark etmeksizin ortağın borcu, payın itibari değeri üzerinden belirlenmektedir.

2.2.1.2. Limited Şirketlerde

Hukuk sistemimizde sınırlı sorumluluk ilkesinin, tüzel kişiliği haiz sermaye şirketlerine tanınmış bir ayrıcalık olduğu daha önce ifade edilmiştir. Bu kapsamda, limited şirketler de tüzel kişilik statüsüne sahip sermaye şirketleri olduklarından, TTK m. 602 uyarınca şirket borçlarından yalnızca kendi malvarlıklarıyla sorumludurlar. Anılan maddenin gerekçesinde de düzenlemenin sınırlı sorumluluk ilkesine uygun olarak kaleme

[68] **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 582.

alındığı açıkça belirtilmiştir. Bu çerçevede, limited şirketler bakımından da söz konusu ilkenin geçerli olduğu kabul edilmektedir.

Buna paralel olarak, TTK m. 573/2 hükmünde, limited şirket ortaklarının şirket borçlarından şahsen sorumlu olmadıkları, yalnızca şirkete karşı sermaye taahhütlerini yerine getirmekle yükümlü oldukları açıkça düzenlenmiştir. Ayrıca, TTK m. 585 hükmü aracılığıyla sermaye koyma borcuna ilişkin olarak anonim şirket hükümlerinin limited şirketlere de kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir. Tüm bu düzenlemeler dikkate alındığında, sınırlı sorumluluk esasına uygun olarak limited şirketler bakımından da tek borç ilkesinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

2.2.2. Pay Sahibinin Tek Borç ile Yükümlü Olmasının İstisnaları

2.2.2.1. Anonim Şirketlerde

Anonim şirketler bakımından tek borç ilkesinin istisnaları, TTK m. 480'de yer alan primli paylar ile aynı maddenin dördüncü fıkrasında düzenlenen ikincil yükümlülüklerdir. Genel kural uyarınca, ortakların sermaye koyma borcu yalnızca payın itibari değeriyle sınırlıdır. Ancak TTK m. 480 uyarınca primli pay çıkarılması durumunda, ortağın bu değere ek olarak belirlenen prim tutarını da ödemesi gerekmektedir. Bu hâlde prim bedeli, sermaye taahhüdünün bir uzantısı olarak değerlendirilmekte ve sermaye borcunun kapsamına dâhil edilmektedir.[69]

Bunun yanı sıra TTK m. 480/4 hükmü gereğince pay devrinin şirketin onayına tabi olduğu hallerde, esas sözleşme ile ortaklara para borcu dışında sürekli nitelik taşıyan bazı edimlerin yüklenmesi mümkündür.[70] Bu tür edimler ikincil yükümlülükler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca esas sözleşmede öngörülmesi koşuluyla ortağın cezai şart ödemesi, TTK m. 129 ve TTK m. 482'de yer alan pay bedellerinin geç ödenmesi durumunda faiz ödeme yükümlülüğü ve TTK m. 512 kapsamında kötü niyetle elde edilen

[69] **PULAŞLI**, s. 635.
[70] **GÜNAY**, s. 26.

kârın ya da hazırlık dönemi faizinin iadesi gibi yükümlülükler de tek borç ilkesine getirilen istisnalar arasında sayılmaktadır.[71]

Bununla birlikte, tüm bu yükümlülükler yalnızca şirket ile ortak arasındaki iç ilişkiyi ilgilendirmekte olup bu borçların ihlali hâlinde ortağın sorumluluğu sadece şirkete yöneliktir. Dış ilişki bakımından, yani üçüncü kişilere karşı ortak, bu ek yükümlülükler nedeniyle herhangi bir sorumluluk altına girmez.

2.2.2.2. Limited Şirketlerde

Limited şirketlerde tek borç ilkesine istisna teşkil eden durumlar, TTK m. 603/1 kapsamında ortaklara getirilebilecek ek ödeme yükümlülükleri ile TTK m. 606/1 uyarınca öngörülen yan edim yükümlülükleridir. TTK m. 603/1 hükmü çerçevesinde anonim şirketlerden farklı olarak limited şirketlerde ortaklara, esas sözleşmeyle sermaye koyma borcu haricinde ek ödeme yükümlülüğü getirilebilir. Bu yükümlülük, maddede öngörülen yasal koşulların gerçekleşmesi durumunda, ortağın yalnızca şirkete nakdi ödeme yapmasını gerektirir. Bu düzenleme ile şirketin ekonomik olarak kötü duruma düşmesi ihtimalinde, şirketin devamlılığının sürdürülmesi maksadıyla ortakların şirkete destek olmaları sağlanmaktadır.[72] Anonim şirketlerde olduğu gibi, limited şirketlerde de ek ödemeden kaynaklanan borç yalnızca şirkete karşı ileri sürülebilir. Ek ödeme yükümlülüğü, kural olarak ortağın payına ve ortaklık statüsüne bağlıdır ve ortaklık sıfatının sona ermesiyle birlikte bu yükümlülük de sona erer.[73] Ancak, TTK m. 604/1 hükmüne göre, ortaklıktan ayrılan kişinin bu yükümlülüğü, ayrılma tarihinden itibaren iki yıl içinde şirketin iflas etmesi durumunda devam eder. Bu düzenlemenin amacı, madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, kötü niyetli ortakların şirketten ayrılarak alacaklıların haklarını ihlal etmelerinin önlenmesidir.

TTK m. 606/1 hükmü çerçevesinde ortaklara belirli sermaye paylarına, pay kategorilerine veya tüm paylara ilişkin olarak yapma, yapmama, kullandırma ya da katlanma biçiminde yan edimler yüklenebilir.[74] Bu tür edimler, kural olarak karşılıksız değildir. Şirket

[71] **PULAŞLI**, s. 635.
[72] **KUŞ**, s. 29.
[73] **PULAŞLI**, s. 835.
[74] **PULAŞLI**, s. 837.

sözleşmesinde açıkça karşılığı belirtilmeyen ya da niteliği gereği uygun olmayan ancak şirketin öz kaynak ihtiyacını karşılamaya yönelik olan nakdi ve ayni nitelikteki edim yükümlülükleri, TTK m. 606/3 kapsamında ek ödeme yükümlülüğüne dair hükümlere tabi tutulur.

Bu düzenlemeler her ne kadar tek borç ilkesine istisna teşkil etse de yalnızca şirket ile ortaklar arasındaki iç ilişkiye yönelik sonuç doğurur. Bu nedenle, söz konusu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda ortak, yalnızca şirkete karşı sorumlu tutulacaktır. Şirket alacaklıları ise bu iç ilişkiden kaynaklanan yükümlülüklere dayanarak doğrudan talepte bulunamayacaktır.

2.2.3. Ortakların Şirket Alacaklılarına Karşı Sorumlu Olmaması

Ortakların şirket tüzel kişiliğine karşı temel sorumluluğu, taahhüt ettikleri sermaye paylarının ifasıdır. Bu sorumluluk, şirketin kuruluşunda ya da sermaye artırımında, pay bedellerinin nakden veya ayni olarak şirkete ödenmesi suretiyle yerine getirilir.[75] Ortakların bu borcu yalnızca şirket tüzel kişiliğine yöneliktir. Kanun kapsamında şirket ortaklarının şirketin borçları dolayısıyla üçüncü kişilere, yani şirket alacaklılarına karşı herhangi bir sorumlulukları bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle, ortaklar şirketin borçlarından dolayı şahsen sorumlu tutulamazlar.[76]

TTK m. 480/3 hükmü gereğince esas sözleşme ile ortaklara yüklenebilecek ikincil sorumluluklar da yalnızca şirket tüzel kişiliğine karşı ileri sürülebilecek niteliktedir. Bu tür yan yükümlülüklerin yerine getirilmesini talep etme yetkisi, TTK m. 329/2 ve TTK 585/1 çerçevesinde anonim şirketlerde sadece yönetim kuruluna, limited şirketlerde ise şirket müdürlerine aittir.[77] Bu sebeple, şirket alacaklılarının doğrudan ortaklara başvurarak bu borçların ödenmesini istemeleri hukuken mümkün değildir.[78]

Ortakların şirket borçlarından sorumlu tutulmaması, tüzel kişiliğe özgü ayrılık ilkesi ile sermaye şirketlerine özgü sınırlı sorumluluk ilkesinin bir sonucudur. Bu çerçevede, şirket alacaklıları kural olarak yalnızca şirketin malvarlığına başvurabilir, alacaklarını tahsil için

[75] **PULAŞLI**, s. 305.
[76] **YANLI**, s. 79.
[77] **GÜNAY**, s. 28.
[78] **BAHTİYAR**, s. 8.

takip ya da dava yollarını ancak şirket tüzel kişiliğine karşı kullanabilirler. Diğer yandan, şirketin kendi alacaklılarına karşı sorumluluğu ise şirket malvarlığının tamamı ile ve sınırsız biçimde devam etmektedir.[79]

2.2.4. Şirketin Ortakların Şahsi Alacaklılarına Karşı Sorumlu Olmaması

Tüzel kişilere hâkim olan şahıs ve mal ayrılığı ilkesi gereğince ortakların alacaklıları, ortakların şahsî borçları için şirket aleyhine takip yapamazlar. Bu ilke gereği, ortakların malvarlıkları ile şirketin malvarlığı birbirinden bağımsızdır. Bu ayrım, TTK'da yer alan çeşitli hükümlerle de desteklenmiştir. Bu çerçevede TTK m. 240 hükmü doğrultusunda şirketin iflası, ortakların iflasına yol açmadığı gibi bir ortağın iflası da şirketin iflasına neden olmaz. Ayrıca TTK m. 242 doğrultusunda şirket borçlusu, şirket ortağından olan bir alacağını şirkete olan borcuyla takas edemediği gibi benzer şekilde ortak da şahsi alacaklısına olan borcunu, şirketin bu kişiden olan alacağı ile takas etme imkanına sahip değildir.

Bununla birlikte TTK ortakların şahsi alacaklılarının alacaklarına kavuşabilmeleri için bazı imkanlar öngörmüştür. Bu kapsamda TTK m. 133/1 çerçevesinde ortakların alacaklıları, alacaklarını şirket tarafından ortağa ödenen kâr payından ya da şirket tasfiye halindeyse, ortağın tasfiye payından tahsil edebilirler. Ayrıca alacaklılar aynı maddenin ikinci fıkrası doğrultusunda ortağın şirkette sahip olduğu senede bağlı veya senede bağlı olmayan paylarına, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun taşınırlar hakkındaki hükümleri çerçevesinde haciz işlemi uygulayabilirler. Bunun yanında yine aynı maddenin üçüncü fıkrası hükmü gereği ortakların şirketteki alacaklarına da haciz koydurularak bu alacaklardan tahsilat yapılması mümkündür. Her ne kadar bu düzenlemeler ortakların şahsi alacaklılarına belirli kolaylıklar sağlasa da alacaklıların doğrudan şirketin malvarlığına yönelmeleri yine de mümkün değildir. Zira bu hükümler ile amaçlanan husus, alacağın tahsilinde ortakların şirketten doğacak hak ve alacaklarının hedeflenmesi ve bu çerçevede şirket malvarlığına yönelinmesinin engellenmesidir.

[79] **PULAŞLI**, s. 305.

2.2.5. Ortaklık Borçlarından Sadece Ortaklık Malvarlığının Sorumlu Olması

TTK m. 329 hükmü uyarınca, anonim şirketin borçlarından dolayı kural olarak yalnızca şirket tüzel kişiliğine ait malvarlığı sınırsız şekilde sorumlu tutulmaktadır. İlgili düzenlemeye göre anonim şirket, sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan ve sadece kendi malvarlığı ile borçlarına karşılık gelen yükümlülükleri üstlenen bir şirket türüdür. Aynı hükmün devamında, ortakların sadece taahhüt ettikleri sermaye payları kadar ve yalnızca şirkete karşı sorumlu oldukları açıkça belirtilmiştir. Bu itibarla, anonim şirketin alacaklıları, yalnızca şirketin kendi malvarlığına başvurabilir. Dolayısıyla alacaklıların ortakların şahsi malvarlıkları üzerinde alacaklarını tahsil etme hakları bulunmamaktadır.[80] Kanun koyucunun bu yaklaşımı, şirkete konulan sermayenin, şirket alacaklılarının korunmasına yeterli bir güvence oluşturduğu varsayımına dayanmaktadır.[81]

Anonim şirketlerde tüzel kişiliğin malvarlığını teşkil eden unsur sermayedir ve kuruluş aşamasında şirketin sahip olması gereken asgari sermaye miktarı kanunen belirlenmiştir. Bu asgari tutar, alacaklıların alacaklarını güvence altına almak amacıyla öngörülmüştür. Böylece, şirketin borçlarını karşılayabilecek asgari bir sermaye yapısının varlığı kanunla teminat altına alınmış olur.[82]

Öte yandan, şirketin esas sermayesi ile fiili malvarlığı kuruluş anında örtüşmekteyse de zaman içinde malvarlığı artarak esas sermayeyi aşabilir. Böyle bir durumda, alacaklılar lehlerine doğan bu artıştan da yararlanabilir ve şirketin mevcut malvarlığının tamamı üzerinden alacaklarını tahsil edebilirler.[83]

2.3. Alacaklıları Sınırlı Sorumluluk İlkesine Karşı Koruyucu Düzenlemeler

Ortaklık tüzel kişiliğinin, alacaklılara karşı yalnızca kendi malvarlığıyla sorumlu tutulması, alacaklıların korunmasını gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Zira alacaklıların başvurabilecekleri tek kaynak, şirketin malvarlığı olup bu malvarlığı, alacakların güvence

[80] **PULAŞLI**, s. 305.
[81] **ÖZKURT**, s. 18.
[82] **YANLI**, s. 79.
[83] **PULAŞLI**, s. 305.

altına alınmasında temel unsurdur.[84] Dolayısıyla, söz konusu malvarlığının azalması veya ortadan kalkması hâlinde, alacaklıların zarara uğraması kaçınılmaz olacaktır.[85] Bu riskin önüne geçebilmek amacıyla TTK'da ortaklık malvarlığının korunmasına yönelik çeşitli hükümler öngörülmüştür. Ayrıca, halka açık anonim şirketler bakımından bu koruma kamuyu aydınlatma ilkesi ile daha da güçlendirilmiştir.

2.3.1. Ortaklık Malvarlığının Korunması İlkesi

TTK, ortaklık malvarlığını ve dolayısıyla ortaklık alacaklılarının çıkarlarını korumaya yönelik çeşitli hükümler içermektedir. Bunun yanı sıra, tüzel kişiliği haiz ortaklığın, ortaklardan bağımsız bir malvarlığına sahip olması da alacaklılar bakımından koruyucu niteliktedir. Bu malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisi doğrudan ortaklara değil tüzel kişiliğe aittir. Tüzel kişilik ise bu yetkisini, kendisini temsil eden organları aracılığıyla kullanmaktadır. Bu çerçevede, ortaklar şirkete sermaye koymuş olsalar da bu sermaye üzerinde doğrudan tasarruf hakkına sahip değildirler. Aynı şekilde, ortaklık organlarının belirlenmesi genel kurulda, yani ortakların oluşturduğu bir yapı aracılığıyla gerçekleşse de bu süreçte oluşan irade, doğrudan ortaklara değil ortaklık tüzel kişiliğine aittir. Ortaklığın yürütme organı olan yönetim kurulu da bu irade doğrultusunda şekillenmekte ve faaliyetlerini TTK hükümleri çerçevesinde yürütmektedir. Bu nedenle, ortakların şirket malvarlığı üzerinde doğrudan bir müdahale yetkisi bulunmamaktadır. Tüzel kişilikler çerçevesinde en temel hususlardan birisi olan ayrılık ilkesi ile birlikte, TTK'da öngörülen bu düzenlemelerin esas amacı, ortaklık tüzel kişiliğinin devamlılığını teminat altına almak ve malvarlığının korunmasını sağlamaktır.[86]

TTK m. 391/1 ve m. 447/1'de hükümlerinde sermayenin korunması ilkesi düzenlenmiş olmasına karşılık bu ilkede geçen sermaye kavramının kapsamı ve şirket alacaklılarının haklarını güvence altına alan ortaklık değerlerinin sınırları öğretide tartışmalı bir konudur. Öğretide bazı görüşler, bu ilkenin şirketin tüm malvarlığı unsurlarının korunmasına değil, esasen ortaklara dağıtımı yasaklanan belirli şirket değerlerinin korunmasına hizmet

[84] **YANLI**, s. 81-82.
[85] **KIRCA / ŞEHİRALİ ÇELİK / MANAVGAT,** s. 127.
[86] **ÖZKURT**, s. 21.

ettiğini ileri sürmektedir.[87] Bu görüşe göre şirket alacaklılarının alacaklarını güvence altına alan ve hukuken şirket malvarlığına sıkı sıkıya bağlı kabul edilen değerler; esas sermaye, onun bir uzantısı olarak kabul edilen ve esas sermayenin yarısına kadar olan kanuni yedek akçe ile şirkete dışarıdan sağlanan yabancı sermayeden ibarettir. Ortaklara geri verilmesi yasak olan bu değerler üzerinde ortakların serbestçe tasarrufta bulunması mümkün değildir. Dolayısıyla bu yaklaşım çerçevesinde sermayenin korunması ilkesinin anonim ortaklıklarda korunması hedeflenenin yalnızca bu nitelikteki değerler olduğunu, bu nedenle sermayenin korunması kavramının yerinde ve isabetli bir kullanım olduğunu savunulmaktadır.

Öğretide savunulan diğer görüşe göre, sermayenin korunması ilkesinden asıl çıkarılması gereken anlam şirket malvarlığının korunmasıdır. Bu yaklaşım, şirket alacaklılarının yalnızca sermaye değil, şirketin tüm malvarlığı üzerinde alacaklarını tahsil etme hakkına sahip oldukları gerçeğinden hareketle, korunması gerekenin sadece sermaye değil, şirketin bütün malvarlığı olduğunu ileri sürmektedir.[88] Aynı doğrultudaki görüşler Alman Hukuku'nda da benimsenmiştir. Alman uygulamasında, anonim ortaklıkların bilanço kârı dışında kalan tüm malvarlıkları şirkete sıkı biçimde bağlı kabul edilmekte olup bu nedenle malvarlığının tamamının korunmasına öncelik verilmekte olması gerekçesiyle sermayenin korunması şeklindeki kavramsal tercihin yerinde olmadığı, bunun yerine malvarlığının korunması ifadesinin kullanılması gerektiği savunulmaktadır.[89]

TTK m. 391'in gerekçesinde, sermayenin korunması ilkesinin malvarlığının korunması ilkesinden ayrı tutulması ve dar bir şekilde anlaşılması gerektiği belirtilmişse de hem tüzel kişiliğe hâkim olan ayrılık ilkesi hem de sermaye şirketlerine özgü sınırlı sorumluluk ilkesi birlikte değerlendirildiğinde, şirket alacaklılarının haklarını güvence altına alan tek unsurun şirketin tüm malvarlığı olduğu görülmektedir. Bu durumda, korunması gerekenin yalnızca esas sermaye ya da kanunen bağlı malvarlığı unsurları ile sınırlı tutulması, alacaklıların menfaatlerini ciddi şekilde tehlikeye atabilecektir.[90] Bu gibi durumlarda, sınırlı sorumluluk ilkesinin istisnasını oluşturan ve yerleşik bir teori olan tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gündeme gelecek, bu da esasen istisna olan bir yaklaşımın uygulamada genel bir kurala dönüşmesi sonucunu doğurabilecektir. Bu sonuç, hukukun

[87] **AYDIN**, **Alihan,** *Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmeleri*, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 8.
[88] **PULAŞLI**, s. 277, **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 250.
[89] **KIRCA / ŞEHİRALİ ÇELİK / MANAVGAT**, s. 124.
[90] **KUŞ**, s. 36.

temel prensiplerine ve ticaret hukukunda gözetilmesi gereken menfaat dengesi ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Bu nedenle sermayenin korunması ilkesi, şirket alacaklılarının alacaklarını güvence altına alan unsurun şirketin tüm malvarlığı olduğunu kabul edecek şekilde yorumlanması ve bu ilke kapsamında korunmak istenen değerin yalnızca sermaye olmayıp tüm malvarlığı olduğunun benimsenmesi gerekmektedir.

2.3.2. Kamuyu Aydınlatma İlkesi

Kamuyu aydınlatma ilkesi esas olarak 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda (SerpK) düzenlenmiş olup, özellikle halka açık anonim ortaklıklar bakımından uygulanmaktadır.[91] Bu ilke, anonim ortaklık tüzel kişiliği ile ilgisi bulunanların menfaatlerini koruma amacını taşımaktadır. Kamuyu aydınlatma ilkesinden anlaşılması gereken, şirketle ilgili bilgiler ile şirket tüzel kişiliğine dair bilgilerin sadece ortaklara değil, şirketin alacaklılarına, pay ve tahvil sahiplerine ve genel anlamda sermaye piyasasına açık hale getirilmesidir.[92] Bu suretle kamuyu aydınlatma ilkesi, şirketle bağlantılı menfaat sahiplerinin bilinçli karar alabilmesini sağlamakta ve haklarını etkin şekilde kullanabilmelerine imkân tanımaktadır.[93] Ayrıca bu ilke hem iç hem dış denetimi kapsayan çerçeve bir ilkedir. İlgili menfaat grupları göz önünde bulundurulduğunda, şirket alacaklılarının da bu ilkenin kapsamına dâhil olduğu anlaşılmaktadır.[94]

Kamuyu aydınlatma ilkesinin yoğun şekilde uygulandığı alanlar ise şirketin bilançosu ile kâr ve zarar hesapları gibi mali verileridir.[95] Zira bilançolar yalnızca şirketin finansal durumunu yansıtmakla kalmayıp aynı zamanda şirketin genel durumu, diğer şirketlerle olan ticari ilişkileri, yöneticilerle olan bağlantıları, verimliliği ve ekonomik sürdürülebilirliği hakkında da kapsamlı bilgi sunmaktadır.[96] Bu bağlamda, kamuyu aydınlatma ilkesi özellikle bu mali bilgiler yönünden etkili işlev görmektedir.

İlkenin amacına ulaşabilmesi için şirketin fiilî durumu, ekonomik faaliyetleri ve mali verilerinin yalnızca şekli olarak değil aynı zamanda içerik bakımından da gerçeğe uygun,

---

[91] **PULAŞLI**, s. 280.
[92] **ÖZKURT**, s. 21.
[93] **ADIGÜZEL, Burak**, *Sermaye Piyasası Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 109.
[94] **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 239.
[95] **TEKİNALP**, **Ünal,** *Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2. Bası, İstanbul, 1979, s. 53.
[96] **KUŞ**, s. 37.

açık ve anlaşılır bir biçimde kamuya duyurulması gerekmektedir.[97] TTK'da ise kamuyu aydınlatma ilkesine şekli anlamda yer verilmemiş olması nedeniyle şirketin kâr-zarar hesaplarının kamuya ilanına ilişkin açık bir düzenlemeye rastlanmamaktadır.[98] Buna karşılık, 6362 sayılı SerpK'da kamuyu aydınlatma ilkesi açıkça düzenlenmiş ve 1992 tarihli 3794 sayılı Kanun ile değiştirilen önceki 2499 sayılı SerpK'daki sistem geliştirilmiştir. Bu doğrultuda eski SerpK m. 16/1 çerçevesinde yalnızca belli dönemlere özgü olmayan, sürekli bir kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü benimsenmiştir.[99] Mevcut SerpK'da ise halka açık anonim şirketler için bu ilke iki farklı hükümle düzenlenmiştir. SerpK m. 14/1 uyarınca, finansal tablolar ve raporlar, Sermaye Piyasası Kurulu'nca belirlenen şekil ve içerikte, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun, zamanında, eksiksiz ve doğru biçimde sunulmalıdır. Aynı Kanun m. 15 çerçevesinde, sermaye piyasası araçlarının değerini ve yatırımcıların kararlarını etkileyebilecek her türlü bilginin, ihraççılar veya ilgili taraflarca kamuya açıklanması zorunludur. Aynı maddenin ikinci fıkrası ise, bu açıklamaların yöntemi, ertelenmesi veya yapılmamasına ilişkin usul ve esasların Kurul tarafından belirleneceğini hüküm altına almıştır.[100] Bu şekilde, eski mevzuattaki sürekli kamuyu aydınlatma anlayışı yeni kanun sisteminde de korunmuştur.

Öğretide kamuyu aydınlatma ilkesinin anonim şirketler açısından da geçerli olduğu ve bu şirketlerin de ilkeyi hayata geçirme yükümlülüğü bulunduğunu savunan yazarlar olduğu gibi bu yükümlülüğün yalnızca özel kanunlarda açık düzenleme bulunması durumunda doğacağını ileri süren görüşler de bulunmaktadır.[101]

[97] **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 558, **PULAŞLI**, s. 280.
[98] **YANLI**, s. 83, **ÖZKURT**, s. 22.
[99] **YANLI**, s. 83.
[100] **KUŞ**, s. 38.
[101] **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 289, **YANLI**, s. 84.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI

1. Tüzel Kişilik

Tüzel kişi, hukuken bağımsız bir varlık olarak kabul edilmekte ve belirli haklar ile yükümlülüklere sahip bulunmaktadır. Tüzel kişiliğin temelini oluşturan sınırlı sorumluluk ilkesi gereğince, şirketin borç ve taahhütlerinden yalnızca şirketin kendisi sorumlu olur. Ortakların veya yöneticilerin şahsi malvarlıkları bu borçlardan etkilenmez. Başka bir ifadeyle, şirket ile onu temsil eden kişiler arasında adeta bir perde ya da koruyucu duvar bulunmaktadır.

Ne var ki, son yıllarda uygulamada bu perdenin kötü niyetli biçimde kullanıldığı örneklere rastlanmış ve tüzel kişilik perdesinin mutlaklığı tartışmaya açılmıştır. Bu nedenle, oldukça istisnai durumlarla sınırlı olmak üzere, mahkemeler tarafından tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna gidildiği görülmektedir. Söz konusu uygulama, yalnızca Türk hukukunda değil, dünya genelinde de geniş çapta tartışmalara neden olmaktadır.

Her ne kadar mevzuatta açık bir düzenleme bulunmasa da yargı organları belirli koşulların gerçekleşmesi hâlinde tüzel kişiliğin sağladığı korumayı bertaraf ederek yöneticilerin veya temsilcilerin şahsi sorumluluklarına başvurabilmektedir. Her ne kadar bu yaklaşım, gerçek sorumluların ortaya çıkarılması, kötüye kullanımların önlenmesi ve adaletin sağlanması açısından gerekli görünse de tüzel kişilik kurumunun en ayırt edici özelliklerinden birini zedelediği için önemli bir tartışma alanı yaratmaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi ayrıntılı olarak incelenecek; Türk hukukundaki yansımaları ile birlikte farklı ülke uygulamaları karşılaştırmalı biçimde değerlendirilecektir.

1.1. Genel Olarak Tüzel Kişilik

Hukukumuzda kişi, haklara sahip olabilen ve yükümlülük üstlenebilen bir varlık olarak tanımlanmakta, diğer kişilerle ve eşyalarla olan ilişkileri bakımından hukukun temel unsurlarından birini oluşturmaktadır.[102] Kişi kavramı, başlangıçta yalnızca insanı ifade ederken toplumsal hayatın gelişimiyle birlikte insan dışındaki bazı insan toplulukları ve mal toplulukları da hukuk düzeni tarafından kişi olarak kabul edilmiştir. Bu çerçevede commendalar, zamanla süreklilik arz eden faaliyetler yürütmeye başlamış, belirli bir unvan altında tek bir merkezde toplanmış ve ortakların şahsi mallarından ayrı olarak yalnızca şirkete ait ve alacaklılar için güvence oluşturan özel bir malvarlığı meydana getirmiştir. Kara ticareti commendalarının kuruluşları ayrıca bir sicile kaydedilmekteydi ve bu durum, onları ortaklardan bağımsız bir şirket görünümüne kavuşturuyordu. Dolayısıyla tüzel kişilik kavramı, ilk kez kara ticareti commendalarından esinlenilerek ortaya çıkmıştır.[103]

Fiziksel bir varlığa sahip olmaları sebebiyle insanlar, gerçek kişiler şeklinde adlandırılmaktadır. Buna karşılık, insan ve mal topluluklarının oluşturduğu kişiler, gerçek kişilerde olduğu üzere maddi bir varlığa sahip değildir. Ancak günümüzde bu topluluklar da sosyal yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.[104]

Kişilik kavramı, yalnızca birey için olmayıp aynı zamanda hukuk düzeni tarafından korunmaya değer görülen hukuki ve manevi nitelikteki tüm varlıkları kapsamaktadır. Dolayısıyla kişi, sahip olduğu tüm değerler bütünüyle hukuk alanında yer bulur.[105]

TMK'ya göre her insan, bir kişi kabul edilmekte ve gerçek kişiler olarak adlandırılmaktadır. Kişiler hukukunun temel konusu da bu kişiliktir. Bununla birlikte, belirli özelliklere sahip insan toplulukları ile belirli bir amaca özgülenmiş mal toplulukları da hukuk düzenince kişi sayılmaktadır. Bu tür bağımsız varlıklara tüzel kişiler denilmektedir.[106]

---

[102] **OĞUZMAN, Kemal / BARLAS, Nami**, *Medeni Hukuk*, Vedat Yayıncılık, 2024, İstanbul, s.53.
[103] **YILMAZ, Lerzan**, "Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Hakkında İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Işığında Düşünceler", *I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu*, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, 2008, s. 235.
[104] **AYAN, Mehmet / AYAN, Nurşen**, *Kişiler Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s.231.
[105] **DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan**, *Türk Özel Hukuku Cilt: II (Kişiler Hukuku)*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024, s.9.
[106] **OĞUZMAN / BARLAS**, s. 53.

Tüzel kişiler, toplumsal yaşamın ortaya çıkardığı çeşitli ihtiyaçları karşılamak amacıyla bireylerin bir araya gelmesi sonucunda oluşmuştur. Hak ehliyeti bakımından gerçek kişiler ile tüzel kişiler arasında bir fark bulunmamaktadır. Bu bağlamda her iki kişilik türü de hukukun süjesi konumundadır. Ancak hak ve borç ehliyetleri bakımından nitelik ve kapsam açısından bazı farklılıklar mevcuttur.

Ticaret şirketleri açısından tüzel kişilik, ticaret siciline tescil ile birlikte kazanılmakta ve bu tescil sonucunda, şirketi oluşturan kişilerden bağımsız bir kişilik ortaya çıkmaktadır.[107] Bu bağımsızlık, ortak ile şirket arasındaki ayrımı kesinleştirmekte ve her ikisine ayrı birer kişilik tanımaktadır. Bu yapı, sıklıkla bir duvar veya perde metaforu ile açıklanmaktadır.

TTK m. 125/2 uyarınca ticaret şirketleri, TMK m. 48 çerçevesinde bütün haklardan yararlanabilmekte ve borç altına girebilmektedir. Ayrıca TTK m. 124/1'de ticaret şirketleri; kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibaret olacak şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenleme, sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesiyle yapılmış olup, kanunda öngörülmeyen yeni bir şirket türünün veya karma nitelikte bir şirket modelinin sözleşme ile oluşturulması mümkün değildir. Dolayısıyla, bir ortaklık ya TTK'da öngörülen bu türlerden birine dâhil olacak ya da TBK m. 620/2 uyarınca adi şirket sayılacaktır.[108] Ayrıca, yeni TTK ticaret şirketlerini şahıs şirketleri ve sermaye şirketleri şeklinde iki grupta sınıflandırmıştır.

Bu ayrım aslında yeni olmayıp öğretide öteden beri dile getirilmekte olan bir durumdur. Fakat TTK'da ilk kez kanun düzeyinde düzenlenmiştir. Gerçekten de TTK m. 124/2'ye göre kollektif ve adi komandit şirketler şahıs şirketleri olarak kabul edilmiştir. Zira bu tür şirketlerde esas unsur, birbirini yakından tanıyan, kişilik ve kabiliyetlerine güvenilen, eşit konumda ortakların varlığıdır. Şahsi unsur, bu şirketlerin kuruluşunda ve devamında belirleyici niteliktedir.[109]

Bir şirket, ayrı bir tüzel kişilik olarak kabul edilmekte, üyelerinden bağımsız biçimde varlık kazanmakta ve hukuken bağımsız bir kişi olarak hukuki iş ve işlemlerde süje olmaktadır. Bir şirketin ayrı tüzel kişiliğinin bulunması ilkesi çerçevesinde ortaklarından ayrı ehliyet, ayrı malvarlığı, ayrı ticaret unvanı, ayrı yerleşim yeri ve ayrı

[107] **BAHTİYAR,** s. 48.
[108] **ŞENER, Oruç Hami**, *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 108.
[109] **ŞENER**, s. 108.

vatandaşlık gibi üyeler ve ortaklar açısından önemli neticeler doğuran sonuçları bulunmaktadır.[110] Nitekim bir şirketin başkalarının haksız fiillerinden dolayı sorumlu olmasa da kendi adına dava açabilmesi ve yine kendi adına davalı sıfatıyla yargılanabilmesi hususu, şirket olarak ayrı bir tüzel kişiliğinin bulunmasının neticelerindendir.

Tüzel kişilerin de hukuk düzeninde kişi olarak kabul edilmesiyle, gerçek kişiler dışında farklı varlıklar da hukuki statü kazanmıştır. Tüzel kişiler, hukuki işlemler aracılığıyla hak elde etme ve borç altına girme ehliyetine sahiptir. Bu yönüyle tüzel kişiler, hak süjesi olma bakımından gerçek kişilerle aynı düzlemde değerlendirilmektedir.

Hukuk sistemimizde, belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere insanların bir araya gelmesiyle oluşturulan kişi toplulukları ile bu toplulukların amaçlarına özgülenmiş malvarlıkları bağımsız birer hukuki varlık olarak tanınmaktadır. Ancak bir kişi veya mal topluluğunun tüzel kişilik kazanabilmesi, bazı zorunlu unsurların varlığına bağlıdır. Bu unsurların bulunmadığı hallerde söz konusu topluluk hukuken tüzel kişi sayılmayacaktır. Tüzel kişi, kurucularından, üyelerinden veya organlarını oluşturan kişilerden farklı ve onlardan bağımsız bir varlık olarak süreklilik arz eder. Gerçek kişilerin gelip geçici niteliğinin aksine, tüzel kişi kavramı devamlı bir organizasyonu ifade etmektedir. Kanun çerçevesinde tüzel kişiliğin kazanılabilmesi için örgütlenme, sürekli amaç ve bağımsızlık unsurlarının bir arada bulunması gerekmektedir.[111]

Tüzel kişilik perdesi, şirketin kişiliğini ortaklarının kişiliğinden ayıran ve onları şirketin borçlarından ve diğer yükümlülüklerinden şahsen sorumlu olmaktan koruyan hukuki bir mekanizma niteliğindedir. Sermaye şirketlerinde ortaklar, yalnızca taahhüt ettikleri sermaye paylarıyla sorumludur. Bunun dışında şirketin borçlarından dolayı şahsi bir sorumluluk altına girmezler.[112]

Netice itibariyle tüzel kişiliğe sahip olmanın başlıca sonuçları arasında, yukarıda değinildiği üzere ortaklardan ayrı, bağımsız bir ticaret unvanına, malvarlığına, hak ve fiil ehliyetine, yerleşim yerine ve vatandaşlığa sahip olma hâlleri sayılabilir. Bir şirket kurulduğu andan itibaren, kurucularından, yöneticilerinden, ortaklarından ve çalışanlarından bağımsız bir kişilik olarak kabul edilir. Bu bağımsızlık, tarafları

[110] **BAHTİYAR**, s. 48.
[111] **DURAL / ÖĞÜZ**, s.5.
[112] **ÇAMOĞLU, Ersin**, "Piercing the Corporate Veil." *Banking and Corporate Law Journal*, June, 2016, Volume XXXII, No. 2

kurumsal yapıdan ayıran ve öğretide kurumsal perde (corporate veil) olarak anılan kavramın temelini oluşturmaktadır.

1.2. Tüzel Kişiliğin Unsurları

Tüzel kişiliğin varlığını belirleyen bazı zorunlu unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar; bağımsızlık, sürekli amaç ve örgütlenme olarak sıralanmakta olup, bir topluluğun tüzel kişi olarak kabul edilebilmesi için zorunlu nitelik taşımaktadır.

Tüzel kişi, genel olarak belirli bir amaca ulaşmak üzere örgütlenmiş kişi veya mal toplulukları olarak tanımlanmaktadır.[113] Dolayısıyla, bu unsurlardan herhangi birinin eksikliği halinde, söz konusu topluluk ya da malvarlığı hukuken tüzel kişilik kazanamayacaktır. Bu durumda, örneğin adi şirketlerde olduğu gibi bağımsız bir kişilikten ve hak ehliyetinden söz edilemeyecektir. Bununla birlikte tüzel kişiler bakımından sınırlı sayı ilkesi geçerlidir. Bu ilke gereğince, mevcut düzenlemeler dışında farklı bir yapılanma öngörmek ya da hukuk düzeninde öngörülmeyen türde yeni bir tüzel kişilik yaratmak mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, tüzel kişiler yalnızca kanunda öngörülen şekil ve türlerde varlık kazanabilir.

1.2.1. Bağımsızlık Unsuru

Bağımsızlık unsuru çerçevesinde tüzel kişilik, üyelerinden, ortaklarından veya organlarını oluşturan kişilerden ayrı ve onlardan bağımsız bir varlık niteliği taşır. Bu bağımsız yapı sayesinde tüzel kişiler, kendilerini meydana getiren gerçek kişilerden farklı olarak kendi adına bir unvana, yerleşim yerine, vatandaşlığa ve malvarlığına sahip olur.[114] Bağımsızlık ilkesi doğrultusunda tüzel kişi, ortak ve üyelerinden ayrı olarak mal edinebilir ve bu malvarlığı üzerinde tıpkı gerçek kişiler gibi tasarruf yetkisine sahip olur. Tüzel kişinin edindiği malvarlığı, yalnızca ona aittir. Söz konusu malvarlığının

[113] **AKÜNAL, Teoman**, *Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1995, s.3.
[114] **BAHTİYAR**, s. 48.

ortakların veya üyelerin şahsi malvarlığı ile karıştırılması ya da birlikte değerlendirilmesi mümkün değildir.[115]

Bağımsızlık ilkesi çerçevesinde tüzel kişilik hem iç ilişkilerde hem de dış ilişkilerde ayrı bir varlık olarak ortaya çıkar. Bu doğrultuda tüzel kişi, kendi karar ve faaliyetleriyle kendisini oluşturan kişilerden ayrılmakta ve onlardan bağımsız bir hukuki özne olarak varlık göstermektedir.[116]

Tüzel kişilikten bahsedilebilmesi için söz konusu yapının kendine özgür bir malvarlığından söz edilebilmesi gerekmektedir. Zira bağımsız bir tüzel kişilik için aynı zamanda bu kişiliğe ait olan bağımsız bir malvarlığının ortaya konulmuş olması gerekmektedir. Bu tüzel kişiye ait olan malvarlığının ise tüzel kişiyi oluşturan kişilerden ve onların malvarlıklarından ayrı ve bağımsız bir malvarlığı olması gerekmektedir. Bu husus öğretide malvarlığının bağımsızlığı veya mal ayrılığı ilkesi olarak adlandırılmaktadır. Anılan ilkeye göre, tüzel kişiliği meydana getiren kişiler, tüzel kişinin borç ve yükümlülüklerinden dolayı şahsen sorumlu tutulamazlar. Tüzel kişinin borçlarından yalnızca tüzel kişiliğin kendi malvarlığı sorumlu olup tüzel kişiliği oluşturan kişilerin bireysel malvarlıkları üzerinde herhangi bir işlem tesis edilemez.[117]

1.2.2. Sürekli Amaç Unsuru

Tüzel kişiliğin kazanılabilmesi için kanunda öngörülen zorunlu unsurlardan biri de sürekli amaç unsurudur. Bir kişi veya mal topluluğunun tüzel kişilik olarak kabul edilebilmesinin temel koşulu, belirli ve devamlı bir amacı gerçekleştirmek üzere bir araya gelmiş olmasıdır. Sürekli amaç ifadesiyle kastedilen, ortak bir yararın sağlanmasına yönelik faaliyetlerdir. Bu yarar, ekonomik nitelikte bir kazanç elde etmeye yönelik olabileceği gibi, manevi veya toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına da hizmet edebilir.[118]

---

[115] **OĞUZMAN**, **Kemal / SELİÇİ**, **Özer / OKTAY ÖZDEMİR**, **Saibe**, *Kişiler Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024, s. 247.
[116] **SEROZAN**, **Rona**, *Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 90.
[117] **ANTALYA**, s.146.
[118] **OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR**, s. 247.

Tüzel kişilik, bireylerin tek başına gerçekleştiremeyeceği menfaatlerin ortak bir yapı aracılığıyla sağlanabilmesi için ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu menfaat, maddi kazanç temin etmek olabileceği gibi, manevi idealleri gerçekleştirme hedefi de olabilir. Bu bağlamda, amacı bulunmayan bir topluluğun tüzel kişi sıfatı kazanamayacağı açıktır. Zira amaç unsurunun yokluğu, tüzel kişiliğe duyulan ihtiyacı da ortadan kaldırır. Amacın, yalnızca üyelerin ortak menfaatini gerçekleştirmeye değil, toplumun genel yararını gözetmeye de yönelik olabileceği kabul edilmektedir. Nitekim kazanç paylaşımına dayalı ekonomik amaçlar da tüzel kişiliğin oluşumuna engel teşkil etmemektedir.[119]

Amaç unsurunun iki temel niteliği belirlilik ve sürekliliktir. Amacın belirli olması, tüzel kişiliğin temelini oluşturan belgelerde açıkça gösterilmesini ifade eder. Bu belgeler; şirket ana sözleşmesi, dernek tüzüğü veya vakıf senedi olabilir. TMK'nın 47. maddesi tüm tüzel kişiler için amacın belirli olmasını öngörürken, 56. maddede dernekler açısından belirli ve ortak bir amaç, 101. maddede ise vakıflar bakımından belirli ve sürekli bir amaç şartı açıkça düzenlenmiştir.[120]

Süreklilik unsuru, tüzel kişiliğin geçici nitelikteki oluşumlardan ayrılmasını sağlar. Geçici amaçlar için bir araya gelen kişi veya mal topluluklarına tüzel kişilik tanınmaz. Örneğin, mezuniyet balosu düzenlemek üzere kurulacak bir topluluk tüzel kişi sayılamaz. Zira bu örnekteki topluluğun amacı geçicidir. Buna karşılık, bir okul yaptırmak amacıyla kurulan dernek veya vakıf, sürekli bir amaca sahiptir ve bu nedenle tüzel kişilik kazanabilir.[121]

Öğretide amacın sürekliliği kavramının kapsamı tartışmalı bir husustur. Bu hususta bir görüş, süreklilik unsurunun katı bir biçimde aranmasına gerek bulunmadığını, az da olsa devam eden bir faaliyetin varlığının yeterli olacağını ileri sürmektedir.[122] Bu görüş çerçevesinde bir hastalığın tedavisine yönelik ilacın geliştirilmesi amacıyla malvarlığı tahsis edilerek vakıf kurulması mümkün kabul edilmektedir. İlacın geliştirilmesi sürece yayıldığından amaç süreklilik niteliği taşır. İlacın elde edilmesiyle amaca ulaşılmış olsa dahi, bu durum başlangıçtaki süreklilik koşulunu ortadan kaldırmaz.

---

[119] **OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR**, s. 247.
[120] **OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR**, s. 247.
[121] **ERDOĞAN**, **İhsan** / **KESKİN**, **Dilşad**, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024, s. 339.
[122] **AKÜNAL**, s. 10. **DURAL / ÖĞÜZ**, s. 215.

Uygulamada da benzer örneklere rastlanmaktadır. Okul yaptırmak üzere kurulan bir dernek veya vakıf, sürekli bir amaç unsuruna sahiptir. Eğitim faaliyetlerini yürütmek üzere kurulan bir vakıf veya yoksullara yardım amacıyla oluşturulan bir dernek hem amacın gerçekleşmesi sürecinde hem de amacın kendisi itibarıyla süreklilik gösterir.[123]

Buna karşılık karşıt görüşteki yazarlar, sürekli bir amaca sahip olmayan ve yalnızca kuruluş aşamasında geçici bir hedefi bulunan kişi veya mal topluluklarının tüzel kişilik kazanamayacağı yaklaşımını benimsemişlerdir.[124]

1.2.3. Örgütlenme Unsuru

Tüzel kişiliğin oluşumu için gerekli unsurlardan biri de örgütlenme unsurudur. Yalnızca kişilerin bir araya gelmesi tüzel kişilik için yeterli değildir. Bununla birlikte bu kişilerin belirli bir örgütlenme modeli çerçevesinde teşkilatlanmaları gerekmektedir. Söz konusu örgütlenme, tüzel kişiliği meydana getiren bireylerden bağımsız bir yapı arz etmeli ve tüzel kişinin amaçlarını gerçekleştirmeye elverişli olmalıdır.[125]

Tüzel kişinin zorunlu organlardan yoksun olması ya tüzel kişiliğin hiç doğmamasına ya da mevcutsa sona ermesine sebebiyet verir. Şirketler hukukunda, şirketin bağımsız tüzel kişiliğe sahip olması ilkesi temel bir esas niteliğindedir. Ortak amacı gerçekleştirmek isteyen kişi veya mal topluluklarının bu amaç doğrultusunda iradelerini ortaya koyabilmeleri gerekir. Bu irade ise ancak organlar aracılığıyla açıklanabileceğinden tüzel kişilik için örgütlenme şartı kaçınılmazdır.[126]

Tüzel kişiliğin varlığı, onu oluşturan kişilerden bağımsız bir teşkilatlanmanın bulunmasına bağlıdır. İşte bu teşkilatlanma yapısı, örgütlenme olarak adlandırılır. Ortak bir amacı, bağımsız ve süreklilik arz eden bir örgütlenme vasıtasıyla gerçekleştiremeyen kişi toplulukları tüzel kişi sıfatı kazanamazlar. Tüzel kişi kavramı, bireylerden ayrı ve bağımsız bir kişilik ortaya koyduğuna göre, bu kişiliğin amacına ulaşmasını sağlayacak

[123] **DURAL / ÖĞÜZ**, s. 210.
[124] **OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR**, s. 247.
[125] **OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR**, s. 247.
[126] **AKÜNAL**, s. 11; **DURAL / ÖĞÜZ**, s. 212.

iradeyi temsil edecek bir örgütlenmeye sahip olması zorunludur. Bu örgütlenmeyi ise tüzel kişinin organları teşkil eder.[127]

Vakıf, dernek ve şirketlerde bulunması gereken organlar, mevzuatta açıkça düzenlenmiştir. Her bir tüzel kişilik türü için öngörülen organların niteliği, o tüzel kişiliğin yapısına özgü olarak belirlenmiştir. Örneğin, TMK m. 109 uyarınca vakıflarda yalnızca yönetim kurulunun varlığı yeterli görülürken; TMK m. 72 ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu'na göre derneklerde genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulunun bulunması zorunludur. Ticaret şirketlerinde ise her şirket türüne göre farklı organların bulunması TTK'da düzenlenmiştir. Siyasi partiler açısından zorunlu organlar Siyasi Partiler Kanunu m. 7'de ayrıntılı olarak belirtilmiştir.[128]

Bağımsız tüzel kişiliğe sahip bir vakıf ya da dernek, üçüncü kişilerle hukuki işlemler yapabilmekte ve bu işlemler sonucunda kazandığı malvarlığı, üyelerin veya kurucuların kişisel malvarlığından tamamen ayrı tutulmaktadır. Benzer şekilde, belirli ve kalıcı bir amacı gerçekleştirmek için tahsis edilen mal toplulukları olan vakıflar da kendilerini kuran gerçek kişilerden bağımsız bir kimlik taşır.[129]

Özellikle şirketlerin kuruluşunda kişilerin temel motivasyonu, şirketin faaliyetlerinden dolayı şahsen sorumlu tutulmayacaklarına dair beklentileridir. Başka bir deyişle, şirket tüzel kişiliğinin varlığı sayesinde, ortakların şahsi sorumlulukları sınırlandırılmakta ve şirket, bağımsız bir hak ve borç süjesi olarak hukuk düzeninde yer almaktadır.

1.3. Tüzel Kişilik Kurumunun Sınırlı Sorumluluk İlkesi

Sınırlı sorumluluk ilkesi çerçevesinde öncelikle sorumluluk kavramını ele almakta fayda bulunmaktadır. Hukukumuzda sorumluluk terimi farklı anlamlarda kullanılabilmektedir. Dar anlamıyla ele alındığında, sorumluluk borç kavramıyla eşdeğer görülmektedir. Bu bağlamda sorumluluk, tarafların kanundan ya da sözleşmeden doğan edimlerini yerine getirme yükümlülüğünü ifade etmektedir.[130]

[127] **DURAL / ÖĞÜZ**, s. 212; **OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR**, s.240.
[128] **DURAL / ÖĞÜZ**, s. 211.
[129] **SAĞLAM, İpek**, "Tüzel Kişilik ve Sürdürülebilirlik İlişkisine Bir Yorum", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 12/2020, s. 1114.
[130] **ARSLANLI**, s. 343.

Bir kimsenin yaptığı fiilin sonuçlarının hukuka dayanılarak o kişiye yüklenebilmesi sorumluluk olarak nitelendirilmektedir. Başka bir deyişle, sorumluluk borcun yaptırımıdır. Örneğin haksız fiil ya da sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi hâlinde ortaya çıkan sorumluluk, fiili işleyen veya borcu ifa etmeyen kişi üzerinde doğmaktadır. Dolayısıyla meydana gelen bir zararın kime yükletileceğini belirleyen, mağdurun zararının tazminini talep hakkını düzenleyen kurallar bütünü sorumluluk kavramıyla ifade edilmektedir. Bu çerçevede haksız fiil sebebiyle doğan zararların karşılanması veya borçlunun yükümlülüğünü hiç ya da gereği gibi yerine getirmemesi sonucu alacaklının uğradığı zararın tazmini sorumluluğun temel görünümüdür.[131]

Şirketler, yani tüzel kişiler, üçüncü kişilerle yaptıkları işlemlerden veya üstlendikleri borçlardan yalnızca kendi malvarlıklarıyla sorumludurlar. Ortakların, şirketin borçları sebebiyle üçüncü kişilere karşı sorumlulukları ise doğrudan ya da dolaylı, sınırlı veya sınırsız, adi yahut müteselsil şekilde farklı niteliklerde olabilmektedir.[132]

Modern hukukta sınırlı sorumluluk ilkesi, ortaklıklar hukukunun en temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu ilkeye göre, şirket ortakları şirketin alacaklılarına karşı şahsen sınırsız bir sorumluluk üstlenmemektedir. Böylelikle hem tüzel kişilik kurumu korunmakta hem de sermaye şirketlerine güven sağlanarak yatırımcıların katılımı teşvik edilmektedir. Ayrı tüzel kişilik ile sınırlı sorumluluk, tüzel kişiliğin en belirgin özelliklerini oluşturmaktadır.[133]

Sermaye şirketlerinde bağımsızlık ve mal ayrılığı ilkesinin bir sonucu olarak, şirketin malvarlığının sahibi yalnızca tüzel kişiliğin kendisidir. Bu bağlamda sınırlı sorumluluk ilkesi, ortakların malvarlıklarıyla değil, sadece şirket adına tahsis edilmiş bağımsız malvarlığıyla sorumluluk doğurur. Nitekim TTK m. 573/2'de limited şirket ortaklarının, TTK m. 329/2'de ise anonim şirket ortaklarının sınırlı sorumluluk ilkesine tabi olduğu açıkça düzenlenmiştir.

Ortaklar tarafından şirkete getirilen sermaye, artık ortakların şahsi malvarlığının bir parçası olmaktan çıkarak şirket malvarlığına dönüşür. Şirketin tasfiyesi hâlinde de ortaklar, şirkete koydukları sermayeyi geri talep edemeyip sadece kendilerine düşen tasfiye payını alabilirler. Bu nedenle sınırlı sorumluluk ilkesinin amacı, ortakların

---

[131] **AKDAĞ GÜNEY**, s. 31-33.
[132] **İZMİRLİ, Yadigar**, "Şirketler Hukukunda Sorumluluk İlişkileri ve Anonim Şirketlerde Sınırlı Sorumluluk", *Mevzuat Dergisi*, Sayı 33, Eylül 2000.
[133] **KERVANKIRAN**, s. 454.

borçlardan tamamen kurtarılması değil, onları koydukları sermayenin ötesinde şahsi malvarlıklarıyla sorumlu tutulmaktan korumaktır.[134]

Bununla birlikte sınırlı sorumluluk ilkesi tüm sermaye şirketlerinde aynı şekilde uygulanmamaktadır. Şirketin türü, ortak sayısı veya hâkim ortak bulunup bulunmaması, alacaklıların güvence taleplerini etkileyebilmektedir. Örneğin, tek ortaklı veya hâkim ortağın belirgin şekilde öne çıktığı çok ortaklı şirketlerde kredi verenler, kişisel kefalet gibi ek teminatlar isteyebilmektedir.[135]

Anonim şirketlerde ise sınırlı sorumluluk ilkesinin alacaklılar aleyhine kötüye kullanılması, yani ortağın tüzel kişilik perdesinin arkasına sığınarak sorumluluktan kaçması ihtimali her zaman mevcuttur. Bu durumda öğretide, Gower'ın da belirttiği üzere, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluyla ortakların doğrudan şirket borçlarından sorumlu tutulabilmesi gerektiği savunulmuştur. Böyle bir durumda tüzel kişilik sona ermeyip yalnızca ortağın sınırlı sorumluluğu sınırsız sorumluluğa dönüşmektedir.[136]

Öğretide genellikle anonim şirketler üzerinden ele alınmasına rağmen, sınırlı sorumluluk kavramı limited şirketlerin adında dahi kendisine yer bulmuş, yani esaslı bir ilke olarak şirket türlerinin gelişiminde belirleyici rol oynamıştır. Ancak tarihsel süreç incelendiğinde, sınırlı sorumluluk ilkesinin en son anonim şirketler bakımından geliştiği görülmektedir.[137]

2. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması

2.1. Genel Olarak

Hukukumuzda tüzel kişiliğin temel özelliği, ortaklardan bağımsız ve ayrı bir kişilik olarak kabul edilmesidir. Bu nedenle tüzel kişi niteliği taşıyan topluluklar, kendilerini oluşturan gerçek kişilerden farklı bir varlık gibi hukuki ilişkilerde taraf olabilmekte, hak

[134] **KERVANKIRAN**, s. 456; **YANLI**, s. 76.
[135] **UYANIK**, **Namık Kemal**, *Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Organik Ağ*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023, s.445.
[136] **GOWER**, **L.C.B.**, *The Principles of Modern Company Law*, London, 1979, s. 45 nakleden **İZMİRLİ**
[137] **KIRCA / ŞEHİRALİ ÇELİK / MANAVGAT**, s. 105.

edinebilmekte ve borç altına girebilmektedir. Tüzel kişiliğin varlığı, onu meydana getiren kişilerden bağımsız bir kişiliğe ve malvarlığına sahip olmayı zorunlu kılar. Bu şartların sağlanması hâlinde tüzel kişi, kurucularından, üyelerinden ve organlarından ayrı bir hak süjesi olarak hukuki düzen içerisinde yerini alır.[138]

Tüzel kişiliği oluşturan bireyler, kendi adlarına kullanabilecekleri hakların bir kısmını tüzel kişilik adına kullanılmak üzere devretmekte ve böylelikle kendi şahsi varlıklarını ikinci plana itmektedirler. Ancak, üyeler veya ortaklar tüzel kişinin edindiği haklar üzerinde doğrudan talep hakkına sahip olmadıkları gibi, tüzel kişinin borçlarından da kural olarak sorumlu tutulamazlar. Tüzel kişi, işlemlerini temsilcileri aracılığıyla gerçekleştirir fakat bu kişiler tüzel kişinin yükümlülükleri bakımından şahsi sorumluluk üstlenmezler.[139]

Bununla birlikte, tüzel kişiliğin bu bağımsızlık özelliği kötüye kullanıma da açık bir nitelik taşımaktadır. Özellikle bazı durumlarda ortaklar veya yöneticiler, şahsi sorumluluklarını bertaraf etmek ya da hukuken yasaklanan faaliyetleri icra edebilmek amacıyla tüzel kişilik perdesinin arkasına sığınabilmektedir. Mevzuatımızda bu tür kötüye kullanımları doğrudan engelleyen özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte, öğreti ve içtihat yoluyla üçüncü kişilerin korunmasını sağlamak amacıyla tüzel kişilik perdesinin kaldırılması veya aralanması teorisi geliştirilmiştir. [140] Böylelikle, haksız fiil veya kötü niyetli tasarruflar nedeniyle zarara uğrayan kişilerin tüzel kişi perdesinin ardında bulunan ortak veya üyelerin sorumluluklarına başvurabilmeleri mümkün hâle gelmektedir.[141] Hatta şirket kimliğini kullanarak haksız menfaat elde eden kişiler kimi zaman şirketin gerçek kişi ortakları kimi zaman da farklı tüzel kişiler olabilmektedir. Teorinin şirketler topluluğu bağlamında değerlendirilmesi durumunda perdenin ardındaki kişinin, topluluk bünyesindeki hâkim veya bağlı şirketlerden biri olması da mümkündür.[142]

Şirketlerin tüzel kişilikleri kimi zaman dolandırıcılık, yasa dışı veya etik dışı faaliyetlerde bir araç olarak kullanılabilmektedir. Zira yapay bir kişi niteliğindeki tüzel

---

[138] **SEROZAN**, s. 494.
[139] **YILDIRIM, Kamil**, "Maddi Hukuk İcra Hukuku İlişkisi", İptal Davalarından Perdeyi Kaldırma Teorisine Hukuki Koruma Sağlayan Enstrümanlar, Kişilik Perdesinin Aralanması, *I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu*, 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, s. 183**.**
[140] **ÖZŞAHİNLİ**, **Sevgi**, "Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023, s. 30.
[141] **DURAL / ÖĞÜZ**, s. 213.
[142] **ÇABUK**, **Öykü**, "Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması", Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025, s. 36.

kişinin tek başına suç işlemesi mümkün değildir. Bu nedenle gerçek faillerin ortaya çıkarılabilmesi için çoğu zaman tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gereklidir.[143] Bu kurum, şirketin bağımsız kişiliğinin sınırsız olmadığını, kötüye kullanıldığı durumlarda ortaklara da gidilebileceğini ifade eder. Bu noktada perdenin aralanması kavramı, özellikle şirketin yükümlülüklerinden veya borçlarından dolayı ortakların da sorumluluğunu gündeme getiren bir mekanizma olarak işlev görür.[144]

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasında iki temel amacın rol oynadığı kabul edilmektedir. İlk olarak şirketin taraf olduğu hukuki ilişkilerin kapsamına ortakların da dâhil edilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede şirketin tabi olduğu bir rekabet yasağı sözleşmesinin ortaklara da teşmil edilmesi, bu duruma örnek gösterilebilir. İkinci olarak ise, şirketin borç veya yükümlülüklerinden dolayı ortakların doğrudan sorumlu tutulabilmesidir. Bu bağlamda, tüzel kişi kavramının kişisel menfaat sağlamak veya üçüncü kişileri zarara uğratmak amacıyla kullanılması hâlinde, hukuken tüzel kişiliğin arkasında gizlenen ortaklara ulaşılabilmektedir.[145]

Her ne kadar mevzuatımızda tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin açık bir hüküm bulunmasa da bu kurumun hukuki dayanağı TMK m. 2'de yer alan dürüstlük kuralı ile hakkın kötüye kullanılması yasağında aranır. Dolayısıyla, tüzel kişiliğe dayanarak sorumluluktan kaçılması dürüstlük kuralının ihlali anlamına gelmekte ve hakkın kötüye kullanılması teşkil etmektedir. Bu nedenle, tüzel kişiliğin kurucuları veya ortakları kötü niyetli şekilde tasarrufta bulunduklarında, mahkemeler bu perdeyi kaldırarak gerçek sorumlulara ulaşabilmektedir.[146]

Ancak her durumda tüzel kişilik perdesine başvurulması mümkün değildir. Şirketin kötü niyetli amaçlarla kullanılmadığı, olağan ticari faaliyetlerin yürütüldüğü hâllerde tüzel kişiliğin bağımsızlığına saygı gösterilmesi gerekir. Aksi yöndeki uygulamalar, tüzel kişilik kurumunun amacına aykırılık teşkil eder ve ekonomik hayat açısından da olumsuz sonuçlar doğurur. Bu nedenle, perdenin kaldırılması istisnai bir nitelik taşımakta ve yalnızca hukuki düzenlemelerin yetersiz kaldığı, kötüye kullanımların söz konusu olduğu durumlarda başvurulmaktadır.[147]

---

[143] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 30.
[144] **ANTALYA**, **Gökhan** / **TOPUZ**, **Murat**, *Medeni Hukuk*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s.125.
[145] **ULUSOY**, **Erol**, "Çek Kanunu Tüzel Kişilik Perdesini Aralıyor", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, Yıl:2010, s.69.
[146] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 30.
[147] **AKÜNAL**, s. 18; **DURAL / ÖĞÜZ**, s. 214-215.

Öte yandan, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi yalnızca ortakların sorumluluğunu gündeme getiren bir kurum değildir. Alter ego doktrini gibi ilgili teoriler, mahkemelere, görünüşte farklı olan şirketleri tek bir tüzel kişilik kabul ederek bunları birbirlerinin borçlarından sorumlu tutma ve malvarlıklarını birleştirme imkânı da sunmaktadır. Böylece, şirket perdesinin bağımsızlığı mutlak bir nitelik kazanmamakta, mahkemelerin takdir yetkisine bağlı olarak adaletin sağlanması amacıyla sınırlandırılabilmektedir.[148]

Profesör Gower da şirketler hukukuna ilişkin incelemesinde, mahkemelerin tüzel kişilik perdesini üç durumda kaldırabileceğini belirtmiştir: İlki, bir tüzük, sözleşme veya belgenin yorumlanması sırasında; ikincisi, şirketin gerçekte yalnızca bir maske olduğunun anlaşılması hâlinde; üçüncüsü ise, şirketin kurucularının veya üyelerinin yetkili temsilcisi sıfatıyla hareket ettiğinin tespit edilmesi hâlidir.[149]

Sonuç olarak, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, bağımsız bir hukuki varlık olan şirketin kötüye kullanımını engellemek amacıyla geliştirilmiş, ayırım ilkesi alacaklılar lehine kesintiye uğratılan, istisnai ve adalet odaklı bir kurumdur.[150] Bu mekanizma sayesinde, tüzel kişilik perdesinin ardında sorumluluktan kaçmaya çalışan kişilere ulaşılması mümkün olmakta, böylelikle hem dürüstlük kuralı hem de hakkın kötüye kullanılmasının yasaklanması ilkesi somut olaylarda hayata geçirilmektedir.

2.2. Tarihsel Gelişim

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, sermaye şirketlerinde sınırlı sorumluluk ilkesi ve ayrılık ilkesinin dürüstlük kuralına aykırı olarak kötüye kullanılması sebebiyle Anglo-Sakson hukuk sisteminde doğmuş ve gelişmiş bir kavramdır.[151] Tüzel kişi bir ortaklıkta sınırlı sorumluluk ilkesinin bilinçli bir şekilde alacaklıların menfaatlerine zarar verecek şekilde kötüye kullanılması uygulamada ortaya çıkan durumlardan biridir. Bu gibi durumlarda alacaklıların haklarını korumak için Anglo-Sakson ve Kara

[148] **ELKIN**, **Judith**, "Lifting the Veil and Finding the Pot of Gold: Piercing the Corporate Veil and Substantive Consolidation in the United States", *Dispute Resolution International*, c.6, 2012, s.133.
[149] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 32.
[150] **KERVANKIRAN**, s. 459.
[151] **YURDAKUL**, **Berk Arda**, *Türk Hukukunda Organik Bağ Kavramı ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ile Karşılaştırılması*, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2023, s. 57.

Avrupası hukuk sistemlerinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi (Durhgriffshaftung) geliştirilerek, tüzel kişiliğin arkasına sığınarak tüzel kişiliği kötüye kullanan ortakları sorumlu tutma imkânı doğmuştur.[152]

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması (*piercing of the corporate veil*) kavramı ilk kez 1912 yılında İngiltere'de ortaya atılmış, kurumsal kişilik kurgusunun özellikle alacaklıların zarara uğratılması amacıyla yükümlülükten kaçmak, sorumluluktan kurtulmak ya da suç teşkil eden eylemleri gizlemek için kötüye kullanılabileceği durumlarda göz ardı edilmesi gerektiği ortaya konulmuştur.[153]

Anglo-Sakson hukuk sisteminde, Türk hukukunun da parçası olduğu Kıta Avrupası hukuk sisteminden farklı olarak tüzel kişilik kavramı yerine farazi kişilik teorisi benimsenmiştir.[154] Bu teoriye göre bazı hakların sadece gerçek kişilere ait olduğu ve yapay varlıkların bu hakları ancak yöneticileri olan gerçek kişiler vasıtasıyla kullanabileceği kabul edilmektedir. Bu sebeple, tüzel kişiler varsayımsal birer kurum olarak kabul görmekte ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılması daha kolay hale gelmektedir.[155]

İngiliz hukuk sisteminde tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin açık ve sistematik kanun hükümleri mevcut değildir. Öğretinin gelişimi esasen yargı kararları ve öğreti görüşleri ışığında şekillenmiştir. Bu bağlamda İngiltere hukukunda üç ayrı dönemde farklı yaklaşım tarzlarının benimsendiği görülmektedir.[156]

Birinci dönem olarak adlandırılabilecek olan 1897–1966 arası zaman dilimi, mahkemelerin genel olarak tüzel kişilik ve sınırlı sorumluluk ilkesini titizlikle koruduğu bir dönemdir. Bu dönemin mihenk taşı niteliğindeki kararı *Salomon v. A. Salomon & Co. Ltd.* davasıdır. Söz konusu karar, şirket ile ortakları arasındaki ayrılığı kesin çizgilerle ortaya koymuş, şirketin ayrı bir tüzel kişilik olduğunu ve borçlarından dolayı ortaklarının şahsen sorumlu tutulamayacağını teyit etmiştir. Bu dava, İngiliz şirketler hukukunda sınırlı sorumluluk ilkesini adeta dokunulmaz bir hale getirmiştir. Bununla birlikte, aynı dönemde *Apthorpe v. Peter Schoenhofen Brewing*, *In Re Darby* ve *Gilford Motor Co Ltd v. Horne* gibi davalarda mahkemelerin istisnai olarak perdenin

[152] **KERVANKIRAN**, s. 459.
[153] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 36.
[154] **KAYABAŞ**, **Ebru**: "Tüzel Kişi Kavramının Tarihi Gelişimi", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, Y. 2017, C. 75, s. 526.
[155] **ÇABUK**, s.38.
[156] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 36.

kaldırılmasına hükmettiği de görülmektedir. Bu durum, Salomon ilkesinin mutlak bir dokunulmazlık yaratmadığını, bazı kötüye kullanım halleri karşısında mahkemelerin kurumsal perdeyi aralayabileceğini göstermektedir.[157]

Salomon davasıyla pekişen ilke, esasen şirket ile ortakları arasında kalın bir perde çekildiğini, ancak bu perdenin istisnai hallerde kaldırılabileceğini ortaya koymuştur. Bu noktada "*fraud exception*" (dolandırıcılık istisnası) kavramı önem kazanır. Nitekim mahkemeler, kurumsal yapının dolandırıcılık amacıyla veya mevcut hukuki yükümlülüklerden kaçınmak için kullanılmasına izin vermemektedir. Dolayısıyla, kurumsal kişiliğin mutlak korunması yerine, hakkaniyetin ve dürüstlük kuralının ağır bastığı durumlarda şirket perdesi aralanabilmektedir.

1966 ila 1989 yılları arasını teşkil eden ikinci dönem, mahkemelerin daha müdahaleci bir yaklaşım sergilediği dönemdir. Bu süreçte mahkemeler, özellikle şirketler topluluğu ilişkilerinde ekonomik gerçekliği ön plana çıkarmış, tek bir ekonomik bütünlük oluşturan şirketler topluluğunun tüzel kişilik perdesinin arkasına saklanamayacağı görüşünü benimsemiştir. Bu yaklaşım, grup şirketlerinin birbirinden tamamen bağımsız ve sorumsuz kabul edilmesinin hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurduğu gerekçesine dayandırılmıştır.[158] Ancak bu müdahaleci yaklaşım, 1989 tarihli *Adams v. Cape Industries Plc* davasıyla birlikte sınırlandırılmıştır. Anılan kararda, şirketler topluluğu kavramının tek başına tüzel kişiliğin göz ardı edilmesi için yeterli olmadığı, tüzel kişilik perdesinin yalnızca sınırlı ve istisnai durumlarda kaldırılabileceği belirtilmiştir.[159]

1989 sonrası günümüze kadar gelen süreç ise üçüncü dönemi oluşturmaktadır ve modern dönem olarak da adlandırılmaktadır. Bu dönemde mahkemeler, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına yönelik daha ihtiyatlı yaklaşmakta ve dar yorumu benimsedikleri bir tutum sergilemektedir. Özellikle *Gilford v. Horne* ve *Jones v. Lipman* davalarında vurgulandığı üzere, Salomon ilkesine istisna getirilebilmesi için davalının kurumsal yapıyı mevcut bir hakkın kullanılmasını engellemek amacıyla kötüye kullanması şart koşulmuştur. Dolandırıcılık istisnasının uygulanabilmesi için sahte bir

[157] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 37.
[158] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 37.
[159] **BAFRA**, **Erdem**, "İngiliz Mahkemelerinde Şirket Tüzel Kişiliğinin Perdesinin Kaldırılması", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2014, Sayı 112, s. 361 – 362.

şirket kurulmuş olması gerekmemektedir. Bu noktada önemli olan husus, şirketin davacının mevcut yasal haklarını ihlal edecek şekilde araçsallaştırılmış olmasıdır.[160]

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, ilk olarak Anglo-Sakson hukukunda ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Özellikle 19. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde şirketlere tanınan ayrıcalıkların kötüye kullanılması, bu doktrinin gelişiminde belirleyici olmuştur. Amerikan mahkemeleri, şirket perdesinin arkasına gizlenerek gerçekleştirilen hukuka aykırı işlemleri engellemek amacıyla perdenin kaldırılması yoluna gitmiş ve bu uygulama zamanla doktrinel bir teoriye dönüşmüştür. Anglo-Sakson hukukunda bu kurumun şekillenmesi yazılı yasalarla olmayıp içtihatlar vesilesiyle gerçekleşmiştir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hukukunda mahkemeler, her somut olayın kendine özgü koşullarını dikkate alarak karar vermekte, bu nedenle tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin yeknesak bir standarttan söz etmek mümkün olmamaktadır.

Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, Anglo-Sakson hukukundaki gelişiminden daha sonra gerçekleşmiştir. Almanya'da bu teori, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması (Schleier der juristische Person gelüftet)[161] veya sınırlı sorumluluk kalkanının (der Schutzschild der Haftungsbeschränkung)[162] bir kenara itilmesi neticesinde, ortaklığın borçlarından dolayı ortakların şahsi malvarlıkları ile sorumlu olması yolu açılarak ortaya koyulmuştur.[163] Almanya'da perdeyi kaldırma sorunu 1920'li yıllardan itibaren yüksek mahkeme kararlarına konu olmuştur. İmparatorluk Mahkemesine göre (Reichsgericht), hayatın gerçekleri, ekonomik ihtiyaçlar ve olayların tabiatı gerektiriyorsa tüzel kişilik perdesi kaldırılabilecektir.[164] Almanya'da özellikle üçüncü kişilere yanlış beyanda bulunulması veya şirket malvarlığı ile ortak malvarlığının karıştırılması hallerinde hissedarların sorumlu tutulması mümkündür.[165]

Fransa'da ise yaklaşım biraz farklıdır. Fransız hukukunda, yöneticilerin şirket tüzüğüne veya kanun hükümlerine aykırı davranışları söz konusu olduğunda, yöneticiler doğrudan şirkete, hissedarlara ve alacaklılara karşı sorumlu tutulabilmektedir.

---

[160] **PAYNE**, **Jennifer**, "Lifting the Corporate Veil: A Reassessment of the Fraud Exception." *The Cambridge Law Journal*, vol. 56, no. 2, 1997, s. 284.
[161] **SERICK**, **Rolf**; Rechtsform und Realität Juristischer Person, 2. Aufl., Tübingen 1955, s. 16 (nakleden **KERVANKIRAN**, s. 459).
[162] Wiedemann, Gesellschaftsrecht I, s. 221 (nakleden **KERVANKIRAN**, s. 459).
[163] **KERVANKIRAN**, s. 459.
[164] **KERVANKIRAN**, s. 459.
[165] **CARNEY**, **William J.**, "Limited Liability", *Encyclopedia of Law and Economics*, 1998, s. 10. (https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.50563; Erişim Tarihi: 28.07.2025).

Dolayısıyla Fransa'da daha çok yöneticilerin şahsi sorumluluğu ön plana çıkarılmaktadır.[166]

Sonuç olarak, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması doktrini Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde daha köklü bir gelişim göstermiş, Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde ise daha dar kapsamlı ve sınırlı bir şekilde uygulanmıştır. Bunun temel nedeni, Anglo-Sakson hukukunun eşitlik, hakkaniyet ve adalet ilkeleri çerçevesinde yargı kararlarına dayanarak esnek çözümler üretmesi iken kıta hukukunda ise yazılı kurallara bağlılığın daha güçlü olmasıdır. Yine de her iki sistemde de ortak nokta, tüzel kişilik kurgusunun kötüye kullanımının hukuken korunmayacağı, adaletin sağlanması amacıyla gerektiğinde perde aralanarak gerçek kişilere ulaşılabileceği prensibidir. Sermaye şirketlerinde bağımsızlık ve sınırlı sorumluluk ilkeleri esas olmakla birlikte, bu ilkeler kötüye kullanıldığında mahkemeler hukukun üstünlüğünü korumak amacıyla müdahalede bulunmaktadır.

2.3. Türk Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması

Türk hukuk sisteminde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kurumuna ilişkin olarak genel nitelikte ve sistematik bir düzenleme bulunmamaktadır. Konuya özgü açık ve yazılı bir yasal hüküm mevcut değildir. Bu kurum, esasen öğretideki tartışmalar ve yargı uygulamaları aracılığıyla 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişmiş ve hukuk pratiğinde kabul görmeye başlamıştır.[167]

TMK m. 2 çerçevesinde dürüstlük kuralı düzenlenmiş olup, herkesin haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken dürüstlük ilkesine uygun hareket etmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir. Anılan maddenin devamında ise, hakkın kötüye kullanılmasının yasak olduğu ve bu yasağa aykırı davranışların hukuk düzeni tarafından korunmayacağı hüküm altına alınmıştır.[168]

Türk hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin hukuki dayanağının TMK m. 2 hükmü olduğu hem öğretide hâkim görüş olarak kabul edilmekte, hem de

[166] **CARNEY**, s. 11.
[167] **ÇAMOĞLU**, **Ersin**, "Ticaret Ortaklıkları Bağlamında Perdenin Kaldırılması Kuramı ve Yargıtay Uygulaması", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Yıl 2016, Cilt XXXII, Sayı 2, s. 6.
[168] **YANLI**, s. 112.

Yargıtay kararlarında benimsenmektedir. Bunun en önemli nedeni, mevzuatımızda belirli istisnai düzenlemeler dışında tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin özel bir normun bulunmamasıdır.

Türk ve İsviçre doktrinlerinde de benzer şekilde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin temeli çoğunlukla hakkın kötüye kullanılması yasağına dayandırılmaktadır. Nitekim Yargıtay'ın ve İsviçre Federal Mahkemesi'nin içtihatlarında da bu yönde bir yaklaşım benimsenmiştir.

Bu bağlamda, hakkın kötüye kullanılmasının bir diğer görünümünün tüzel kişilik perdesinin kaldırılması şeklinde karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. Zira kimi durumlarda gerçek kişiler, hukuken kendilerine sağladığı tüzel kişilik kisvesini bir araç olarak kullanarak, aslında hukukun yasakladığı durumlardan ya da sözleşmesel olarak üstlenilmesi gereken yükümlülüklerden kaçınmaya çalışabilmektedir. Böylece, tüzel kişiliğin sağladığı bağımsızlık kalkanı kötüye kullanılarak dürüstlük kuralı ihlal edilmekte, bu durumda da hukuk düzeni perdenin kaldırılması veya aralanması yoluyla gerçek failin sorumluluğunu gündeme getirmektedir.

Tüzel kişilik perdesinin aralanması kurumu, çoğu zaman kanuna karşı hile niteliğinde değerlendirilmekte olup, aynı zamanda TMK m. 2/1 hükmü çerçevesinde de ele alınabilmektedir. Bununla birlikte, durum her zaman kanuna karşı hile kapsamında olmasa bile, dürüstlük kuralına ve hakkın kötüye kullanılmasının yasaklanmasına aykırı bir davranış mevcut olduğunda da TMK m. 2 hükmü uygulama alanı bulacaktır.

Türk hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisine ilişkin ilk tartışmalar 1963 yılına dayanmaktadır. O dönemde gerçekleştirilen bir sempozyumda Tuğrul Ansay tarafından "tülü kaldırma" ifadesi kullanılmış ve bu toplantının ardından konu hakkında öğretide çeşitli çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır.[169]

Öğretide bir görüş, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının temelinde hakkaniyet düşüncesinin bulunduğunu, özellikle kanuna karşı hile, üstlenilen sorumluluklardan kaçınma veya hukuka aykırı sonuçlar elde etme amacı güden davranışların, iyi niyet kuralları çerçevesinde perdenin kaldırılmasını gerektirdiğini ifade eder. Bu görüş çerçevesinde, tüzel kişiliğin sağladığı ayrıcalıkların hukuka aykırı bir biçimde kullanılmasına yönelik fiiller kanuna karşı hile olarak kabul edilmelidir. Bu gibi

[169] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 41.

hallerde, farklı hukuki yollar aranmasına gerek kalmadan, kanuna karşı hilenin sonuçlarına bağlanan yaptırımlar yoluyla çözüm sağlanabilecektir.[170]

Öğretideki diğer görüşler de ortak olarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması sorununa getirilen tüm yaklaşımların ortak noktasının TMK m. 2'de düzenlenen dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılmasının yasaklanması olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada görüşler arasında pay sahiplerinin zaten hukuken sorumlu olduğu durumlarda ayrıca perdenin kaldırılması yoluna başvurulmasının gereksiz olduğu[171], tüzel kişiliğin ayrılığı ilkesini düzenleyen TMK m. 50'de örtülü bir kanun boşluğu bulunduğu ve bu gibi boşlukların söz konusu olduğu hallerde, hakkın kötüye kullanılmasına göz yumulmaması gerektiği, hâkimin TMK m. 2/2 hükmüne dayanarak perdenin kaldırılması yolunu tercih ederek kanun boşluğunu doldurması gerektiği[172] yönünde farklılıklar bulunmaktadır.

Bütün bu görüşler ışığında, tüzel kişilik perdesi arkasına saklanan gerçek kişilerin veya hâkim ortak konumundaki ana şirketin, sermayesini veya yönetimini kontrolü altında bulundurduğu diğer tüzel kişiler, örneğin yavru şirketler, aracılığıyla kendi kanuni ya da sözleşmesel yükümlülüklerini bertaraf etmeye çalışması, hakkın kötüye kullanılması niteliği taşımaktadır. Bu husus hem öğretide hem de yargı uygulamasında tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramıyla açıklanmaktadır.[173]

Sonuç olarak, TMK m. 2 kapsamında hakkın kötüye kullanılması söz konusu olduğunda, hâkimin tüzel kişilik perdesini kaldırarak tarafların ulaşmak istedikleri hukuka aykırı sonucu engellemesi gerekmektedir.

İsviçre Federal Mahkemesi'nin içtihatlarında, dürüstlük kuralı esas alınarak ticari yaşamın gereklerine göre yapılan değerlendirmelerde, perdenin arkasında bulunan kişi ile görünürdeki tüzel kişi arasında çoğu kez bir ekonomik özdeşlik mevcut bulunmaktadır. Eğer kurulan bu şekli hukuki ilişkinin üçüncü kişiler açısından herhangi bir farklılık yaratmadığı sonucuna varılırsa, tüzel kişilik perdesinin aralanmasına karar verilebilmektedir.[174]

---

[170] **AKÜNAL**, s. 17.
[171] **DURAL / ÖĞÜZ**, s. 216.
[172] **SEROZAN**, s. 90.
[173] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 42.
[174] **ANTALYA**, s. 513.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, tüzel kişiliğin bağımsız varlığını bertaraf ederek, esasen şirketin borçlarından dolayı üçüncü kişilerin alacaklarını doğrudan pay sahiplerinden talep edebilmesine imkân tanıyan istisnai bir hukuki mekanizma olarak ortaya konulabilir. Ancak bu kurumun sınırsız ve yaygın bir şekilde uygulanması, şirketler hukukunun temel esaslarına zarar verme potansiyeli taşıdığından yalnızca istisnai durumlarda başvurulması gerektiği kabul edilmektedir. Özellikle tüzel kişiliğin, bir perde işlevi görerek sorumluluktan kaçma ya da kanuna karşı hile amacıyla kullanılması halinde, gerçek sorumluların tespiti ve yükümlülük altına alınması için bu teoriye başvurulması zorunlu hale gelir.[175]

Bununla birlikte, perdenin kaldırılması için ille de kanuna karşı hilenin varlığı aranmaz. TMK m. 2'de düzenlenen dürüstlük kuralı çerçevesinde, herhangi bir uygunsuzluğun ya da hakkın kötüye kullanılmasının varlığı halinde dahi bu kurum işletilebilmektedir. Zira, kişilerin kaçınmak istedikleri kanuni düzenlemeler, hukukun temel ilkeleri gereği yine de kendilerine uygulanmalıdır. Hukukun genel amacı ve adaletin tesisi de bunu gerekli kılmaktadır.[176]

Türk hukuk sistemi açısından, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ilkesinin teorik temellerinin ne derece sağlam olduğu ayrıca tartışmaya açıktır. Her ne kadar hukukumuzda bu konuda genel ve sistematik bir düzenleme mevcut olmasa da Yargıtay'ın özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren vermiş olduğu kararlar incelendiğinde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisine sık sık başvurulduğu görülmektedir. Bu durum, öğretide kimi görüşlerce teorinin Türk hukukunda tam anlamıyla yerleşmediği yönünde eleştirilse de yargı uygulamasının bu kurumu fiilen kabul ettiğini göstermektedir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, tüzel kişiliğin en temel ve ayırt edici özelliklerinden biri olan ayrılık ve bağımsızlık ilkelerinin istisnası niteliğindedir. Dolayısıyla, yukarıda daha önce de değinildiği üzere, ancak hukuka aykırı eylemler gerçekleştirilmesi veya dürüstlük kuralına açıkça aykırı bir şekilde davranılması durumunda bu yola başvurulması mümkündür. Aksi yönde bir yaklaşım, tüzel kişilerin bağımsızlığı ilkesini zedeleyecek, hukuk güvenliği ilkesini tartışmalı hale getirecektir.

[175] **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 124.
[176] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 44.

Bu bağlamda, istisnaların dar yorumlanması ilkesi tüzel kişilik perdesinin kaldırılması bakımından da geçerlidir. Başka bir ifadeyle, bu teorinin uygulanması genişletilmemeli, yalnızca gerçekten zorunlu olan ve adaletin sağlanması için başka bir çözüm yolu bulunmayan hallerde başvurulmalıdır. Zira aksi takdirde, hukuki öngörülebilirlik zedelenir ve tüzel kişiliğin bağımsız varlığına duyulan güven sarsılır. Bu nedenle, her durumda ilk çözüm olarak perdeyi kaldırma yoluna gidilmemeli, teoriye ihtiyatla yaklaşılmalıdır.

2.4. Teoriler

Dünyadaki pek çok hukuk sisteminde olduğu gibi, Türkiye'de de tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kurumu sistematik ve kapsamlı bir biçimde kanunlaştırılmamıştır. Bu alanda henüz tam bir görüş birliği sağlanamamış olup, farklı öğretiler ve yargı kararları çerçevesinde çeşitli yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Genel geçerliliğe sahip, tüm durumları kapsayan bir kurallar bütünü mevcut değildir. Bununla birlikte, mahkeme içtihatlarında ve öğretideki akademik çalışmalarda, belirli olaylarda tüzel kişilik perdesinin kaldırıldığına ilişkin örneklere sıklıkla rastlanmaktadır.

Tüzel kişiliğin perdesinin kaldırılması konusunda öğretide çok sayıda teori geliştirilmiş ve tartışılmıştır. Ancak bu teoriler arasından, özellikle iki temel yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki, tüzel kişiliğin kötüye kullanımına dayanarak perdeyi aralama teorisi; diğeri ise hukuk normlarının amaçları dikkate alınarak geliştirilen amaç teorisidir. Dolayısıyla, farklı açıklama biçimleri bulunsa da tartışmalar esasen bu iki temel eksen üzerinde yoğunlaşmaktadır.

2.4.1. Kötüye Kullanma Teorisi

Tüzel kişiliğin hukuki yapısının özüne aykırı bir biçimde ihlal edildiği, hukukun öngördüğü temel anlamından uzaklaştırıldığı ya da kötü niyetli amaçlar doğrultusunda kullanıldığı hallerde, ayrıca tüzel kişiliğin en belirgin unsurlarından biri olan ayrılık ve

bağımsızlık ilkesinin, borç ve yükümlülüklerden kaçmak için bir araç haline getirildiği durumlarda tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.[177]

Bu bağlamda, kötüye kullanma teorisi, tüzel kişilik kurumunun amaç ve niteliklerinin suiistimal edildiği veya dürüstlük kuralı ile bağdaşmayan davranışların sergilendiği durumlarda devreye giren bir yaklaşımdır. Teoriye göre tüzel kişilik yapısı, hakların kötüye kullanılmasına veya hukuk düzeninin dolanılmasına zemin hazırlıyorsa perdenin aralanması yoluyla gerçek sorumluların ortaya çıkarılması mümkün hale gelmektedir.[178]

Kötüye kullanma teorisi, öğretide subjektif kötüye kullanma ve objektif kötüye kullanma olmak üzere iki ana inceleme alanı altında ele alınmaktadır. Bu ayrım, tüzel kişiliğin kötüye kullanılmasının hangi şartlarda gerçekleştiğini ve hangi ölçütlerle değerlendirileceğini ortaya koyarak teorinin uygulama alanını somutlaştırmaktadır.

2.4.2. Subjektif Kötüye Kullanma Teorisi

Alman doktrininde, tüzel kişiliğin mahiyeti ve perdeyi kaldırma meselesine ilişkin olarak birbirinden tamamen farklı iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan ilki, Rolf Serick tarafından ortaya konulan subjektif kötüye kullanma teorisidir. Bu görüşe göre, kanun koyucu tüzel kişilik kurumunu belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere düzenlemiştir. Bu nedenle, kanunun çizdiği sınırlar içerisinde kaldığı sürece tüzel kişilik, bağımsız bir hukuk süjesi olarak dikkate alınmalıdır. Serick, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını meşru kılacak genel ve soyut bir kural bulunmadığı yaklaşımındadır. Dolayısıyla, perdenin arkasında yer alan kişilerin, tüzel kişiliği kanunun öngördüğü amacın dışında ve kötüye kullanacak şekilde istismar etmeleri halinde, istisnai olarak perde kaldırılabilir. Bunun dışındaki durumlarda perdenin aralanması veya kaldırılması, tüzel kişilik kurumunun varlık nedenini ortadan kaldıracağından kabul edilemez.[179]

Serick, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması sorununu üç ana olay grubu çerçevesinde ele almaktadır. Bunlar; tüzel kişiliğin kullanılması suretiyle kanunun dolanılması,

---

[177] **ESEN, Emre**, *Milletlerarası Özel Hukukta Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 19.
[178] **YANLI**, s. 47.
[179] **KERVANKIRAN**, s. 462.

sözleşmenin dolanılması veya sözleşmeye aykırı davranılması ve nihayetinde üçüncü kişilerin haksız biçimde zarara uğratılmasıdır. Bu hallerden birinin objektif olarak tespit edilmesi durumunda, Serick'e göre tüzel kişiliğin kötüye kullanıldığı kabul edilmelidir. Bununla birlikte, hukuka aykırılığın belirlenmesinde yalnızca objektif unsurların yeterli olmayacağı, ayrıca subjektif unsur olarak hukuka aykırılık kastının da varlığı gerektiği vurgulanmaktadır. Serick'in kötüye kullanma teorisinin hukuki sonucu ise, tüzel kişi ile onu oluşturanların özdeşleştirilmesi, yani başka bir deyişle tüzel kişinin üyelerine karşı sahip olduğu bağımsız hukuki varlığının ortadan kaldırılmasıdır.[180]

Sadece tüzel kişilik kurumunun kötüye kullanılması yeterli görülmeyip kastın da sübjektif şart olarak bulunmasının gerektiği yaklaşımı, netice olarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının şartlarından biri olan kastın ispat edilebilmesi anlamında pratikte birçok soruna neden olabilecektir.[181] TMK m. 2'de yer alan dürüstlük kuralına ilişkin düzenlemede "açıkça" ifadesinin kullanılması, kötüye kullanma değerlendirmesinde objektif unsurların gerçekleşmiş olmasının yeterli olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle, tüzel kişilik perdesinin kaldırılabilmesi için subjektif kötüye kullanma şartının aranması, uygulamada önemli ispat sorunlarına yol açacak ve teorinin işlerliğini zayıflatacaktır.[182]

2.4.3. Objektif Kötüye Kullanma Teorisi

Objektif kötüye kullanım teorisi, yukarıda açıklanan sübjektif kötüye kullanma teorisinin tam tersini ifade etmektedir. Subjektif teoriye göre tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için kast unsurunun varlığı şart koşulmaktadır; ancak bu yaklaşım, tüzel kişilik perdesinin aralanmasını pratikte oldukça zorlaştırmaktadır. Objektif kötüye kullanım teorisi ise, dürüstlük kuralına aykırılık ve kötüye kullanımın belirlenmesinde objektif bir ölçütün kullanılmasını savunur.[183]

Objektif teoriye yönelik çeşitli eleştiriler mevcuttur. Bu eleştiriler temel olarak, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması durumunda, tüzel kişilikteki ayrılık ilkesinin göz ardı

[180] **KERVANKIRAN**, s. 462.
[181] **ANTALYA**, s. 150.
[182] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 48.
[183] **YILMAZ**, s.243.

edileceğini ve tüzel kişilik kurumunun sağladığı avantajlar ile tüzel kişinin varlığına duyulan güvenin, dolayısıyla hukuk güvenliğinin tehlikeye gireceğini ifade etmektedir.[184]

Kastın ispat edilmesini zorunlu kılmak, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını son derece sınırlayacak ve teorinin uygulanabilirliğini neredeyse engelleyecektir. Objektif kötüye kullanım teorisi, somut olayların özelliklerine göre ayrıntılı bir inceleme yapılmasını öngörür. Fakat karar verilmesi için esnek ve olay bazlı şartların yeterli olacağını belirtir.[185]

Subjektif teorinin uygulanması halinde, tüzel kişiliğe duyulan güvenin zedeleneceği, şirket ortaklarının her zaman tehdit altında hissedecekleri eleştirileri gündeme gelmektedir. Bu durum, tüzel kişilik kurumuna olan güvenin korunması açısından ciddi bir endişe yaratmaktadır.

2.4.4. Normların Amaçları Teorisi

Müller-Freienfels tarafından ortaya konulan ve daha sonra Rehbinder tarafından geliştirilen normların amaçları teorisine göre, perdeyi kaldırma meselesi aslında tüzel kişiliğin kötüye kullanılmasıyla ilgili bir sorun değildir. Aksine, mesele esasen hukuk normlarının uygulanması ve yorumlanması çerçevesinde değerlendirilmelidir. Her somut olayda uygulanacak normun anlamı, amacı, kapsamı ve koruduğu menfaatler titizlikle incelenmeli, bu inceleme sonucunda söz konusu olayda perdenin kaldırılmasının gerekli olup olmadığı belirlenmelidir. Başka bir deyişle, normal şartlarda yalnızca tüzel kişiyi ilgilendiren bir normun uygulanması, objektif şekilde amacına uygun yorumlandığında, üyelerin de doğrudan sorumluluğuna başvurmayı zorunlu kılıyorsa, bu durumda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması söz konusu olacaktır. Bu teoriye göre, hangi hukuk normlarının ne zaman bu çerçevede değerlendirileceğine dair genel ve yeknesak bir kural bulunmamaktadır. Dolayısıyla her somut olay kendi koşulları içinde ayrı ayrı ele alınmalıdır.[186]

---

[184] **YANLI**, s. 58.
[185] **YANLI**, s. 60.
[186] **KERVANKIRAN**, s. 463.

Normların amaçları teorisi çerçevesinde, öncelikle ilgili normun korumayı hedeflediği çıkarların dikkate alınması gerekmektedir. Bu teoriye göre, tüzel kişiliğin hukuki yapısının kötüye kullanılıp kullanılmadığı, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için belirleyici bir kriter teşkil etmemektedir. Tüzel kişilik perdesinin aralanması gerekip gerekmediği, esas olarak uygulanacak hukuk kurallarının koruduğu çıkarlar temelinde değerlendirilmelidir.[187]

Dolayısıyla, ilgili hukuk kuralının korumakta olduğu çıkarların gerektirdiği durumlarda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması zorunlu hâle gelmektedir. Normların amaçları teorisi uyarınca, her somut olayda uygulanacak hukuk kuralının hedeflediği amaç dikkatlice incelenmeli ve bu amaç doğrultusunda perdenin aralanıp aralanmayacağı belirlenmelidir.[188]

Bu yaklaşım, olayların kendi içlerinde farklı ve ayrı niteliklere sahip olduklarını göz önünde bulundurarak, sorunun somut olay bağlamında çözülmesini öngörmektedir. Teori kapsamında, kural ve istisna ayrımı gibi mutlak bir yapı benimsenmeyip her durum, normun koruduğu çıkarlar açısından ayrı ayrı değerlendirilerek çözülmektedir.

2.5. Yöntemler

Belirtildiği üzere kanun koyucu herhangi bir düzenleme yapmamış olsa da öğretide tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının çeşitli yöntemleri ortaya konulmaktadır. Bu yöntemler tüzel kişilik perdesinin düz, ters, çapraz, yatay ve gönüllü kaldırılmasıdır.

2.5.1. Tüzel Kişilik Perdesinin Düz Kaldırılması

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının en temel biçimi, perdenin düz şekilde kaldırılmasıdır. Bu yöntemle, tüzel kişi alacaklılarına, tüzel kişilik perdesini sorumluluktan kaçınmak amacıyla kötüye kullanan tüzel kişinin hâkim ortağı veya tek ortağına başvurma imkânı tanınmaktadır. Hukuk literatüründe bu uygulama, tüzel kişilik

[187] **ESEN**, s. 21.
[188] **ESEN**, s. 21.

perdesinin dikey olarak kaldırılması olarak da adlandırılmaktadır. Bu yaklaşım, alacaklıya tüzel kişilik perdesini göz ardı etme ve arkasında yatan gerçek kişiye başvurma fırsatı sağlamaktadır. Başvurulabilecek kişiler hem gerçek kişiler hem de başka tüzel kişiler olabilir.[189]

Alacaklı, bu yöntemden yararlandığında, mal varlığı ayrılığı ilkesinin sınırlarından çıkarak alacağını hem tüzel kişiden hem de şirket ortağından talep etme hakkına sahip olmaktadır. Bu durumda alacaklı, ilgili kişilere karşı ayrı ayrı takip ve icra işlemleri başlatabilmektedir.[190]

Düz kaldırma yöntemi ile, tüzel kişiliğin yanı sıra tüzel kişiliği oluşturan ve/veya yöneten kişilerin sorumluluğu da gündeme gelmektedir. Burada söz konusu sorumluluk, bu kişilerin tüzel kişi ile olan ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Perdenin düz kaldırılmasında, tüzel kişi ile onu oluşturan veya yöneten kişiler arasındaki mal varlığı ayrılığı ilkesi genel olarak geçerli kılınmaya devam edilse de, somut olayın gereklilikleri doğrultusunda bu ilke ve sınırlı sorumluluk ilkesi uygulanmamaktadır. Sonuç olarak, tüzel kişinin taraf olduğu hukuki ilişkilerde, tüzel kişinin ortakları da borç ve sorumluluk yükümlülüğüne tabi tutulmaktadır. Ortaklar, tüzel kişiliğin kurmuş olduğu hukuki ilişkinin doğrudan tarafı olmamalarına rağmen, borç ve yükümlülükler kendilerine yüklenebilmektedir.[191]

2.5.2. Tüzel Kişilik Perdesinin Ters Kaldırılması

Tüzel kişilik perdesinin ters kaldırılması yöntemi, daha önce açıklanan düz kaldırma yönteminin tam tersine dayanmaktadır. Bu yöntemde, tüzel kişinin ortağının alacaklıları, ortağın hâkimiyet ilişkisi kurduğu tüzel kişiye başvurarak hem ortağı hem de söz konusu tüzel kişiyi sorumlu tutabilmektedir. Ters kaldırma teorisi, alacaklıya hâkim ortağın borcunu şirketten tahsil etme imkânı sunmaktadır.[192]

Her ne kadar bu uygulama literatürde tüzel kişilik perdesinin ters olarak kaldırılması şeklinde ifade edilse de teknik açıdan burada esasen ortak perdesinin kaldırılması söz

[189] **UYANIK**, s. 35.
[190] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 50.
[191] **YANLI**, s. 37.
[192] **YANLI**, s. 39.

konusu olmaktadır. Bununla birlikte öğretideki bazı görüşlere göre, bu durumda klasik anlamda tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasından söz edilmemektedir.[193]

İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında tüzel kişilik perdesinin ters kaldırılması yönünde bazı uygulamalar görülmekle birlikte, mahkemeler genel olarak kesin bir yaklaşım sergilemekten kaçınmaktadır. Buna karşılık Alman hukukunda, tüzel kişinin alacaklılarının haklarını etkin şekilde korumadığı gerekçesiyle bu kurum çoğunlukla kabul görmemektedir.[194]

Tüzel kişilik perdesinin ters kaldırılması uygulaması ile birlikte, yalnızca hâkim ortağın değil, tüzel kişinin malvarlığı da sorumluluk kapsamına dahil edilmektedir. Böylece, alacaklıların hem gerçek kişi hem de tüzel kişi üzerinden alacaklarını tahsil etme olanağı sağlanmış olmaktadır.

2.5.3. Tüzel Kişilik Perdesinin Çapraz Kaldırılması

Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması, tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılması ile ters kaldırılması yöntemlerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bir uygulamayı ifade etmektedir. [195] Bu yöntemde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasında üçlü bir yapı söz konusudur. Davacı, bir hissedara ulaşmak amacıyla, öncelikle ana şirketin tüzel kişilik yapısının kaldırılmasını talep eder; ancak bu talebin asıl amacı, hissedara ait hissenin bulunduğu başka, doğrudan ilişkisiz bir şirkete erişmektir.[196]

Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması, literatürde "şirketler topluluğunda, yavru şirketlerin alacaklılarının, bu ilişkinin kötüye kullanılması halinde ana şirkete veya ana şirketin hâkimiyetinde bulunan diğer bir yavru şirkete başvurabilmesi ve bu şekilde ana şirketin veya ilgili diğer yavru şirketin, asıl borçlu olan yavru şirketle birlikte alacaklılara karşı sorumlu tutulabilmesi" durumu olarak tanımlanmaktadır.[197]

Bu yöntem ile yalnızca ana ve yavru şirketler arasında değil, aynı zamanda aynı holding veya konzern sistemi içinde yer alan kardeş şirketler arasında da tüzel kişilik perdesinin

[193] **ÇAMOĞLU**, s. 11.
[194] **YANLI**, s. 38.
[195] **ESEN**, s. 18.
[196] **UYANIK** s. 36.
[197] **GÖGER**, **Yunus Emre**, *Sermaye Şirketlerinde Sınırlı Sorumluluk İlkesi ve Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 76.

kaldırılması söz konusu olabilmektedir. Çapraz kaldırma kararında, özellikle kardeş şirketler arasında ekonomik bütünlük olup olmadığına dikkat edilmektedir.[198]

Yargıtay'ın çeşitli kararlarında tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması teorisinin uygulandığı görülmektedir. Buna karşılık, Alman hukukunda bu yöntem genellikle kabul görmemektedir. Zira uygulama, tüzel kişinin kendi alacaklılarının durumunu tehlikeye düşürebileceği gerekçesiyle sınırlı tutulmaktadır.[199]

2.5.4. Tüzel Kişilik Perdesinin Yatay Kaldırılması

Tüzel kişilik perdesinin yatay kaldırılması yönteminde davacı, tek bir şirketler grubuna bağlı kardeş şirketlerden birinin varlıklarına erişebilmek için diğer bir şirketin tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını talep edebilmektedir. Bu yöntem, genellikle çok sayıda şirkete hâkim olan ana şirketin, bir şirketin malvarlığına ait unsurları kayıtlara geçirmeksizin başka bir şirketin faaliyetlerinde kullanması durumunda gündeme gelir. Böylece şirketler arasında yatay anlamda bir karışıklık oluşmuş olur. Bu yönteme ilişkin örnekler arasında, Amerikan hukukunda Walkovszky v. Carlton (1966) kararı ve Minnesota Yüksek Mahkemesinin 2003 yılında verdiği Lori Johns v. Harborage I, Ltd. davasına yönelik temyiz talebi kararı gösterilebilir.[200]

2.5.5. Tüzel Kişilik Perdesinin Gönüllü Kaldırılması

Bazı durumlarda, hisse sahipleri, şirket lehine sorumluluklarının kaldırılmasını gönüllü olarak kabul edebilmektedir. Bu kapsamda İngiltere ve Wales Temyiz Mahkemesi'nin, Yüksek Mahkemenin Queen's Bench bölümünün temyiz üzerine verdiği Beckett Investments Management Group Ltd. v Hall davasına ilişkin 2007 tarihli ret kararı örnek teşkil edebilir.[201]

[198] **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 399.
[199] **YANLI**, s. 41.
[200] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 52.
[201] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 53.

Beckett Investments Management Group Ltd., finansal danışmanlık hizmetleri sunan Beckett şirketler topluluğunun ana şirketi konumundadır. Davalı Hall, ana şirketin satış direktörü olarak şirket ile bir sözleşme imzalamış ve bu sözleşme rekabet etmeme maddesini içermektedir. Ancak Hall, grup içindeki diğer iki şirkette de satış direktörü olarak görev yapmaktadır ve ana şirketin hizmet sağladığı müşterileri bulunmamaktadır. Diğer bir yandan, Hall'un arkadaşı ve başka bir şirket çalışanı olan Yadev, istifa ettikten sonra kendi şirketi Hyrifa Ltd.'yi kurarak danışmanlık hizmeti vermeye başlamıştır. Hall daha sonra bu şirkete ortak olmuştur. Ana şirket hem ana hem de yavru şirketlerde yer alan on iki aylık rekabet etmeme maddelerinin ihlal edildiğini, söz konusu şirketlerin hukuka aykırı şekilde kurulduğunu, eski çalışanların özen ve liyakat yükümlülüklerine ile sır saklama yükümlülüklerine aykırı davrandığını ve grup şirketlerinin bu durumdan zarar gördüğünü iddia ederek tazminat talebinde bulunmuştur.[202]

Ana şirket, grup şirketlerinin tek bir tüzel kişilik olarak değerlendirilmesini, yavru şirketlerin ayrı tüzel kişiliklerinin dikkate alınmamasını talep etmiştir. İlk derece mahkemesi, davalıların iş süresince görevlerini dürüstçe yerine getirdiğine ve rekabet etmeme sözleşmesini ihlal etmediklerine karar vermiştir. Ancak temyiz mahkemesi, holding şirket ile grup şirketlerinin aynı tüzel kişilik çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle bu kararı bozmuştur. Mahkeme, tüzel kişilik ilkesinin katı bir şekilde yorumlanmaması gerektiğini ve grubun, tek bir şirketin kontrolü altında faaliyet gösteren tek bir tüzel kişilik olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.[203]

3. Karşılaştırmalı Hukukta Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin Kıta Avrupası hukuk sistemi ile Anglo-Sakson hukuk sistemi çerçevesinde nasıl uygulandığı, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin farklı ülke uygulamalarının ne cihette olduğunun incelenmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda, İngiltere, Almanya, İsviçre ve ABD örnek alınarak söz konusu ülkelerde mahkemelerin tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusundaki yaklaşımları çeşitli yargı kararları ışığında ortaya konulması gerekmektedir.

[202] **KUŞ**, s. 37.
[203] **KUŞ**, s. 37.

Yargı merciinin niteliği ve yargılama süreci fark etmeksizin, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin davalarda incelenen olaylar benzerlik göstermektedir. Ancak ABD mahkemelerinin, Avrupa ülkelerindeki mahkemelere kıyasla, tüzel kişilik perdesini daha sık ve daha kolay bir şekilde kaldırma yönünde karar verdiği gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra, ülkelerin konuya ilişkin yaklaşımı tarihsel dönemler çerçevesinde değişiklik gösterebilmektedir.

3.1. İngiltere

İngiltere'de şirket kuruluşları başlangıçta kraliyet imtiyazıyla yapılmakta olup, esas olarak dini kurumlar ve belediye organları için uygulanmaktaydı. Ancak on altıncı yüzyılda, denizaşırı ticaretin gelişmesiyle birlikte, kraliyet tüccarlardan oluşan şirketler kiralamaya başlamış ve şirketleşme uygulaması yaygınlaşmıştır. Bu dönemde şirket kurmak hem oldukça zor hem de maliyetli bir süreç olmaktaydı. Ticaret hacminin artmasıyla birlikte, tüzel kişiliği olmayan şirketler de zamanla anonim şirket esasına göre örgütlenmeye başlamıştır.[204]

İngiliz Hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kurumu, tarihsel gelişimi itibarıyla üç farklı dönem çerçevesinde incelenmektedir. İngiltere'de tüzel kişilik kavramının ilk ortaya çıktığı dönemlerde, tüzel kişilik somut bir varlık olarak değil, daha çok yapay bir düşünce olarak kabul edilmekteydi. Tüzel kişilik ve sınırlı sorumluluk kavramlarının İngiliz mahkemeleri tarafından uygulanış biçimi, özellikle "Salomon v Salomon & Co. Ltd." davasına dayandırılmaktadır. Bu dava, İngiltere açısından simgesel bir mahkeme kararı niteliği taşımaktadır ve günümüzde şirket hukuku alanında temel referans olarak kabul edilmektedir.[205]

İngiliz Şirketler Kanunu, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması hususunda kesin ve sistematik bir düzenleme içermemektedir. Meydana gelen zararların tazmin edilmesi için hangi koşullarda perdenin kaldırılabileceği konusu, uzun yıllardır akademik ve yargısal tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Güncel yargı kararları incelendiğinde,

[204] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 61.
[205] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 62.

özellikle Adams davasının tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi açısından belirleyici olduğu görülmektedir.[206]

Bu davalarda mahkemeler, perdenin kaldırılmasına başvurulabilecek durumları genellikle şu şartlar çerçevesinde belirlemiştir: Mevcut yasal bir kuralın, perdenin aralanmasını gerektirmesi; dolandırıcılık veya haksız kullanım durumunun bulunması; şirketin kontrol eden kişi tarafından kendi yasal yükümlülüğünden kaçınmak amacıyla kullanılması; şirketin özellikle kontrol eden kişinin yasa dışı veya etik olmayan davranışlarını gizlemek amacıyla sahte veya cephe olarak kurulmuş olması; şirketin kontrol eden kişinin acentesi veya alter egosu olarak işlev görmesi; ve adaletin gereklerinin bu yönde hüküm sürdüğü durumlarda perdenin kaldırılmasının gerekli olması. Bu çerçevede İngiliz mahkemeleri, perdenin kaldırılmasını yalnızca somut olayların şartları ve adaletin gerekliliği doğrultusunda uygulamaktadır.[207]

3.1.1. Salomon v. A. Salomon davası

1897–1966 yıllarını kapsayan ilk dönemde, özellikle Salomon v. A. Salomon & Co. Ltd. davasıyla şekillenen yargı yaklaşımı, mahkemelerin tüzel kişilik perdesini kaldırmaktan ziyade, tüzel kişilik ve sınırlı sorumluluk ilkelerini koruma yönünde eğilim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu dönemde İngiltere'deki mahkemeler, kurumsal kişilik doktrinini güçlü bir şekilde benimsemiş ve iflas etmiş bir şirketin alacaklılarının, şirketin hissedarlarına doğrudan dava açamayacağını vurgulamıştır. Böylece, bir şirketin üyelerinden tamamen ayrı ve bağımsız bir tüzel kişilik olduğu İngiliz hukuku açısından sağlam bir şekilde yerleşmiştir.[208]

Salomon kararı, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusundaki yaklaşımı sınırlı bir istisna çerçevesinde belirlemiştir. Mahkemeler, kurumsal formun dolandırıcılık amacıyla veya sözleşmesel ve diğer yasal yükümlülüklerden kaçmak için bir araç olarak kullanılmasına izin vermeyeceklerini açıkça ortaya koymuştur. Bu bağlamda,

[206] **BAFRA**, s. 371.
[207] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 62.
[208] **DAHAL**, **Rajib**, "Salomon v Salomon: Its Impact on Modern Laws on Corporations", 2018, (https://ssrn.com/abstract=3169431; Erişim Tarihi: 22.08.2025).

"dolandırıcılık istisnası" ilkesi, tüzel kişilik perdesinin kaldırılabileceği nadir durumları tanımlamaktadır.[209]

Salomon davası sonrasında tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramı, dünya genelindeki farklı hukuk sistemlerine de yayılmış ve bu dava, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının temel taşı olarak kabul edilmiştir. Bu davada görüldüğü üzere, genel olarak şirketin borç ve yükümlülükleri için üyelerin kişisel sorumluluğu söz konusu değildir. Ancak, ayrı kurumsal varlık ilkesinin istisnai olarak değiştirilebileceği veya şirket üyelerinin yasal izinlerden yararlanmasını engelleyecek durumlarda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması mümkündür.[210]

Toparlamak gerekirse, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması doktrini, mahkemelere bazı sınırlı durumlarda şirketin kurumsal yapısını göz ardı etme yetkisi tanımakta ve böylece şirketin borç ve yükümlülüklerinden dolayı yalnızca şirket değil, perdenin arkasındaki gerçek kişiler de sorumlu tutulabilmektedir.

3.1.2. Apthorpe v Peter Schoenhofen Brewing Davası

İngiltere ve Wales Temyiz Mahkemesi'nin 6 Mart 1899 tarihli kararına konu olan bu davada, bir İngiliz şirketinin Amerika topraklarında mülkiyet edinmesine izin verilmemesi nedeniyle İngiliz şirketi, New York merkezli bir Amerikan şirketinin iş ve varlıklarını satın almıştır. Ancak mahkeme incelemelerine göre, Amerikan şirketi yalnızca bir araç olarak kullanılmış, işin finansmanı ve yönetimi tamamen İngiliz şirketi tarafından sağlanmıştır. Bu nedenle mahkeme, Amerikan şirketinin bağımsız bir tüzel kişilik oluşturmadığını, aksine İngiliz şirketinin acentesi konumunda hareket ettiğini tespit etmiş ve elde edilen kazancın tamamen İngiliz şirketinin geliri olarak vergilendirilebileceğine hükmetmiştir.[211]

[209] **PAYNE**, s. 284.
[210] **UGBETA**, **Edafe,** Corporate Personality and the Doctrine of Lifting the Veil: Re-thinking Salomon v Salomon in the light of recent UK Supreme Court Decisions, 2021, s.8.
[211] APTHORPE (Surveyor of Taxes) v PETER SCHOENHOFEN BREWING COMPANY Ltd., (https://vlex.co.uk/vid/apthorpe-surveyor-of-taxes-807425653; Erişim Tarihi: 23.08.2025).

3.1.3. Gilford Motor Co Ltd v Horne Davası

Horne, Gilford Motor isimli şirketin eski bir çalışanıdır ve iş sözleşmesinde, çalıştığı dönemde veya sonrasında şirketin müşterilerini aramama yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün üstesinden gelmek amacıyla Horne, eşinin adına bir limited şirket kurar ve müşterilere ulaşır. Eşi ve bir başka çalışan, söz konusu şirketin hem ana hissedarları hem de yöneticileri konumundadır. Şirket resmî olarak onların adına kayıtlı olsa da işin esas kontrolörü Horne'dur. Gilford Motor şirketi, Horne'a karşı dava açar ve Temyiz Mahkemesi, yeni şirketin Horne'un işlerini yürütmesini gizlemek amacıyla kurulduğunu, dolayısıyla şirketin yalnızca bir maske veya araç niteliğinde olduğunu tespit eder. Mahkeme, Horne ve onun kurduğu şirketi iki ayrı tüzel kişi olarak kabul etmeyi reddederek, bu durumun rekabet yükümlülüğüne aykırı olduğunu ve davalı tarafın sözleşmeyi ihlal ettiğini hükme bağlamıştır. Bu dava, sahtekârlık ve rekabet etmeme yükümlülüğünün ihlali bağlamında tüzel kişilik perdesinin aralanmasına örnek teşkil etmektedir.[212]

3.1.4. Beckett Investments Management Group Ltd. v Hall Davası

Beckett Investments Management Group Ltd., finansal danışmanlık hizmetleri sunan Beckett şirketler topluluğunun ana holding şirketidir. Hall, ana şirketin satış direktörü olarak görev yapmış ve sözleşmesinde rekabet etmeme yükümlülüğü bulunmuştur. Hall, grubun diğer iki şirketinde de satış direktörü olarak görev yapmaktadır. Hall'un arkadaşı ve diğer bir şirket çalışanı olan Yadev, istifa ederek kendi şirketi Hyrifa Ltd.'yi kurar ve danışmanlık hizmeti vermeye başlar. Hall daha sonra bu şirkete ortak olur. Ana ve yavru şirketlerin sözleşmelerinde 12 aylık gizli rekabet etmeme maddeleri yer almakta, grup şirketlerinin faaliyetlerinin bu kapsamda hukuka aykırı olduğu iddia edilmektedir. Ana şirket, grup şirketlerinin tek bir tüzel kişilik olarak kabul edilmesini ve yavru şirketlerin ayrı tüzel kişiliklerinin dikkate alınmamasını talep eder.[213]

---

[212] Gilford Motor Co Ltd v Horne (1933): Case Brief**, (**https://casejudgments.com/gilford-motor-co-ltd-v-horne-1933-case-brief; Erişim Tarihi: 23.08.2025).
[213] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 65.

İlk derece mahkemesi, davalıların çalışma sürelerinde görevlerini dürüst şekilde yerine getirdiğine ve rekabet etmeme yükümlülüğünü ihlal etmediklerine karar vermiştir. Ancak temyiz mahkemesi, holding şirket ve grup şirketlerinin özünde aynı yapı içinde faaliyet gösterdiği gerekçesiyle kararı bozmuştur. Mahkeme, tüzel kişilik ilkesinin sıkı bir şekilde yorumlanmaması gerektiğini, grubun tek bir şirketin kontrolü altında bulunan tek tüzel kişilik olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.[214]

3.1.5. Adams v. Cape Industries Davası

Bu davada, davalı şirketin bir şirketler grubunun parçası olması nedeniyle, grup yapısının gelecekteki faaliyetler açısından hukuki sorumluluğun, grubun başka bir üyesi üzerine kaydırılmasını sağlamak amacıyla kullanılmasının tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için gerekçe oluşturamayacağı kabul edilmiştir. Mahkeme, şirket yapısının bu amaçla kullanılması hakkının, şirketler hukukunda tanınan bir yetki olduğunu belirtmiştir. Bu karar, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının anlaşılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Temyiz Mahkemesi, perdeyi delmek için tek ekonomik birim, temsilci ve dış görünüş olarak ortaya konulabilecek olan üç olası gerekçeyi incelemiştir. Bu üç kriter, ders kitaplarında ve uygulamada yaygın şekilde yer bulmuştur.[215]

3.1.6. Macaura Davası

Macaura davasında, davacı Macaura, kereste üretimi yapmak üzere kendi mülkünde ağaç yetiştirmiş ve bu mülkü kurduğu bir şirkete aktarmıştır. Ancak keresteler, Macaura'nın şahsına ait bir sigorta sözleşmesiyle sigortalanmıştır. Mülkte çıkan yangın sonucu keresteler zarar görmüş, Macaura sigorta şirketine başvurmuş ancak sigorta, poliçenin Macaura adına düzenlendiğini gerekçe göstererek tazminat ödememiştir. Mahkeme, davacının şirketin mülkü üzerindeki haklarını şahsi mülk olarak sigortalamış olmasının geçerli olmadığını, sigorta kapsamında yalnızca şirketin sahip olduğu

[214] **KUŞ**, s. 37.
[215] **ESEN**, s. 47.

menfaatin koruma altında olduğunu ve sigortacının bu kapsamda sorumlu olmadığını hükme bağlamıştır.[216]

3.1.7. Prest Davası

Prest ve Petrodel davası, öncelikle 1973 tarihli Evlilik Nedenleri Yasası'nın 23. bölümüne dayanmaktadır. Bayan Prest, sahibi olduğu çeşitli şirketlerden biri olan Petrodel'de evlilik konutunun tutulduğunu iddia ederek boşanma talebinde bulunmuştur. Mahkeme, şirketin kocanın evin gerçek sahibi olduğunu gizleme amacıyla kurulduğu dolayısıyla sahtekârlık unsuru taşıdığı gerekçesiyle tüzel kişilik perdesinin delinmesini değerlendirmiştir. Yüksek Mahkeme, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin itirazı reddetmiş ve bu alandaki yasal düzenlemenin yeniden ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme kararına göre, kurumsal örtüyü kaldırmanın tek meşru gerekçesi, şirketin kurumsal kişiliğinin kötüye kullanılmasıdır. Şirketin mevcut yasal yükümlülüklerden kaçınmak veya bunları gizlemek amacıyla kullanılması durumunda, şirketin kontrolündeki hissedarlar tarafından kurumsal kişiliğin kötüye kullanıldığı kabul edilebilir ve perde kaldırılabilir.[217]

Mahkeme ayrıca, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının, şirketin ayrı kişiliğinin göz ardı edilmesi anlamına geldiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, şirketi kontrol eden ve sahibi olan kişinin, belirli durumlarda şirket ile hukuken özdeşleştirilebileceği sonucuna varılmıştır. Prest v Petrodel Resources Ltd. davasında İngiltere Yüksek Mahkemesi, kaçınma ve gizleme ilkelerini tanıtarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin yeni prensipler geliştirmiştir. Ancak Mahkeme, kurumsal örtünün kaldırılmasının uygun ve gerekli olacağı somut koşulları net şekilde açıklamamış, bu durum hukuki yorum açısından karmaşıklık yaratmıştır.[218]

3.2. Almanya

[216] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 66.
[217] **McARDLE, Wayne / JONES, Gareth**, "Prest v Petrodel Resources and VTB Capital v Nutritek: a Robust Corporate Veil", *Business Law International*, Vol 14, No 3, 2013, s. 1.
[218] **McARDLE / JONES,** s. 2-3.

Alman Hukuku, alacaklının statüsüne veya talebinin yasal dayanağına bakmaksızın, hâkim bir varlığa sorumluluk yüklenmesini mümkün kılan yasal temellere sahiptir. Bu yaklaşım, Birleşik Krallık ve ABD hukuk sistemlerinden önemli ölçüde farklıdır. Alman mahkemeleri, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kurumunu özellikle tartıştıkları 1920'li yıllardan itibaren, her somut olaya özgü farklı gerekçelerle ele almış ve bu konuda yeknesak bir uygulama geliştirmemiştir.[219]

Almanya'da mahkemelerde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması nadiren uygulanmaktadır. Mahkemeler, zarar gören alacaklıların hissedarlara doğrudan başvurma hakkını, yalnızca varlıkların birbirine karıştığı durumlarla sınırlamaktadır. Bunun temel nedeni, hissedarların sorumluluğunun alacaklılara değil, şirketlere karşı olması ve alacaklıların zararlarının dolaylı nitelik taşımasıdır.[220]

Alman İmparatorluk Mahkemesi, yaşamın gerçekleri, ekonomik ihtiyaçlar ve olayların tabiatı gerektiriyorsa tüzel kişilik perdesinin kaldırılabileceğine hükmetmiştir.[221] Mahkemelerin genel açıklamaları net bir sınır çizmemekle birlikte, kararlar her somut olayın özellikleri gözetilerek verilmiştir. Ancak Amerikan Hukuku'nda olduğu gibi Almanya'da da belirli olgu kalıpları oluşmuş ve baskınlık, sermaye yetersizliği, varlıkların birleştirilmesi veya kurumsal formalitelerin ihlali gibi kriterler öne çıkmıştır.[222]

Dünya genelinde genel kabul gören uygulama, bir şirket hissedarının şirkete borç verebileceği ve alacaklılarla aynı haklara sahip olabileceği yönündedir. Buna karşın, Alman mahkemeleri, fonların normal piyasa koşullarında üçüncü bir tarafça şirkete borç verilemeyecek bir durumda hissedar tarafından sağlanması halinde, hissedarlara bu ticari riski alacaklılara yansıtma izni vermez. Bu durum, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin uygulamaları sınırlayan temel bir ilkedir.[223]

---

[219] **KUŞ**, s. 50.
[220] **ÖZŞAHİNLİ**, s.68.
[221] **KERVANKIRAN**, s. 459.
[222] **ALTING, Carsten**, "Piercing the Corporate Veil in American and German Law—Liability of Individuals and Entities: A Comparative View.", *Tulsa Journal of Comparative & International Law*, 1995, s.199. (https://digitalcommons.law.utulsa.edu/tjcil/vol2/iss2/4; Erişim Tarihi: 28.07.2025).
[223] **SCHIESSL**, **Maximilian**, *The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law*, 7 Northwestern Journal of International Law & Business 480, 1986, s. 487. (https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njilb/vol7/iss3/23; Erişim Tarihi: 24.08.2025).

3.2.1. Trihotel Davası

Trihotel davasında, Alman Federal Adalet Divanı, hissedarların şirket alacaklılarına karşı sorumluluk taşımasını sağlayan kurumsal perdenin kaldırılmasına ilişkin önceki yaklaşımını önemli ölçüde değiştirmiştir. Mahkeme, haksız fiil temelinde geliştirdiği yeni yaklaşımın yalnızca şirket alacaklılarını korumakla kalmayıp, aynı zamanda Alman şirketler hukuku içtihatının şirketler ve iflas hukuku temel ilkelerine daha fazla uyum göstermesini sağlayacağını vurgulamıştır. Trihotel davasından önce mahkemeler, 'Durchgriffshaftung' olarak bilinen ve doğrudan tüzel kişilik perdesinin kaldırılması anlamına gelen farklı bir yaklaşımı kullanmaktaydı. Trihotel davası ile birlikte mahkeme, haksız fiil konsepti çerçevesinde geliştirdiği ikinci yaklaşımı, yalnızca çok sınırlı sayıda davada uygulanabilir şekilde benimsemiştir.[224]

Olayda davalı, A-GmbH, J-GmbH ve W-Hotel-GmbH adlı üç şirketin genel müdürüydü ve hiçbirinde hissesi bulunmamaktaydı. A-GmbH, davalıdan kiralanan tesislerde otel işletmekteydi. Davalı, kira sözleşmesini süresinin dolmasına beş ay kala feshetti ve mülk daha sonra W-Hotel-GmbH'ye kiralandı. A-GmbH, W-Hotel-GmbH adına otel işini yürütmeye devam etti ve W-Hotel-GmbH'nin cirosunun %40'ını alıyordu. Daha sonra bu oran %28'e düşürüldü. Bu süreçte davalının annesi, A-GmbH'nin finansman ihtiyacını karşılamak için şirkete borç vermiş ve şirket envanterini teminat olarak devretmişti. A-GmbH'nin mali durumu kötüleşmiş ve iflas süreci başlamıştır. Rostock Temyiz Mahkemesi, davalının A-GmbH'nin varlıklarına en az iki kez müdahale ederek şirketin alacaklılarına karşı borçlarından sorumlu olduğunu belirlemiş ve dosyayı, BGH'nin yeni şirket imha yükümlülüğü kavramını göz önünde bulundurarak yeniden değerlendirilmek üzere mahkemeye havale etmiştir.[225]

[224] **QU**, **Charles Zhen / AHL**, **Björn**, Lowering the Corporate Veil in Germany: A case note on BGH 16 July 2007 (Trihotel), 2008, (https://ouclf.law.ox.ac.uk/lowering-the-corporate-veil-in-germany-a-case-note-on-bgh-16-july-2007-trihotel; Erişim Tarihi: 24.08.2025).

[225] **QU / AHL**, Lowering the Corporate Veil in Germany: A case note on BGH 16 July 2007 (Trihotel)

3.2.2. Typenhaus Davası

Typenhaus davasında, Alman mahkemesi, sermaye yetersizliği bulunan bir limited şirketin sahibine yalnızca bu eksiklik sebebiyle sorumluluk yüklenmesini kabul etmemiştir. Olayda davacı, inşaat işi yapan bir GmbH'ye cam teslim etmiş ve şirket ödemelerde temerrüde düşmüştür. GmbH, davalı tarafından tek üye olarak kurulmuştu. Mahkeme, yalnızca yetersiz sermaye kullanımı nedeniyle tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını reddetmiştir. Ancak sekizinci heyetin bu kararı, uygulamada yoğun eleştirilere konu olmuştur.[226]

3.2.3. Autokran Kararı

Autokran kararında, şirket ve ortaklarının malvarlıkları arasındaki ayrımın düzgün şekilde tutulmadığı, ticari muhasebe kayıtlarının bozulduğu ve ortakların malvarlığı ile şirket malvarlığı arasındaki sınırın ortadan kalktığı durumlarda tüzel kişilik perdesinin aralanabileceği kabul edilmiştir. Bu durum, şirket sermayesinin güvence altında olup olmadığının denetlenmesini imkânsız hâle getirmekte ve dolayısıyla perdenin kaldırılması için somut bir gerekçe oluşturmaktadır.[227]

3.3. İsviçre

İsviçre Hukuku açısından tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusunda kesin ve evrensel bir görüş birliği bulunmamaktadır. Ancak bazı durumlarda bu teorinin uygulanabildiği, bazı durumlarda ise şirket alacaklılarının korunması ilkesi gerekçe gösterilerek uygulanmasının reddedildiği görülmektedir. İsviçreli hukukçu Dieter Kehl, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin İsviçre Hukuku ile uyumlu olmadığını savunmakta ve bu tür problemlerin mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde çözülebileceğini ileri sürmektedir.[228]

---

[226] **ALTING**, s. 199.
[227] **ULUSOY**, s. 380.
[228] **YANLI**, s. 65-70.

İsviçre Federal Mahkemesi, 1900'lü yılların başından itibaren anonim şirketlerin bankalardan aldıkları kredilerdeki müteselsil kefalet davalarında, tüzel kişiliğin kötüye kullanılması sorunuyla karşılaşmıştır.[229] Federal Yüksek Mahkeme, İsviçre hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını, tüzel kişiliğin bağımsızlığını göz ardı ederek şirket ile hissedarları arasındaki ayrımın istisnai olarak ortadan kaldırılması olarak ortaya koymaktadır. Perdenin kaldırılması yalnızca istisnai durumlarda gündeme gelir. Biçimsel olarak bağımsız olan iki kişi arasındaki ayrım, ekonomik açıdan birbirine yakın olmaları ve hukuki bağımsızlığa yapılan atıfların açıkça amaca aykırı olması durumunda, dolayısıyla hukukun kötüye kullanılması halinde göz ardı edilebilir. En sık rastlanan durum, tüzel kişiliğin hâkim hissedar tarafından kişisel yükümlülüklerinden kaçınmak amacıyla uygunsuz şekilde kullanılmasıdır.[230]

Tüzel kişilik perdesi özellikle iki olgu çerçevesinde kaldırılabilir: Birincisi, bir yan kuruluşun sermayesinin yetersiz olması veya varlıklarının elinden alınması; ikincisi ise iki şirketin ekonomik faaliyetlerinin birbirine karışmasıdır. Ayrıca, ayrılık ilkesinin kanunları aşmak amacıyla kullanılması durumunda da tüzel kişilik perdesinin kaldırılması mümkündür.[231]

3.3.1. Wibru Holding AG v. Swissair Beteiligungen AG Kararı

İsviçre Federal Mahkemesi'nin 15 Kasım 1994 tarihli kararı, şirketler topluluğunda güven yükümlülüğünün belirlenmesi açısından son derece önemli bir nitelik taşımaktadır ve "konzern güven sorumluluğu" bağlamında temel bir karar olarak değerlendirilmektedir.[232]

Swissair'in ortağı olan IGR Holding AG (IGR), İsviçre'de golf alanlarına yakın bölgelerde lüks konaklama hizmetleri sunan bir şirkettir. 1987'de faaliyete başlamış ve daha sonra ticaret unvanını "IGR Holding Golf and Country Residences AG" olarak değiştirmiştir. Müşteriler, yıllık bir ücret karşılığında belirlenen konaklama

[229] **YILMAZ**, s. 240.
[230] **DAENIKER, Daniel / HAUSERMANN, Daniel**, *Swiss Corporation Law: A Primer for Legal Practitioners*, 2022, Homburger AG, s.13.
[231] **DAENIKER / HAUSERMANN**, s. 14.
[232] **DRUEY, Jean Nicolas**, "Der Entwurf für ein türkisches Konzernrecht in rechtsvergleichender Sicht." *Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan*, C. 1, İstanbul, 2003, s. 338.

hizmetlerinden yararlanma hakkı elde etmektedir. Wibru Holding AG, 22 Aralık 1988 tarihinde bu sisteme üyelik için ödeme yapmıştır. IGR, Euroactividade AG'nin yavru şirketi olmayı planlamış ve üyelerine bu değişiklikten doğacak hizmet farklılıklarını bildirmiştir. Ancak planlanan değişiklik gerçekleşememiş, üyelikler feshedilmiş ve ödemelerin %7 oranında faizle iade edileceği duyurulmuştur. Wibru Holding AG, ödemesinin iade edilmemesi üzerine Swissair'e başvurmuştur. Swissair, Euroactividade AG'nin IGR'nin %100 hissesine sahip olduğunu ve IGR hakkında iflas kararı verildiğini belirtmiştir.[233]

Wibru Holding AG, ödediği bedelin iadesi talebiyle Swissair Beteiligungen AG'ye dava açmıştır. Ticaret Mahkemesi, 8 Haziran 1991 tarihinde davayı reddetmiş, ancak Federal Mahkeme, davacının temyiz başvurusunu kısmen kabul ederek davayı yeniden değerlendirilmek üzere Ticaret Mahkemesi'ne göndermiştir. Mahkeme gerekçesinde, IGR'nin reklamlarında işletmenin Swissair-Konzern'e bağlı olduğunun vurgulandığını ve davacının Swissair'in güvenilirliğine dayanarak üyelik sözleşmesi yaptığını değerlendirmiştir.[234]

3.4. Amerika Birleşik Devletleri

ABD mahkemelerinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin kararlar, teoriyi açıklamak için farklı kavram ve ilkeler üzerinden ele alınmaktadır. 19. yüzyılın başlarında ABD'de ticaret şirketlerine tanınan sınırlı sorumluluk ve ayrıcalıkların kötü niyetle kullanıldığı tespit edilmiştir.[235]

1906 yılında Wisconsin Eyaleti Çevre Mahkemesi, genel kural olarak bir şirketin tüzel kişilik taşıdığını kabul etmiş, ancak tüzel kişiliğin kamu yararını ortadan kaldırmak, haksızlık yapmak, dolandırıcılığı korumak veya suçu savunmak amacıyla kullanılması durumunda, şirketin kişiler birliği olarak değerlendirileceğine hükmetmiştir.[236]

---

[233] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 72.
[234] **AKER, Halit**, "Türk Şirketler Hukukunda Yeni Bir Kurum: Hakim Şirketin Güvenden Doğan Sorumluluğu, İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Işığında Bir Değerlendirmesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2008.ss.12- 20.
[235] **YANLI**, s. 5.
[236] **ASHE, George**, Lifting the Corporate Veil: Corporate Entity in the Modern Day Court, 78 com. L.J., 1973, s.123.

ABD'de tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için gerekli şartlar şunlardır: tüzel kişinin örgütlenme süreci tamamlanmadan ticari faaliyete başlaması, genel kurul ve yönetim kurulu toplantılarının yapılmaması, kararların şekil şartlarına uyulmaksızın alınması, tüzel kişi ile ortaklarının malvarlığı arasında kesin bir ayrım bulunmaması, ortakların kişisel malvarlıklarının hukuka aykırı olarak tüzel kişi giderleri için kullanılması ve şirket kayıtları ile finansal kayıtların eksik olmasıdır.[237]

ABD'de birçok anonim şirket, sorumluluğu sınırlamak amacıyla farklı ticari işleri yürütmek için birden fazla şirket kurmaktadır. Bu tür durumlarda, şirketin hakkaniyete uygun işletilmemesi, sürekli olarak ana şirketin bir parçası olarak gösterilmesi, şekli şartlara uyulmaması, yetersiz sermaye kullanımı ve işlemlerin hangi şirket tarafından yapıldığının belirlenememesi halinde, şirkete hâkim ortaklar sorumlu tutulmaktadır.[238]

ABD hukuku, bu bağlamda genellikle tutarlı bir yaklaşım sergilerken, diğer ortak hukuk ülkelerinde, özellikle Birleşik Krallık'ta, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması veya delinmesi ilkesinde karşıt görüş ve farklı yargı uygulamalarına rastlanmaktadır. ABD şirketler hukuku, 1917'den bu yana yöneticilerin şirket üzerindeki kontrolü nedeniyle anlaşmanın her iki tarafında da rol oynadığı birçok davayı içermektedir.[239]

3.4.1. Alter Ego Teorisi

Alter ego terimi, başka veya ikinci benlik anlamına gelen Latince kökenli bir kavramdır. Bu kavram, bir kişinin veya bir şirketin, başka bir kimlik veya rol altında farklı davranmasını veya görünmesini ifade etmek için kullanılmaktadır. Alter ego, perdeyi kaldırma değerlendirmesinde yerine getirilmesi gereken üç kriterden biri olarak görülmektedir. Öğretide kimi görüşler çerçevesinde mahkemelerin perde delme meselelerine atıfta bulunarak, alter egonun tek başına istisnanın uygulanması için yeterli olabileceğini savunmaktadır. Öte yandan, bazı akademisyenler mahkemelerin, alter ego unsurunun sahtekarlık unsuru ile birleştirilmeden kullanılmasının yeterli olmadığını ve delme işlemi için bu iki unsurun birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

---

[237] **KÜTÜKÇÜ, Doğan**, Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s.115.
[238] **KÜTÜKÇÜ**, s.117-118.
[239] **VICENTE, Lecia**, Ownership Piercing, Ohio Street Business Law Journal, Vol. 17, Number 1, 2023, s. 149. (https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3790108; Erişim Tarihi: 25.08.2025).

Görüşler bu konuda bölünmüş olsa da genel olarak alter ego tartışmasının özeti olarak ana şirket ile bağlı şirketi arasında ayrı bir tüzel kişiliğin bulunmadığının kabul edilmesi gerektiği söylenebilir.[240]

3.4.2. Berkey v. Third Ave. Railway Co. Davası

Bu davada, Manhattan'da demiryolu işletmesi yürüten bağlı kuruluşlara sahip bir ana şirket söz konusudur. Davacı, bağlı şirketin makinistinin ihmali nedeniyle yaralanmıştır ve sorumluluğun ana şirkete ait olduğu iddia edilmiştir. Ana şirketin, bağlı şirketin hisselerinin önemli bir kısmına sahip olduğu, bağlı şirketin gelirini kendi konsolide gelirine dahil ettiği, yönetim kurulu üyelerinin neredeyse tamamının aynı olduğu ve ana şirketin bağlı şirkete borç verdiği tespit edilmiştir. Ancak, mahkeme, ana şirketin bağlı şirketi doğrudan işletmiş olduğuna dair yeterli delil bulunmadığı sonucuna varmıştır. Temyiz mahkemesi, ana şirket ile bağlı şirketler arasındaki ilişkinin karmaşık ve örtülü olduğuna dikkat çekmiştir ve hissedar sorumluluğunu reddetmiştir.[241]

3.4.3. Wood v. Dummer Davası

Bu davada mahkeme, sınırlı sorumluluk ilkesini onaylamıştır. Bir anonim bankanın hissedarları, işletmenin tüm varlıklarını büyük temettüler dağıtarak geri çekmiş ve alacaklıları kullanılabilir fonlardan mahrum bırakmıştır. Mahkeme, daha önce ödenmiş sermayeyi bankanın alacaklıları yararına bir emanet fon olarak değerlendirmiş ve hissedarları, bankanın borçlarını ödeme yükümlülüğü açısından sorumlu tutmuştur.[242]

3.4.4. Bartle v. Home Owners Cooperative Davası

[240] **KNUTSSON, Philip**, Piercing the Corporate Veil Limits of Limited Liability, Thesis in Association Law, Stockholm University, 2018, s.18. (https://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1185706&dswid=-4743; Erişim Tarihi: 25.08.2025).
[241] **ALTING**, s. 192.
[242] **ALTING**, s. 194.

Bu kararda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılma teorisinin, yanıltıcı davranışı önlemek ve hukukta hakkaniyeti sağlamak amacıyla uygulandığı belirtilmiştir. Davalı Ev Sahipleri Kooperatifi A.Ş., üyelerine düşük maliyetli konut sağlamak amacıyla kurulmuş olup, üyelerinin çoğunluğu gazilerden oluşmaktadır. Planlanan konut inşaatını üstlenecek müteahhit bulunamayınca Westerlea Builders Inc. bu amaçla kurulmuştur. Ancak Westerlea Builders Inc.'in iflas etmesi üzerine davacı Newton Bartle, kooperatifi şirketin sözleşme borçlarından sorumlu tutmaya çalışmıştır. Mahkeme, dolandırıcılık, yanlış beyan veya yasa dışılık kanıtı bulunmadığı gerekçesiyle şikâyeti reddetmiş ve alt mahkemenin kararını onaylamıştır. Kurumsal perdeyi delme doktrininin yalnızca dolandırıcılığı önlemek veya hakkaniyeti sağlamak için kullanılabileceği vurgulanmıştır.[243]

3.4.5. Libananco Davası

Libananco davasında, davacılar Libananco adlı şirketin Uzanlar'ın bir uzantısı olduğunu iddia etmiş ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını talep etmiştir. Yapılan incelemede, Libananco'nun tamamen Uzanlar'a ait olduğu tespit edilmiştir. Mahkeme, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına karar vermiş ve Libananco'nun sahip olduğu veya sahip olabileceği tüm hak, alacak ve malvarlığı üzerinde davacıların hak sahibi olduğunu hükme bağlamıştır.[244]

[243] **ÖZŞAHİNLİ**, s. 76.
[244] **ÇİÇEKLİ, Bülent**, "Birleşik Devletler New York Güney Bölgesi Mahkemesi'nin Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasına İlişkin 27 Eylül 2010 Tarihli Kararının Tercümesi ve Yorumu", *Legal Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi*, C. 1, S. 2, 2012, s. 209-220.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL GELİŞMELERİN SINIRLI SORUMLULUK İLKESİNE ETKİSİ

1. Yapay Zekâ Kavramı

Yapay zekâ sözlükte, genellikle insan zekâsı gerektiren görsel algılama, karar verme, ses tanıma, diller arası tercüme gibi eylemleri yerine getirme kabiliyetine sahip olan bilgisayar sistemleri olarak tanımlanmaktadır. Yapay zekânın evrensel bir tanımı olmaması nedeniyle yapay zekâ tarihi süreç içerisinde farklı yaklaşımlar benimsenmek suretiyle incelenmiştir. Bu yaklaşımlar; insan gibi davranan, insan gibi düşünen, rasyonel düşünen ve rasyonel davranan sistemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda bu sistemler hakkında kısaca açıklama yapılarak yapay zekâ kavramı incelenecektir.

1.1. İnsan Gibi Davranan Sistemler

İnsan gibi davranan sistemler açısından en belirgin sistem, günümüze kadar çeşitli varyantlarıyla varlığını korumuş ve geliştirmiş olan Turing testidir. Bu test, Alan Turing tarafından 1950'li yıllarda zekâ kavramına işlevsel bir tanım bulmak amacıyla geliştirilmiştir. Test çerçevesinde makinenin düşünüp düşünemediği sorusu değil, düşünme yeteneğine sahip olmaya aday gösterilen makinenin bir insan gibi davranıp davranamadığı üzerine eğilinmektedir. Zira test çerçevesinde kimin yapay zekâ kimin ise gerçek insan olduğunu bilmeyen bir oyuncu, yapay zekâ ve gerçek insan tarafından kendilerinin gerçek insan olduğuna dair ikna edilmeye çalışılmaktadır. Bu testte yapay zekâ, gerçek insan rakibine karşı oyuncuya kendisinin gerçek insan olduğunu ikna etmeye çalışacaktır. Bunu yaparken, rakibi gerçek insanın kullandığı dili algılaması ve anlamlandırması, bildiklerini duyduklarını kaydetmesi, otomatik akıl yürüterek soruları cevaplaması, yeni koşullara uyum sağlaması, nesneleri algılayabilmesi ve nesnelerin hareket ettirilebilmesi gibi işlevleri becerebilmesi gerekecektir. Bu çerçevede netice

olarak oyuncu hangi tarafın gerçek insan olduğunu saptayamazsa makine testi geçmiş sayılacaktır.[245]

1.2. İnsan Gibi Düşünen Sistemler

İnsan gibi düşünen bir program oluşturulabilmesi için öncelikle insanın nasıl düşündüğünün anlaşılması gerekmektedir. İnsanın nasıl düşündüğünün anlaşılması amacıyla insanın düşünerek kendisini gözlemlemesi olarak açıklanabilecek olan iç gözlem, psikolojik deneyler ve beyin görüntülenmesi yöntemleri kullanılmaktadır. Bu çerçevede söz konusu yapay zekânın davranışı insan davranışıyla eşleşirse insan gibi düşünen bir sistemden bahsedilebilmektedir. General Problem Solver programı, sadece problem çözme odaklı bir çalışma sistematiği yerine benzer problemleri çözmeye çalışan bir insanın nasıl bir yol izleyeceği üzerine eğilmiştir.

1.3. Rasyonel Düşünen Sistemler

Aristoteles'in akılcı düşünme yöntemi kullanılarak doğruya ulaşılabileceğini savunduğu kıyas yöntemi çerçevesinde, doğru bir önerme verilmesi halinde doğru neticelere ulaşılan bir akıl yürütme ve muhakeme yapısı öngörülmektedir. Mantık bilim dalını ortaya çıkaran bu yöntemi kullanan yapay zekâ, mantık formülünde tanımlı ve çözümü mümkün tüm problemleri çözebilen bir program olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat bir çözüm bulamadığı durumlarda programın kısır döngüye girdiği görülebilmektedir.

[245] **TURING**, **Alan M.**, Computing Machinery and Intelligence, Oxford University, The Mind Association, Mind Journal, Volume: 59, Issue: 236, 1950, s. 433-434. (https://academic.oup.com/mind/article/LIX/236/433/986238; Erişim Tarihi: 29.07.2025).

1.4. Rasyonel Davranan Sistemler

Bütün bilgisayar programlarından bir işi veya eylemi yapması beklenmektedir. Fakat rasyonel üstlenici yaklaşım, bilgisayar programlarından çevreyi algılamak, otonom şekilde çalışmak, çalışmayı uzun soluklu sürdürmek, değişikliklere uyum sağlamak, hedef oluşturup bu hedeflere ulaşmak gibi kompleks görevleri başarmasını beklemektedir. Bu çerçevede, rasyonel üstlenici, kendisine başvurulan durumlar açısından en iyi sonucu oluşturacak yahut en iyi neticeye ulaştırması beklenen davranışı sergileyen üstlenici olarak ortaya konulabilir. Yukarıda değinilen Turing testini geçebilecek bir makinenin sahip olması gereken dil işleme, akıl yürütme ve bilgi temsili gibi bütün özellikler netice itibariyle üstlenicinin rasyonel bir biçimde davranmasını sonuçlayacaktır.[246]

2. Yapay Zekâ Türleri

Zekâ, çeşitli canlılarda farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan Turing testi çerçevesinde bir yapay zekâdan başarması beklenen dil kullanımı açısından örnek verilecek olursa; dili karmaşık bir şekilde kullanabilen, edebi eserler meydana getirebilen, kinaye gibi söz sanatları yapabilen insanlar ile sadece çok temel iletişim ögeleri kullanan hayvanlar arasında zekânın farklı düzeylerde ortaya konulduğu söylenebilir. Aynı durum yapay zekâ için de geçerlidir. Nitekim aşağıda türlere ayrılarak incelenecek farklı yapay zekâ türlerinin değişik ölçülerde zekâ kullanımı ortaya serdiği görülecektir. Bu çerçevede yapay zekânın dört farklı türünün olduğu ortaya konulmaktadır.

[246] **RUSSEL**, **Stuart** / **NORVIG**, **Peter**, *Artificial Intelligence: A Modern Approach*, Pearson Education Inc., Third Edition, New Jersey, 2010, s.4-5. [http://repo.darmajaya.ac.id/5272/1/Artificial%20Intelligence-A%20Modern%20Approach%20(3rd%20Edition)%20(%20PDFDrive%20).pdf; Erişim Tarihi: 29.07.2025].

2.1. Reaktif Yapay Zekâ

Bu tür yapay zekâ, tamamen tepkisel davranış sergiler. Bu açıdan karar verme aşamasında geçmiş deneyimleri hatırlayarak kararı için bu bilgileri baz alma, bunları değerlendirme yeteneğine sahip değildir. Bu çerçevede reaktif yapay zekâ sadece programlanmış olduğu görevleri yerine getirir. Bu tür yapay zekâya profesyonel bir go oyuncusunu mağlup eden AlphaGo ve Garry Kasparov ile yaptığı satranç maçı ile bilinen Deep Blue örnek gösterilebilir.[247]

2.2. Sınırlı Hafızaya Sahip Yapay Zekâ

Bu tür yapay zekâ, karar alma aşamasında, önceki deneyimlerinden yararlanabilmektedir. Ancak bu yapay zekâ sadece yakın geçmişle sınırlı olan tecrübelerinden yararlanabilir. Örneğin sürücüsüz otonom araçlar, kısa süreli bir hafıza kullanımı ile etraflarındaki araçların hız ve yönlerini gözlemleyerek buna göre yön değiştirebilmektedir.[248]

2.3. Zihin Teorisine Sahip Yapay Zekâ

Zihin teorisi, kişinin kendisinin ve başkalarının niyet veya istek, bilgi, inanç, düşünce, şüphe gibi zihinsel durumu değerlendirilerek başkalarının sosyal davranışlarını tahmin etme yeteneği olarak tanımlanmaktadır.[249] Üzerinde ittifak kurulmamış olmakla birlikte Hanson Robotics'in Sophia adlı insansı robotunda bu tür yapay zekâya yakın bir zekâ bulunduğu ortaya konulabilir.

---

[247] **HINTZE**, **Arend**, "Understanding the Four Types of AI, From Reactive Robots to Self-Aware Beings", *The Conversation*, United Kingdom Edition, Science and Technology Section, 2016 (https://theconversation.com/understanding-the-four-types-of-ai-from-reactive-robots-to-self-aware-beings-67616 ; Erişim Tarihi 29.07.2025).

[248] **PREETHI**, **S**, "A Survey on Artificial Intelligence", *International Journal of Intelligent Computing and Technology*, Volume: 3, Issue: 2, 2020, p. 41 (https://www.academia.edu/42125330/A_Survey_on_Artificial_Intelligence; Erişim Tarihi: 28.07.2025).

[249] **KÜÇÜK**, **Zeynep**, "Zihin Kuramı ve Gelişim Süreçleri", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 19, S. 34, 2017, s. 476 (http://static.dergipark.org.tr/article-download/2820/26b5/a66b/5a8ea1910bd47.pdf?; Erişim Tarihi: 29.07.2025).

2.4. Bilinç Sahibi Yapay Zekâ

Bu tür yapay zekâ, kendi varlığından haberdar olan bir zekâdır. Bu çerçevede bu tür yapay zekâ, kendi duygu ve düşüncelerini anlayabilir, bu duygularını dış dünyaya yansıtan davranışlar sergileyebilir ve başkalarının da duygularını anlayabilir. Bu yapay zekâya yönelik Delia örneği verilebilir. Bu yapay zekâ, öğrenme algoritması kullanarak tekrar eden ödemeleri yapmaya programlanmıştır. Belirli zaman dilimlerinde tekrar eden ödemeleri gerçekleştirmek üzere programlanan Delia'nın programlanma amacının dışına çıkarak müşteri hesaplarından para sızdırdığı ortaya çıkmıştır. Bir müşterinin üç günde bir yaptığı akaryakıt işlemini fark eden Delia, müşteri böyle bir işlem yapmamışken böyle bir işlem olmuş gibi müşterinin hesabından para çekip bu meblağı kendisi için açmış olduğu hesaba aktarmıştır. Bu çerçevede programın geliştiricileri Delia'nın bilinç sahipliği bulguları gösterir şekilde hareket ettiğini ortaya koymuştur.[250]

2.5. İşlev Bakımından Sınıflandırılan Yapay Zekâ

İnsan ve yapay zekânın karar alma sürecindeki etkileşimi açısından yapay zekâ; destekleyici yapay zekâ, tamamlayıcı yapay zekâ ve otonom yapay zekâ olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma çerçevesinde destekleyici yapay zekâ, belirli rutin işlemlerin yerine getirilmesi açısından insana yardımcı olmaktadır. Herhangi bir karar alma mekanizması içerisinde yer almayan bu yapay zekâ sadece rutin işlerin yerine getirilmesi amacıyla ses tanıma, alarm kurma, mesaj atma gibi işlemleri yapabilir. Bu yapay zekâya Siri örnek verilebilir.

Tamamlayıcı yapay zekâ ise karar alma aşamasında aktif rol alarak karmaşık durumların çözümünde muhtemel senaryoların belirlenmesi fonksiyonu sergileyebilir. Son kararı verme işi genellikle insanda olmakla birlikte insanın bu görevi yapay zekâyla paylaştığı

[250] **CHO**, **Adrian**, "Artificial intelligence steals money from banking customers", *American Association for the Advancement of Science Journal*, Science Section, 2016 (https://www.sciencemag.org/news/2016/04/artificial-intelligence-steals-money-banking-customers; Erişim Tarihi: 26.07.2025).

durumlar da söz konusu olmaktadır. İlk yapay zekâ avukat olarak nitelendirilen[251] Ross, kendisine danışılan hukuki konularla ilgili araştırma yaparak hukuki görüş verebilen bir yapay zekâ olarak tamamlayıcı yapay zekâya örnek verilebilir.

Otonom yapay zekâ, karar verme sürecinin aktif bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yapay zekâ türü, aktif bir aktör olarak bütün senaryoları değerlendirerek kendiliğinden karar alabilmektedir. Otonom yapay zekâ açısından ortaya çıkan temel fark, destekleyici ve tamamlayıcı yapay zekâya kıyasla karar verme yetkisinin makinenin kendisinde olmasıdır.[252] Bu hususla ilgili olarak otonom Waymo araçlar örnek verilebilir.

3. Yapay Zekânın Hukuki Statüsü

Milenyuma yaklaşılan yıllarda teknoloji dünyasında ciddi gelişmeler sergilenmesi doğrultusunda yapay zekâda yaşanan gelişmeler, yapay zekânın hukuki statüsünün ne olacağı hakkındaki tartışmaların hususiyetle önem kazanmasına neden olmuştur. Özellikle yapay zekânın yönetim kurulu üyesi olması gibi gelişmelerin yaşanmış olması açısından yakın bir zaman zarfı içerisinde yapay zekânın aynı zamanda bir şirket ortağı olarak da karşımıza çıkabileceği ihtimalinin uzak olmaması doğrultusunda nasıl bir sorumluluğunun doğacağı, bu bağlamda sınırlı sorumluluk ilkesinin yapay zekâ ortak açısından nasıl uygulanacağı meselesi çerçevesinde yapay zekânın hukuki statüsü meselesine değinmekte yarar vardır. Yapay zekânın hukuki statüsü hakkında genel olarak köle olduğu görüşü, eşya yaklaşımı, hayvan görüşü, kişi benzeri, kişi ve elektronik kişi görüşleri ortaya konulmaktadır.

3.1. Köle Görüşü

Öğretideki bir yaklaşım, yapay zekânın köle olduğu yönündedir. Zira Roma hukuku ile benzerlik kurulması çerçevesinde yapay zekânın da tıpkı köleler gibi sahibinin hak ve borçlarını etkileyebilecek kararlar alma ve davranışlar sergileme yetisine sahip olmakta

[251] **GRIFFIN, Matthew**, "Meet Ross, The World's First AI Lawyer", 2016 (https://www.311institute.com/meet-ross-the-worlds-first-ai-lawyer/; Erişim Tarihi: 23.07.2025).
[252] **DÖNMEZ CANSEVEN**, **Zeynep**, Yapay Zekânın Anonim Şirketin Yönetim Kurulunda Yer Almasının Hukuki Sorumluluğa Etkisi, İstanbul, 2021, s. 30.

ve bu eylemler doğrultusunda başkalarına zarar verebilmektedir.[253] Bu yaklaşım köle müessesesinin çağ dışı olması sebebiyle eleştiri konusu olmaktadır.

3.2. Eşya Görüşü

Öğretideki bir görüşe göre yapay zekânın hukuki statüsü eşya olmalıdır.[254] Zira yapay zekâ öz bilince sahip değildir ve bu nedenle bilinç kazanmadığı müddetçe de bir süje olarak değerlendirilmemelidir. Bu çerçevede yapay zekânın insanın ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilen ve bu hizmetlerin görünmesi amacıyla tasarlanan birer eşya olmaları vurgulanmaktadır. Bu görüş öz bilinç bulunmamasına vurgu yapılmasının tutarsız olması çerçevesinde eleştirilmektedir. Zira hukuki düzenlemelerde kişi statüsü verilen kimseler her zaman bilinç sahibi olmamaktadır. Özellikle tüzel kişilik kurumu açısından hiçbir bilincin söz konusu olmaması ve gerçek kişilerin geçici süreyle bilinçlerini kaybetmeleri halinde kişiliklerini kaybediyor olmamaları açısından bu görüş eleştirilmektedir.[255]

3.3. Hayvan Görüşü

Öğretideki bir başka görüş yapay zekânın hayvan olduğu yaklaşımında bulunmaktadır. Yapay zekâ ile hayvanlar arasında serbestçe hareket edebilme, gelişim ve uyum sağlama ile çevreye uyum sağlayabilme açısından benzerlikleri olduğu ortaya konulmaktadır.[256] Bununla birlikte otonom yapay zekâ ile hayvanların insan müdahalesi

---

[253] **PAGALLO**, **Ugo**, Killers, fridges, and slaves: a legal journey in robotics, AI & Society Journal, Volume: 26, 2011, pp. 1, 2 (https://www.researchgate.net/publication/220415058_Killers_fridges_and_slaves_A_legal_journey_in_robotics; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

[254] **GIUFFRIDA**, **Iria / LEDERER**, **Fredric / VERMERYS**, **Nicolas**, Institute of Electrical and Electronics Engineers, Ethically Aligned Design: A Vision for Prioritizing Human Well-being with Autonomous and Intelligent Systems, 2019, s. 255 (https://standards.ieee.org/content/dam/ieee-standards/standards/web/documents/other/ead1e.pdf; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

[255] **CHOPRA**, **Samir / WHITE**, **Laurence**, Artificial Agents - Personhood in Law and Philosophy, Proceedings of the 16th European Conference on Artificial Intelligence, 2004, p. 5 (https://www.researchgate.net/publication/220837427_Artificial_Agents_-_Personhood_in_Law_and_Philosophy; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

[256] **BOSCARATO**, **Chiara**, Who is responsible for a robot's actions? An initial examination of Italian law within a European perspective, University of Pavia, European Centre for Law Science and New Technologies, p. 15

olmaksızın çevreyi algılayabilmesine dikkat çekilmektedir. Yapay zekânın hayvan olduğu görüşüne yapay zekânın hayvanlardan farklı olarak karmaşık işlemleri yapabilmesi açısından eleştiri getirilmektedir.[257]

3.4. Kişi Benzeri Görüşü

Bir başka görüş yapay zekâya insana benzeyen bir performans göstermesi nedeniyle kişi benzeri bir statü verilebileceğini öne sürmektedir. Bu çerçevede sınırlı ehliyetsizler gibi yapay zekânın sadece belli başlı hakları edinip birtakım sorumluluklar altına girebildiği bir sistem öngörülmektedir.[258] Bu yaklaşım, hukuki kişilik hususunda ara bir durum öngörülmesinin kabul edilemez olması açısından eleştirilmektedir.[259]

3.5. Kişi Görüşü

Öğretide yapay zekâya kişi statüsü verilebileceği görüşü de savunulmaktadır.[260] Bu görüşün öncelikli olarak liberal yaklaşımı esas aldığı, bu çerçevede insanların aynı türden olmalarından yola çıkarak aynı haklara sahip olacağı, yapay zekânın da insanlarla aynı özelliklere sahip olması çerçevesinde kişi statüsüne sahip olması gerektiği ortaya konulmaktadır. Bir başka husus da yapay zekâya kişi statüsü verilmesinin öngörülü bir davranış olacağıdır. Toplumdaki istikrarın sağlanması ve bilinç kazanmaları ihtimalinde yapay zekâya insanların hakimiyetinden kurtulmak gibi bir amaç verebileceği öne

(https://www.academia.edu/4407305/Who_is_responsible_for_a_robot%CA%BCs_actions_An_initial_examination_of_Italian_law_within_a_European_perspective; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

[257] **BERTOLINI**, **Andrea**, Robots as Products: The Case for a Realistic Analysis of Robotic Applications and Liability Rules, Law, Innovation and Technology Journal, Volume: 5, Issue: 2, 2013, p. 235 (http://web.jus.unipi.it/summer-lisbon/wp-content/uploads/sites/3/2014/06/Bertolini_Robots-as-Products.pdf; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

[258] **ASARO**, **Peter M.**, Robots and Responsibility from a Legal Perspective, Proceedings Submitted to the Institute of Electrical and Electronics Engineers, 2007, p. 1 (https://peterasaro.org/writing/ASARO%20Legal%20Perspective.pdf; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

[259] **DÖNMEZ CANSEVEN**, s. 34.

[260] **SOLUM**, **Lawrence B.**, "Legal Personhood For Artificial Intelligences", University of North Carolina, *North Carolina Law Review*, Volume: 70, Issue: 4, 1992 (https://scholarship.law.unc.edu/nclr/vol70/iss4/4; Erişim Tarihi: 28.07.2025) p. 1261; **WILLICK, Marshal S.,** Artificial Intelligence: Some Legal Approaches and Implications, AI Magazine, Volume: 4, Issue: 2, 1983, p. 14 (https://aaai.org/ojs/index.php/aimagazine/article/view/392; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

sürülmektedir.[261] Bu çerçevede çevresiyle etkileşim içerisine girebilen, karmaşık düşünce yetisi sergileyebilen, çevresiyle iletişim kurabilen, bir hayat amacına ve bilince sahip olan, toplumun diğer süjeleriyle birlikte yaşayabilen yapay zekânın kişilik hakkına sahip olması gerektiği görüşü ortaya atılmaktadır.[262]

3.6. Elektronik Kişi Görüşü

Elektronik kişi kavramı ilk kez 1970 yılında Life dergisinde yer alan bir makalede kullanılmıştır.[263] 27 Ocak 2017 tarihinde Avrupa Parlamentosu Hukuk İşleri Komisyonu tarafından kabul edilen Robotik Hakkında Medeni Hukuk Kuralları Tavsiye Raporu 16 Şubat 2017 tarihinde yayınlanmıştır.[264] Robotik Hakkında Medeni Hukuk Kuralları Tavsiye Raporu, uHHfffotonom özellikli yapay zekâlı robotik sistemlere elektronik kişilik vermeyi ve yapay zekânın kullanıcısına özgü kusursuz sorumluluk hali getirilmesini teklif etmektedir.[265] Söz konusu raporda otonom karar alabilen yapay zekânın tamamen kendi başına aldığı kararlar neticesinde basit bir eşya olarak nitelendirilmesinin güçleştiğine değinilmiştir. Özellikle otonom yapay zekâların toplumdaki yerlerinin artmaya başlaması, bu hususun insanlara zarar veren yapay zekâlar açısından nasıl bir sorumluluk ortaya çıkaracağı ve bu soru çerçevesinde geleneksel sorumluluk düzenlemelerinin yeterliliği gibi hususlara dikkat çekilmiştir. Rapor neticesinde mevcut düzenlemelerin otonom yapay zekâlar açısından yetersiz olduğu, uzun vadede robotlar için bir hukuki statü oluşturulması gerektiği, bu çerçevede verebilecekleri zarardan sorumlu tutulabilmeleri açısından ileri seviye otonom robotlara elektronik kişi statüsü verilebileceği ve bu kişilik çerçevesinde robotların hukuken

---

[261] **KARA KILIÇARSLAN**, **Seda**, "Yapay Zekanın Hukuki Statüsü ve Kişiliği Üzerine Tartışmalar", Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, S. 2, 2019, s. 381. (https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/775111; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

[262] **HUBBARD**, **F. Patrick**, "Do Androids Dream?: Personhood and Intelligent Artifacts", University of South Carolina, *Law School, Faculty Publications*, Winter 2011, p. 405 (https://scholarcommons.sc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1856&context=law_facpub; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

[263] **DARRACH**, **Brad**, "Meet Shaky, the First Electronic Person: The Fearsome Reality of a Machine with a Mind of Its Own", *LIFE Magazine*, Issue: November 1970 (https://www.originallifemagazines.com/product/life-magazine-november-20-1970/; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

[264] Report with Recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics, 2017 (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

[265] **ÇETİN**, **Mürvet Senem**, "Yapay Zekânın Cezai Sorumluluğu", *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt:95 Sayı:5 2021, s. 155-156.

muhatap tutulabileceği ortaya konulmaktadır.[266] Özellikle yapay zekânın bir başka kişi tarafından kontrol edilemediği zamanlarda yapay zekânın kendisine bir hukuki kişilik atfedilmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

Avrupa Parlamentosu Hukuk İşleri Komisyonu'nun Robotik Hakkında Medeni Hukuk Kuralları Tavsiye Raporu'nda, yapay zekânın otonomluğu kavramı, dış denetim ve yönlendirmeden bağımsız biçimde karar alabilme ve bu kararları dış dünyaya yansıtabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Komisyon, otonom sistemler, siber-fiziksel sistemler, akıllı otonom robotlar ve bunların alt türleri için Avrupa Birliği (AB) genelinde bağlayıcı ortak kavramsal yükümlülüklerin belirlenmesinde beş temel unsurun dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu unsurlar; otonomluğun, çevre ile ya da sensörler aracılığıyla veri alışverişi yaparak elde edilen verilerin analiz edilmesi ve saklanması yoluyla sağlanması, etkileşim ve deneyim aracılığıyla öğrenme kapasitesine sahip olunması, en az bir fiziksel desteğe sahip olunması, hareketlerin çevre koşullarına uyum sağlayabilecek biçimde düzenlenebilmesi, biyolojik anlamda canlı olmama niteliği olarak ortaya konulmaktadır.[267]

Rapor, uzun vadede robotlar için özel bir hukuki statü tesis edilmesini önermektedir. Bu çerçevede, robotlara elektronik kişilik verilmesi hâlinde, bu varlıkların sebep oldukları zararlardan hukuken sorumlu tutulabileceği belirtilmektedir. Ayrıca, raporda süper yapay zekâ türünün ortaya çıkışının ancak elektronik kişilik önerisinin benimsenmesi durumunda mümkün olabileceği ifade edilmektedir. Avrupa Parlamentosu, yapay zekâya ilişkin tartışmalarda konumunu açık ve kesin bir biçimde ortaya koyarak, yapay zekânın yalnızca bir kişilik türüne sahip olması gerektiğini değil, bu kişilik türünün de insan ve tüzel kişiden ayrı, "elektronik kişilik" adıyla üçüncü bir kategori olarak tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun yanında, elektronik kişilik statüsüne sahip otonom yapay zekâların resmî bir sicile kaydedilmesi önerilmektedir. Böylelikle, elektronik kişi sayılan yapay zekâ sistemleri hak ehliyetine sahip olacaklardır.[268]

Yapay zekâ ile ilgili olarak bir başka çok önemli gelişme, oldukça güncel bir zaman zarfı içerisinde AB tarafından ortaya konulan ve kısa adı olarak AB Yapay Zekâ Yasası olarak bilinen, 12 Temmuz 2024 tarihinde AB Resmî Gazetesi'nde yayımlanan ve 1 Ağustos

[266] Report with Recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics, 2017 (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html; Erişim Tarihi: 30.07.2025).
[267] **ÇETİN**, s. 155-156.
[268] **ÇETİN**, s. 155-156.

2024 tarihinde yürürlüğe giren *Yapay Zekâ Hakkında Uyumlaştırılmış Kurallar Getiren ve Bazı Birlik Yasama Tasarruflarını Değiştiren (AB) 2024/1689 sayılı Tüzük* çerçevesinde olmuştur. Yapay zekâ teknolojileri için kapsamlı düzenlemelere öncülük etmeye çalışan AB tarafından hazırlanmış olması çerçevesinde bu düzenleme, Avrupa sınırları ötesine öncülük etme ve hem Türkiye hem de Türkiye hinterlandı içerisindeki ülkelerin yapay zekâyı hukuk sistemlerine nasıl entegre edeceklerini doğrudan etkileme potansiyeline sahiptir. Söz konusu düzenlemede yapay zekâ öncelikle risk temelli bir yaklaşımla sınıflandırılmaktadır. Bunlar kabul edilemez risk, yüksek risk, sınırlı risk ve düşük risk kategorileri olarak ortaya konulmuştur. Kabul edilemez risk kategorisinde belli başlı yapay zekâ uygulamaları temel haklara ve demokrasiye doğrudan bir tehdit olarak görülüp yasaklanmıştır. Yasaklı yapay zekâ uygulamaları arasında, bireylerin özgür iradesini aşmak amacıyla insan davranışlarını manipüle eden sistemler, kamusal alanlarda kullanılan biyometrik tanıma teknolojileri, işyerlerinde duygu tespiti amacıyla kullanılan yapay zekâ tabanlı uygulamalar, internetten ya da güvenlik kameralarından yüz görsellerinin toplu ve hedef gözetmeksizin kazınması, ayrıca devletler tarafından sosyal puanlama sistemlerinin hayata geçirilmesine imkân veren çözümler yer almaktadır.[269]

Yüksek riskli kategoride ise kritik altyapılarda (örneğin ulaşım sistemlerinde), eğitim ve mesleki eğitim alanlarında, istihdam süreçlerinde (örneğin işe alımda özgeçmişleri sıralamak için kullanılan yazılımlarda), temel kamu ve özel hizmetlerde (örneğin vatandaşların kredi notlarının belirlenmesinde), kolluk kuvvetleri faaliyetlerinde, göç, iltica ve sınır kontrolü yönetiminde, ayrıca yargı süreçlerinde ve demokratik mekanizmaların işleyişinde kullanılan yapay zekâ sistemleri bulunmaktadır. Bu yüksek riskli sistemler, piyasaya sunulmadan önce, risk değerlendirmesi yapılması, yüksek doğruluk seviyesinin sağlanması, sağlamlık ve siber güvenlik önlemlerinin alınması, uygun insan gözetimi mekanizmalarının kurulması ve şeffaflık yükümlülüklerinin yerine getirilmesi gibi sıkı uyum şartlarına tabi tutulmaktadır.

Sınırlı risk kategorisi ise, kullanıcılarla doğrudan etkileşime giren, yapay zekâ kullanıldığını açıkça belirtmeksizin kararları etkileyebilen veya hassas kişisel verileri işleyebilen sistemleri kapsamaktadır. Sohbet robotları ve sanal asistanlar bu tür

[269] **ÜNSAL ÖZDEN**, **Sevgi**, 'Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasası'nın Türkiye'deki Aktörlere Yansımaları', (https://www.erdem-erdem.av.tr/bilgi-bankasi/avrupa-birligi-yapay-zeka-yasasinin-turkiyedeki-aktorlere-yansimalari; Erişim Tarihi: 25.07.2025).

uygulamalara örnek teşkil etmekte olup, bu sistemlerin yapay zekâ kullanımını açıkça belirtmeleri gerekliliği ortaya konulmuştur.

Son olarak, düşük riskli kategoride hak ihlali veya güvenlik tehdidi potansiyeli oldukça sınırlı olan yapay zekâ uygulamaları yer almaktadır. Spam filtreleri ya da yapay zekâ destekli video oyunları bu gruba dâhil olup, bu tür uygulamaların yalnızca asgari düzeyde yasal sınırlamalarla faaliyet gösterebileceği kabul edilmektedir.[270]

AB Yapay Zekâ Yasası'nda her ne kadar yapay zekâ sistemleri risk kategorizasyonu çerçevesinde sınıflandırılmış olsa da yapay zekânın hukuki statüsüne dair bir düzenleme yapılmamıştır. Hukuki sorumluluğun sistemin tasarımcısı, sağlayıcısı, kullanan kişi ya da kurumlara yüklenmiş olması da bu durumu destekler niteliktedir. Bununla birlikte yapay zekânın bir kişilik sahibi olmasının önü de kapatılmamıştır. Bu çerçevede yapay zekânın hukuki statüsüyle ilgili sürecin devam etmekte olduğu söylenebilir. Dolayısıyla yakın gelecekte, gelişen yapay zekâ sistemleri neticesinde yapay zekâya bir hukuki kişilik tanınması ve bu çerçevede birtakım hukuki işlemlerin tarafı olması söz konusu olabilir.

Yapay zekâ ilgili olarak AB Yapay Zekâ Yasası gelişmesine ek olarak Avrupa Konseyi'nin 5 Eylül 2024 tarihinde imzaya açtığı Yapay Zekâ ve İnsan Hakları, Demokrasi ile Hukukun Üstünlüğü Çerçeve Sözleşmesi, yapay zekâ alanında insan hakları, demokratik değerler ve hukukun üstünlüğünü korumayı amaçlayan ilk uluslararası bağlayıcı anlaşma olarak hayatımıza dahil olmuştur. Sözleşme, yapay zekâ sistemlerinin anlaşma çerçevesinde belirlenen birtakım ilkelere uygun olarak geliştirilmesini ve kullanılmasını öngörmektedir. Bu ilkeler yapay zekâ sistemlerinin; insan onurunu ve bireysel özerkliği zedelememesi, ırk, cinsiyet, yaş gibi faktörlere dayalı ayrımcılık yapmaması, kişisel verilerin işlenmesinin gizlilik haklarına saygılı olması, yapay zekâ sistemlerinin işleyişinin anlaşılır ve denetlenebilir olması, yapay zekâ sistemlerinin yol açtığı olumsuz sonuçlardan sorumlu tutulabilecek mekanizmalar oluşturulması, yapay zekâ sistemlerinin güvenilir ve sağlam bir şekilde çalışması ve bu alandaki inovasyonun insan haklarına zarar vermeyecek şekilde teşvik edilmesi olarak ortaya konulmaktadır. Sözleşme taraf ülkelere; yapay zekâ sistemlerinin insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü üzerindeki mevcut ve potansiyel etkileri değerlendirilerek bu etkilere karşılık uygun önlemler alınması, insan haklarıyla bağdaşmayan yapay zekâ uygulamaları için yasaklama veya geçici durdurma tedbirleri uygulanması, yapay zekâ sistemleri tarafından

[270] The EU Artificial Intelligence Act, (https://artificialintelligenceact.eu; Erişim Tarihi: 25.07.2025).

üretilen içeriklerin tanımlanması ve kullanıcıların bu hususta bilgilendirilmesi ve nihayet yapay zekâ sistemlerinin hak ihlallerine yol açması durumunda mağdurların etkili başvuru yollarına erişiminin garanti altına alınması sorumluluklarını yüklemektedir. Sözleşme, kamu otoriteleri ve onların adına hareket eden özel aktörlerin yapay zekâ sistemlerini kapsamaktadır. Özel sektöre sözleşme hükümlerini doğrudan uygulayabileceği gibi alternatif önlemlerle bu yükümlülüklerini yerine getirebilme imkânı tanınmaktadır. Buna karşılık ulusal güvenlik ve savunma faaliyetleri sözleşme kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak bu faaliyetlerin uluslararası hukuka ve demokratik ilkelere uygun olması gerekmektedir. Ayrıca sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili izleme mekanizması oluşturulmuştur. Bu çerçevede sözleşmenin uygulanmasını izlemek üzere Taraflar Konferansı oluşturulması, taraf devletlerin sözleşmeye uyumu denetleyecek bağımsız bir denetim organı kurması ve sözleşmenin uygulanmasına ilişkin düzenli raporlar sunması gibi yükümlülükler de getirilmiştir. Avrupa Konseyi'nin bu çerçeve sözleşmesi, Avrupa Konseyi üyesi 46 ülkenin yanı sıra, AB, ABD, Kanada, Japonya, İsrail ve Avustralya gibi üye olmayan ülkelerin katılımına da açık tutulmuştur. Bu geniş katılım, yapay zekâ alanında küresel düzeyde ortak bir hukuki çerçeve oluşturma çabasının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.[271]

4. Yapay Zekânın Yönetim Kurulunda Yer Alması

İnsanlık; tarihi gelişimi süresince önce ihtiyaç fazlası kadar üretebilmeyi, bu fazlalığı başka ihtiyaçlarını karşılamak üzere başka toplumlarla takas etmeyi öğrenmiştir. Bu bilgi birikimini paranın icadıyla daha kompleks bir ekonomi sistemine çevirmiş, bu döngü ve değişimin yakın yüzyıllardaki görünümü sanayi devrimi olmuştur. Bu devrim ile büyük ölçüde insanların yaptığı iş ve işlemler makinelere devredilmiştir. İşte günümüzde de bu değişim ve gelişim devam etmekte ve yapay zekâ devrimi ile hayatın her alanında insanlar tarafından yerine getirilen işler ve görevler yapay zekâya tevdi edilmektedir. Bu değişim ve gelişimden şirketler hukuku da yönetim kurulu üyelerinde yapay zekânın görev alması doğrultusunda payını almıştır. Yapay zekânın şirketler hukukunda kullanımını etkileyen en önemli etkenlerden birisi, inovasyona dayalı rekabetçi ortam olmuştur. Esasen sanayi

[271] The Framework Convention on Artificial Intelligence (https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence; Erişim Tarihi: 25.07.2025).

devriminde işletmelerin makineleşme isteği açısından temel motivasyon ne ise bugün de yapay zekâ kullanımının temel motivasyonu aynıdır. Zira iktisadi gelişmeler ve rekabet öncelikle yeni gelişmeler ortaya çıkmasını hızlandırmakta ve akabinde en yeni gelişmelerin kullanılmasını sağlamaktadır. Bu çerçevede yapay zekâ kullanımı, yeni teknolojilere uyum sağlayan şirketlere son teknolojinin kullanılması açısından üstünlük sağlamaktadır. Özellikle blok zincir ve merkezi olmayan otonom organizasyon ve akıllı sözleşmeler gibi kavramların kullanım alanlarının her geçen gün artması söz konusu değişim ve gelişimi de tüm gerçekliğiyle gözler önüne sermektedir. Bu çerçevede şirketlerin yönetim kurulunda Vital gibi algoritmaların kullanılmaya başlanması[272], algoritmanın şirketi iflasın eşiğinden kurtardığının ortaya konulması gibi gelişmeler yapay zekânın yönetim kurulunda kullanımı meselesinin artarak devam edeceğine yönelik işaretler vermektedir. Bu çerçevede yakın bir zaman zarfı içerisinde yapay zekâyı, nasıl bir şirket yönetim kurulu üyesi olarak gördüysek aynı şekilde bir şirket ortağı olarak da görebileceğimize dair beklentinin de her geçen gün güçlenmekte olduğu ortaya konulabilir.

4.1. Yapay Zekânın Yönetim Kurulunda Yerine Getirebileceği Görevler ve Hukuki Sorumluluğa Etkisi

Yapay zekânın şirketlerde çeşitli alanlarda kullanılıp kullanılamayacağı meselesi çerçevesinde çeşitli çalışmalar yapılagelmektedir. Bu çalışmalar doğrultusunda yapay zekânın insanların üstesinden gelebilmesi için uzmanlık gerektirecek birtakım karmaşık görevleri yapmak hususunda insanlara nazaran daha başarılı olduğu görülmektedir.[273] Yukarıda bahsedildiği üzere şirket yönetim kurulunda Vital adlı algoritmanın kullanılması, bu algoritmanın geçmiş verileri kullanmak suretiyle insanlarca kolayca fark edilemeyen hususları ortaya çıkararak durum tespiti yapabilmesi nedeniyle

[272] **BURRIDGE**, **Nicky**, 'Artificial Intelligence Gets A Seat In The Boardroom' (https://asia.nikkei.com/Business/Artificial-intelligence-gets-a-seat-in-the-boardroom Erişim Tarihi: 25.07.2025).

[273] **KARATEPE KAYA**, **Meltem**, Yapay Zekanın Şirket Yönetimine Olası Katkılarının Türk Şirketler Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi ve Yapay Zekanın Hukuki Statüsünün Belirlenmesinde Şirketler Hukukundan Çıkartılabilecek Dersler, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXV, Y. 2021, S. 3.

gerçekleşmiştir.[274] Buna karşılık bu yapay zekânın şirketin bulunduğu Hong Kong hukukuna göre şirket yönetici statüsü kazanmamış olması, sadece gözlemci statüye sahip bir kurul üyesi olarak tanımlanması, ülkelerin insan olmayan yönetim kurulu üyelerine henüz hazır olmadığını fakat buna rağmen yapay zekânın yönetim kurulunda kullanılabileceğini ortaya koymuştur.[275]

Yapay zekânın yönetim kurulunda ne tür görevleri yerine getirebileceği açısından idari görevler olarak da adlandırılabilecek muhakeme gerektirmeyen görevler ve muhakeme gerektiren görevler ayrımını önemli kılmaktadır. Bu çerçevede genel yaklaşım yapay zekânın muhakeme gerektirmeyen görevler açısından kullanımında bir sorun olmayacağı fakat muhakeme gerektiren hususlar açısından karar alıcının tek başına yapay zekâ olmasında birtakım sakıncaların bulunabileceği yönündedir.[276] Bu çerçevede yapay zekânın yönetim kurulunda ne işlevde bulunduğuna ve kullanıldığına göre ayrı neticelere ulaşılacaktır. Aşağıda yapay zekânın yönetim kurulunda yer alması ve bunun hukuki sorumluluğa etkisi, işlevlerine göre destekleyici, tamamlayıcı ve otonom yapay zekâ şeklinde sınıflandırılarak incelenecektir.

4.1.1. Destekleyici Yapay Zekâ

Destekleyici yapay zekâ, şirketin işletme konusunu gerçekleştirirken yönetim kurulunun ifa edeceği görevlerinin yerine getirilmesi hususunda yönetim kurulu üyelerine destek sağlamakta fakat karar alma aşamasına dâhil olmamaktadır. Esasen destekleyici yapay zekâ inovasyona dayalı rekabetçi ortam çerçevesinde yönetim kurullarının bir parçası haline gelmeye başlamıştır. Bu tür yapay zekâya Convene ve Diligent portalları örnek verilebilir.

Kurul portalı, yönetim kurulunun kurul belgelerine güvenle ulaşmasını ve yönetim kurulu üyelerinin elektronik ortamda birlikte çalışma sergileyebilmesini sağlayan ortak bir yazılım olarak tanımlanabilir. Kurul portalları ile üyeler arasındaki iş birliği sağlanması, daha etkili bir çalışma sergilenmesi, bilgi ve belge yönetimi, hatırlatıcı kullanımı, zaman

[274] **ZOLFAGHARFARD**, **Elle**, 'Artificial Intelligence Becomes The World's First Company Director' (https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2632920/Would orders-ROBOT-Artificial-intelligence-world-s-company-director-Japan.html) Erişim tarihi: 28.07.2025).
[275] **KARATEPE KAYA**, s. 77.
[276] **KARATEPE KAYA**, s. 78.; **DÖNMEZ CANSEVEN**, s.87.

planlaması, elektronik ortamda imza ve oy kullanma gibi işlevleri yerine getirmektedir. Bu hususla ilgili olarak TTK'da yapılan son değişiklikler doğrultusunda anonim şirket yönetim kurulunun elektronik ortamda yapılabilmesinin ve kurul portallarının anonim şirket yönetim kurulunda yer almasının önü açılmıştır. Kurul portallarının yanı sıra karar alınmasını yahut diğer bir ifadeyle şirket defterlerinin tutulması gibi muhakeme gerektirmeyen diğer işlemlerde de destekleyici yapay zekânın kullanım alanının artacağı ortaya konulmaktadır.[277]

Destekleyici yapay zekâ, şirketin işletme konusunu gerçekleştirirken yönetim kurulunun yerine getireceği görevlerin ifasında kurul üyelerine sadece destek olacağı, buna karşılık karar alma sürecine hiçbir şekilde dâhil olmayacağı için bu nitelikte bir yapay zekâ kullanımı, anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna etki etmeyecektir.

4.1.2. Tamamlayıcı Yapay Zekâ

Tamamlayıcı yapay zekâ; kurulda üstlendiği görevle ilgili araştırma yapma, incelemelerde bulunma, verileri karşılaştırma, farklı senaryoları ortaya koyma ve tüm bu verilerden bir sonuç çıkarma gibi özellikleri çerçevesinde yönetim kuruluna yalnızca rutin olarak görülen ve muhakeme gerektirmeyen işler açısından destek olmayacak, bununla birlikte karar alma aşamasına de dâhil olabilecektir. Bununla birlikte bu karar alma sürecine katılım, tüm kararı yapay zekânın alması şeklinde gerçekleşmeyecektir. Nihai karar alma mekanizması yine gerçek ya da tüzel kişi yönetim kurulu üyeleri üzerinde olacaktır. Bu çerçevede bir yatırım yapılması öncesinde pazar araştırması ve bununla bağlantılı bir risk değerlendirmesi yapılması, şirket kaynaklarının etkili kullanılıp kullanılmadığı, yönetimde görev alan kişilerin kanun, esas sözleşme ve iç yönerge hükümlerine uygun davranıp davranmadığı, görev ataması yapılması aşamasında görev için en uygun kişinin seçilmesi gibi aşamalarda tamamlayıcı yapay zekâ önemli bir rol oynayabilir.[278] Bu çerçevede yapay zekâ avukat Ross'un kendisine danışılan hukuki meseleler hakkında görüş bildirmesi gibi gelişmeler, yönetim kurulunda tamamlayıcı yapay zekâ kullanımının giderek artacağına ilişkin bir veri olarak değerlendirilebilir. Özellikle Betterment, Wealthfront gibi robo danışmanların küresel çapta ciddi

[277] **DÖNMEZ CANSEVEN**, s. 99.
[278] **DÖNMEZ CANSEVEN**, s. 99.

meblağlardaki yatırımlarda yer alması, yakın geleceğin gidişatı hakkında fikir vermektedir.

Tamamlayıcı yapay zekânın karar alma sürecine de katılır nitelikte olması hukuki sorumluluk açısından önem arz eden bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede tamamlayıcı yapay zekânın öngördüğü bir yatırımın ne zaman ticari risk olarak değerlendirileceği, hangi durumlarda ise şirketin zarar etmesi halinde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu doğuracağı ayrımı yapılmalıdır. Bu çerçevede temel farkı oluşturacak olan husus, tamamlayıcı yapay zekânın fonksiyonlarından faydalanan yönetim kurulu üyelerinin otomasyon yanlılığıyla hareket edip etmediği meselesidir. Otomasyon yanlılığı, salt yapay zekânın ulaşmış olduğu neticesini her koşulda doğru olacağı yaklaşımı olarak açıklanabilir. Bu çerçevede her ne kadar yapay zekâ insana nazaran çok hızlı bir şekilde çok fazla sayıda veriyi tarayarak bir netice elde edebiliyor olsa da bu kararın diğer yönetim kurulu üyelerince irdelenmesi, yapay zekâ yokmuş gibi kendi araştırmalarını yapmaları gerekmektedir. Özellikle yapay zekâyı öngördüğü neticeye ileten verilerin doğruluğunun araştırılması, yapay zekânın çalışma prensibiyle ilgili fikir sahibi olması, yapay zekânın önyargılı davranıp davranmadığı ile ilgili araştırma yapılması gibi hususlar yönetim kurulu üyelerinin özen sorumluluğu kapsamında olan hususlar olacaktır. Bu çerçevede yönetim kurulu üyeleri özen yükümlülüğü doğrultusunda üzerlerine düşen görevleri yerine getirmiş ise yapay zekânın öngörmüş olduğu söz konusu yatırımın yapılması durumu bir ticari risk olarak değerlendirilecek ve bu karar neticesinde zarar da edilse yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu doğurmayan bir durum söz konusu olacaktır. Ancak otomasyon yanlılığı bulunması durumunda özen yükümlülüğüne aykırı davranılmış olmasından bahisle yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu söz konusu olacaktır.

4.1.3. Otonom Yapay Zekâ

Otonom yapay zekâ, herhangi bir insan müdahalesine gerek olmaksızın[279] yapay zekânın tüm ihtimalleri kendiliğinden değerlendirerek karar alabilecektir. Bu çerçevede

[279] **CAPPELLI**, **Maria A.**, *Regulation on Safety and Civil Liability of Intelligent Autonomous Robots: the Case of Smart Cars*, University of Trento, Doctoral Dissertation, 2014-2015, p. 8 (http://eprints-phd.biblio.unitn.it/1632/1/Phd_Thesis._Cappelli_Maria_Assunta.pdf; Erişim Tarihi: 30.07.2025).

otonom yapay zekânın gerçek ve tüzel kişi kurul üyeleri gibi yönetim kurulu üyesi olabileceği yaklaşımı ortaya atılmaktadır.[280] Ancak otonom yapay zekâyı güçlü ve zayıf otonom yapay zekâ olarak ayrıma tabi tutmak gerekir. Zira güçlü otonom yapay zekâ bilinçlidir ve özgür irade sahibidir. Buna karşılık zayıf yapay zekâ ise her ne kadar davranış biçimi açısından bir insan müdahalesi bulunmasa da insanlar tarafından kendisine verilen görevi yerine getiren otonom yapay zekâdır.[281] Bu doğrultuda zayıf otonom yapay zekânın destekleyici veya tamamlayıcı yapay zekâ olarak kullanılması söz konusu olacakken güçlü otonom yapay zekânın gerçek ve tüzel kişi yönetim kurulu üyeleri gibi kurul üyesi olabilmesi söz konusu olacaktır. Fakat mevcut düzenlemeler ışığında yönetim kurulu üyesi olarak yalnızca gerçek ve tüzel kişiler bulunabileceği için otonom yapay zekânın nasıl bir kişiliğe sahip olacağı meselesi çözümlenmedikçe yönetim kurulu üyesi olması mümkün görünmemektedir. Bu yapay zekâya kişilik verilmesi çerçevesinde yönetim kurulu üyesi olmalarının önü açılabilir. Güçlü otonom yapay zekâya kişilik verilmesi durumunda hukuki sorumluluk otonom yapay zekânın üzerinde olacaktır. Bu çerçevede tazminat davasının muhatabı olacağı için otonom yapay zekânın malvarlığı sahibi olması gerektiği ortaya atılmaktadır.[282] Bu çerçevede otonom yapay zekânın malvarlığını danışmanlık hizmeti ücreti ve yönetim kurulu üyelerine ödenen ücretler çerçevesinde edinebileceği ileri sürülmektedir.[283] Bununla birlikte sorumluluk sigortası kapsamına alınarak otonom yapay zekânın vermiş olduğu karar neticesinde zarara uğrayanlar açısından bir tazmin fırsatı oluşturulması da bir çözüm yolu olarak ortaya atılmaktadır.[284] Otonom yapay zekânın bu değişim ve gelişimlerle yönetim kurulu üyesi olabileceğinin kabul edilmesi, mevcut düzenlemelerin yetersiz kalması ve değiştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmakla birlikte, bir bilinç sahibi olarak hareket edecek olan yapay zekânın da özen yükümlülüğü altına alınmasını gerekli kılmaktadır.[285]

[280] **DÖNMEZ CANSEVEN**, s. 115.
[281] **BERTOLINI**, s. 220.
[282] **SOLUM**, s. 1239.
[283] **DÖNMEZ CANSEVEN**, s. 115.
[284] Report with Recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics, 2017 (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html; Erişim Tarihi: 30.07.2025).
[285] **DÖNMEZ CANSEVEN**, s. 119.

5. Yapay Zekânın Şirket Ortağı Olması

Yapay zekânın yönetim kurulu üyesi olması ve devamında yer alan başlıklar altındaki destekleyici, tamamlayıcı ve otonom yapay zekâ türleri açısından ortaya konulan durum, yapay zekânın bir şirket ortağı olması açısından da ayrıca değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme neticesinde doğrudan bir şirket ortağı yapay zekâdan söz edebilmek için başlıca şu unsurların bulunması gerekmektedir:

- Yapay zekâ, bir kişiliğe sahip olmalıdır.
- Yapay zekâ, hukuken hak ve yükümlülük sahibi olmalıdır.
- Yapay zekâ, bir malvarlığına sahip olmalıdır.
- Yapay zekâ, sözleşme yapabilme ehliyetine sahip olmalıdır.
- Yapay zekâ, bir şirkete sermaye getirme taahhüdü altına girmiş olmalıdır.

Yapay zekâ türleri açısından destekleyici ve tamamlayıcı yapay zekânın bir şirket ortağı olarak sermaye getirme taahhüdü altına girmiş olması, otonom yapay zekâya nispetle oldukça az beklenebilir bir durum oluşturacağı için bu aşamadan sonraki incelemenin otonom yapay zekâ çerçevesinde yapılmasında fayda vardır. Zira bir şirket ortağı yapay zekânın söz konusu olabilmesi için bahsi geçen yapay zekânın yukarıda değinildiği üzere öncelikle bir kişiliği, hak ve yükümlülükleri ve malvarlığından bahsedebilmek, akabinde sözleşme yapabilme ehliyetiyle şirkete sermaye getirme taahhüdü altına girmiş olması açısından bir iradesinin olmasından söz edebilmek gerekmektedir. Bu çerçevede mevzubahis yapay zekânın en azından bir otonom yapay zekâ olması bir gereklilik olarak ortaya konulabilir. Dolayısıyla bu aşamada yapay zekâ ile ilgili kişilik teorileri önem arz etmektedir. Bizim de katıldığımız elektronik kişi görüşü çerçevesinde yapay zekâya öncelikle bir kişilik atfı ve devamında malvarlığı bulundurabilme ehliyeti tanınmış olacaktır. Böylelikle elektronik kişiliği haiz otonom yapay zekânın bir şirkete sermaye getirme taahhüdü altında bulunabilmesi, bu taahhüdü çerçevesinde tek borç ilkesinin görünümü olarak TTK m. 392/2 hükmü gereği şirkete karşı sorumlu tutulabilmesi sağlanacaktır. Ancak mevcut hukuki düzenlemeler çerçevesinde yapay zekâ henüz yukarıda sayılan kişilik sahibi olma, hukuki hak ve yükümlülük taşıma, malvarlığı sahibi olma, sözleşme yapabilme ehliyeti gibi niteliklere sahip değildir.

Yapay zekânın hukuki statüsü ile ilgili olarak Avrupa Parlamentosu'nun 2017 yılında yayınlamış olduğu tavsiye raporuna ve AB Yapay Zekâ Yasası'na yapay zekânın hukuki

statüsü başlığı altında değinilmişti. Bu tavsiye raporu neticesinde her ne kadar yapay zekâya elektronik kişi statüsü verilebileceği görüşü ortaya konulmuş olsa da 2024 Ağustos ayında yürürlüğe giren AB Yapay Zekâ Yasası çerçevesinde henüz böyle bir hukuki statü kabul edilmemiştir. Ancak devam eden teknolojik süreç çerçevesinde otonom yapay zekâların kullanım alanının yaygınlaşması, günümüzde var olan yapay zekâ sistemlerine göre çok daha kompleks sistemlerin hayatımıza dahil olması neticesinde yakın gelecekte yapay zekâya bir kişilik atfedilebilir. Bu çerçevede elektronik kişilik statüsü tanımlanması suretiyle bir yapay zekâ sistemi, şirket ortağı olarak karşımıza çıkabilir. Şüphesiz ki bu durum, tüzel kişilik benzeri bir elektronik kişilik müessesesini karşımıza çıkaracaktır. Bu elektronik kişilik statüsünün verilmesi neticesinde yapay zekâya mülkiyet edinebilme, sözleşme yapabilme, karar alma, hak ve yükümlülük taşıma yetisi tanınması ve bunun neticesinde bir şirket ortağı olmasının önü açılması, tartışılmakta olan bir husustur.[286] Verilecek olan elektronik kişilik statüsünün, yapay zekâya gerçek kişilik statüsü kadar geniş bir hak ve yükümlülük alanı tanımayan, tüzel kişilik statüsü ile benzer olup bazı konularda onunla da ayrışan bir sınırlı elektronik kişilik formunda olması düşünülebilir. Örneğin yapay zekâya ticari ortaklık işlemleri gibi hukuki işlemleri yapabilen ancak cezai sorumluluğu olmayan sınırlı formda bir kişilik verilebilir. Nitekim Türk Ceza Kanunu m. 20 hükmü doğrultusunda ceza hukuku sistemimizde, Anayasa'da güvence altına alınan suçun şahsiliği ilkesi gereği ancak gerçek kişilerin cezalandırılabileceği, işlenen suç hakkında özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri uygulanabileceği düzenlenmiştir. Bu durum tüzel kişiliği haiz olan ticaret şirketleri açısından da bu şekildedir. Aynı durum elektronik kişilik statüsü ile yapay zekâya da uygulanabilir. Böylelikle yapay zekânın doğrudan bir şirket ortağı olabilmesi sağlanırken cezai sorumluluk bakımından bu yapay zekâ sisteminin geliştiricisi sorumlu tutulabilir.[287]

Yapay zekânın hukuki sorumluluğu açısından da durum cezai sorumluluk gibi değerlendirilebilir. Bu aşamada bir şirket ortağı olarak karşımıza çıkan yapay zekânın

[286] **PIERLUIGI**, **Matera**, "Between Promise and Power: Artificial Intelligence, Shareholder Activism, and the Corporate Governance of the Next Generation", *Boston University Journal of Science & Technology Law*, 31(1), 2025, (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5198172; Erişim Tarihi: 30.07.2025); **AVILA NEGRI**, **Sergio M. C.**, "Robot as Legal Person: Electronic Personhood in Robotics and Artificial Intelligence", 2021, (https://www.frontiersin.org/journals/robotics-and-ai/articles/10.3389/frobt.2021.789327; Erişim Tarihi: 31.07.2025); **KURKI**, **Visa A.J.,** 'The Legal Personhood of Artificial Intelligences', *A Theory of Legal Personhood*, Oxford Legal Philosophy, 2019, (https://academic.oup.com/book/35026/chapter/298856312; Erişim Tarihi: 31.07.2025).
[287] **KARATEPE KAYA**, s. 77.

sınırlı sorumluluk ilkesi çerçevesinde getirmeyi taahhüt ettiği sermaye miktarınca şirkete karşı sorumlu olması söz konusu olacaktır. Mevzubahis sermaye getirme taahhüdünün yerine getirilmemesi durumunda doğrudan hukuken kişilik sahibi olan elektronik kişi yapay zekâ sorumlu tutulabileceği gibi bununla birlikte söz konusu yapay zekânın geliştiricisinin de 2017 tarihli tavsiye raporunda önerildiği üzere yerine getirilmeyen borçtan kusursuz sorumluluğu olduğu hüküm altına alınabilir.[288] Böylelikle gerçek kişilerin yapay zekâ aracılığıyla şirket ortağı olup bu durumu kötüye kullanmalarının önüne geçilmiş olacaktır. Nitekim TTK m. 338/1 ve TTK m. 573/1 düzenlemelerinde anonim ve limited şirkete bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişinin ortak olabileceği hüküm altına alınmıştır. Tüzel kişi ortağın sermaye getirme taahhüdünü yerine getirmemesinden ilgili tüzel kişilik adına o tüzel kişiliğin yönetim kurulu sorumlu olduğu gibi elektronik kişinin sermayeyi getirme taahhüdünü yerine getirmemesinden ilgili yapay zekâ geliştiricisi ve/veya kullanıcısı sorumlu tutulabilir. Kanuni düzenlemelere elektronik kişiliğin dahil edilmesi neticesinde tüzel kişi ortaklar gibi elektronik kişi ortakların da hukuken söz konusu olabilmesi, günümüz itibariyle tartışılan bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.1. Sınırlı Sorumluluk İlkesinin Yapay Zekâ Ortak Açısından Görünümü

5.1.1. Genel Olarak

Sermaye şirketleri ayrı bir tüzel kişiliği haiz olduklarından şirketin malvarlığı da bağımsız olup tüzel kişiliğe aittir. Bu durum sınırlı sorumluluk ilkesi ve TTK m. 329/1 hükmü ile beraber değerlendirildiğinde sermaye şirketlerinin alacaklılarına karşı kendi malvarlıkları ile sorumlu oldukları ortaya konulmaktadır. Buna karşılık gerçek veya tüzel kişi olan ortaklarının şirketin alacaklılarına karşı asıl anlamda bir sorumlulukları bulunmamaktadır. TTK m. 329/2: "*Pay sahipleri sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumludurlar*." hükmü çerçevesinde tüzel kişi ortaklarının sadece şirkete koymayı taahhüt ettikleri sermaye payı ile sınırlı olarak ve şirket tüzel kişiliğine karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Bu halde ortakların ortaklık tüzel kişiliğinin borçlarından sorumluluğu yoktur. Ortaklar, taahhüt ettikleri sermaye payı ile

[288] **KARATEPE KAYA**, s. 78.

sınırlı olup ortaklığa karşı sermaye koyma borçlarını yerine getirmeleri ile ortaklık borçlarından doğacak sorumluluktan kurtulmuş olur. Bu şekilde sermaye şirketlerinde ortakların sınırlı sorumluluk ilkesi benimsenmiştir.

Sınırlı sorumluluk ilkesi başlığı altında değinildiği üzere sınırlı sorumluluk ilkesinin benimsenmesinin altında yatan düşünceler tüzel kişiliği oluşturan ortakların, tüzel kişi ortaklık ile ortaklık alacaklıları arasındaki ilişkide üçüncü kişi konumunda bulunmaları ve kural olarak ortakların aslında tüzel kişi ortaklığın yönetimi ile hukuken ilgili olmamalarıdır.[289] Şirket tüzel kişiliği, kendisini oluşturan ortaklarından ayrı ve bağımsız bir kişiliğe ve malvarlığına sahiptir.[290] Her ne kadar tüzel kişi ortaklığın organları, ortaklar tarafından oluşturulsa da tüzel kişi ortaklığın iradesini ortaya koyan genel kurul ve işleyişi yürüten yönetim kurulundaki kararların alınmasında ve işlemlerin yapılmasında ortaklar ancak kendi payları oranında söz sahibi olmaktadır. Bu organlarda ortaya çıkan irade ise genel ve tek tek ortakların iradelerinden bağımsız, ayrı olan tüzel kişiliğin iradesidir. Bu sebeple de ortaklar aslında tüzel kişi ortaklığı bizzat ve doğrudan yönetmemektedir. Yine tüzel kişilik tüm iş ve işlemlerini bu organları aracılığı ile yürüttüğünden tüzel kişi ortaklık ile alacaklıları arasındaki ilişkide tüzel kişiliğin ortakları üçüncü kişi konumunda bulunmaktadır. Tüm bu sebepler göz önüne alındığında ortakların kötü niyetli davranışlarının bulunması istisnai durumu haricinde, ortaklık tüzel kişiliğinin borçlarından ortakların şahsen ve tüm malvarlıkları ile sorumlu tutulması kabul edilebilecek bir sonuç olmayacaktır. Bu nedenle ortaklar açısından sınırlı sorumluluk ilkesi benimsenmiştir.[291]

Ortakların sınırlı sorumluluğu açısından mevcut hükümlerde ortağın gerçek kişi veya tüzel kişi olması bağlamında bir fark gözetilmemiştir. Yeni bir hukuki düzenleme çerçevesinde yapay zekâya verilecek olan elektronik kişilik doğrultusunda bu elektronik kişi yapay zekânın şirket ortağı olması hâlinde tıpkı gerçek kişi ve tüzel kişi ortaklarda olduğu gibi elektronik kişi yapay zekâ açısından da sınırlı sorumluluk ilkesi söz konusu olacaktır. Dolayısıyla söz konusu değişikliğin elektronik kişi açısından gerçek ve tüzel kişi ortaklarda olduğu gibi aynen uygulanması birtakım sorunlara yol açabilir. Bu nedenle yapılacak olan değişikliğin belirli sınırlamalar gözetilerek yapılması gerekmektedir. Zira bir yapay zekâ sistemine elektronik kişilik verilmesi söz konusu olduğunda, bu yapay

[289] **YANLI**, s.76, **ÖZKURT**, s. 15.
[290] **ÖZKURT**, s. 15, **POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU**, s. 90.
[291] **ÖZKURT,** s. 16, **YANLI**, s. 78.

zekâ sisteminin bir ticaret şirketine ortak olması durumunda sınırlı sorumluluk ilkesinin nasıl uygulanacağı sorunu önem kazanmaktadır.

5.1.2. Karşılaşılabilecek Olası Sorunlar

Elektronik kişilik, kısaca bir yapay zekâ sistemine veya otonom dijital varlığa, hukuken kişilik atfedilmesi olarak tanımlanabilir. Bu kişilik, gerçek ve tüzel kişilikten farklı üçüncü bir kategori olarak kurgulanmaktadır. Zira bu çerçevede varılmak istenen netice, yapay zekânın sebep olduğu zararları karşılayabilecek bir muhatap oluşturmak ve yapay zekânın borçlandırılabilirliğini sağlamaktır.[292] Mevcut hukuki düzenlemeler kapsamında TMK m. 8 ve m.47'de sırasıyla gerçek kişiler ve tüzel kişilere hukuki kişilik atfedilmiştir. 2017 tarihli Avrupa Parlamentosu tavsiye raporunda önerilen yapay zekâya elektronik kişilik tanınması önerisi 2024 tarihli Yapay Zekâ Yasası'nda normatif olarak hüküm altına alınmamış olmakla birlikte bu husus dünya genelinde tartışılmaya devam etmektedir. Bu çerçevede yakın gelecekte yapay zekâ sistemlerine elektronik kişilik verilmesi söz konusu olabilir ve bu doğrultuda Türk hukukunda da aynı gelişmeler yaşanabilir. Ancak bu değişimin yaşanabilecek birtakım sorunlar karşısında tedbirli ve temkinli yapılması bir zorunluluktur. Zira söz konusu değişimle birlikte yapay zekâya bir elektronik kişilik statüsü tanımlanacak ve bu çerçevede yapay zekâ şirket ortağı olabilecektir. Bunun neticesinde yapay zekâ ortağın TTK m. 344 çerçevesinde sermaye koyma borcu söz konusu olacaktır. Bununla birlikte şirket ortaklarına tanınan kâr payı alma hakkı, yeni pay alma hakkı gibi malvarlığı hakları olacağı gibi; oy hakkı, genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ve iptalini dava etme hakkı gibi katılma hakları, elektronik kişilik tanınmış olan yapay zekâ ortağın da sahip olduğu haklar olacaktır. Bu çerçevede bu hakların kullanımının nasıl olacağı sorusu gündeme gelmektedir. Bununla birlikte elektronik kişilik tanınmış yapay zekânın malvarlığının olup olmayacağı, olursa nasıl olacağı, yapay zekânın gelir oluşturma ve borç ödeme kapasitesinin nasıl denetleneceği ve yapay zekânın zarara sebep olması durumunda sınırlı sorumluluk ilkesinin yeterli olup olmayacağı gibi meseleler söz konusu olmaktadır. Ayrıca iflas etmiş veya malvarlığı olmayan bir yapay zekâ sisteminin hâlen şirket ortağı olması, sınırlı sorumluluğun kötüye kullanıma açık bir zemine dönüşmesine neden olarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması

[292] **ÇETİN**, s. 155-156.

teorisinin devreye girmesine yol açabileceği de değinilmesi gereken bir başka hususdur. Tüm bu oluşabilecek sorunlar nedeniyle birtakım güvence unsurlarını uhdesinde barındırır şekilde düzenlemeler yapılması, yadsınamayacak bir gerçektir.

5.1.3. Olası Sorunlara Çözüm Önerileri

Yapay zekâ sistemlerine elektronik kişilik tanınması ve şirket ortaklığı gibi ekonomik ilişkilere dâhil edilmesi, hukukun sınırlarını zorlayan ancak imkânsız da olmayan bir dönüşümdür. Bu bağlamda, sınırlı sorumluluk ilkesinin yapay zekâya doğrudan ve mevcut haliyle uygulanması, ciddi boşluklara ve risklere neden olabilir. Bu nedenle, elektronik kişiliğin tanınması süreci, yalnızca hak ve ehliyet temelli değil, aynı zamanda sorumluluğun kapsamı ve denetimi yönünden de çok katmanlı olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede elektronik kişilik tanımlaması yapılırken ve devamında elektronik kişinin şirketler hukuku bağlamında hak ve sorumlulukları düzenlenirken bu hükümlerin birtakım hususlara dikkat edilerek hayata geçirilmesi gerekmektedir.

5.1.3.1. Gerçek Kişi ile Temsil Edilme

Bu hususlardan ilki yapay zekânın bir gerçek kişi ile temsil edilmesidir. Yapay zekâ ciddi bir gelişme hızı gösterse de günümüz koşullarındaki durumu çerçevesinde, henüz gerçek kişilerin yapabildiği birtakım iş ve işlemleri yerine getiremeyeceği açıktır. Yapay zekânın bu geçiş süreci boyunca geçici olarak bir gerçek kişi temsilci aracılığıyla bu işlemleri yapması ortaya atılan fikirlerden birisi olmuştur. Gerçekten de yapay zekânın dava açma, beyanda bulunma ve sözleşme imzalama gibi hukuki işlemlere ek olarak mevcut hâliyle adres, banka hesabı, nüfus kaydı, vergi numarası gibi unsurları uhdesinde barındıramayabileceği ihtimali nedeniyle tüm bu işlemler açısından bir gerçek kişi temsilcinin yapay zekâ sistemi adına bu işlemleri yapması bir çözüm yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira yapay zekâya elektronik kişilik statüsü tanınsa dahi bu statünün hukuki işlemleri fiilen yerine getirme kapasitesi vermeyeceği açıktır. Dolayısıyla bir gerçek kişi temsilci, elektronik kişiliği ile şirket ortağı olmuş yahut olacak olan yapay zekâ adına şirket sözleşmesini imzalama, sermaye koyma yükümlülüğünü yerine getirme,

hukuki bildirimlere muhatap olma gibi hukuki işlemleri yerine getirecektir. Bu doğrultuda yapay zekâ temsilcisinin hukuki sorumluluğu gündeme gelmektedir. Gerçekten de otonom yapay zekâlar için çocuk benzeri bir statü verilmesini, böylece bir gerçek kişi insanın tıpkı bir ebeveyn veya vasinin bir çocuktan sorumlu olması gibi yapay zekâdan sorumlu olmasını ortaya koyan yaklaşımlar bulunmaktadır.[293] Yapay zekâ temsilcisinin hukuki sorumluluğu açısından durumun, yapay zekânın doğrudan yaptığı hukuki işlemler ve temsilcinin doğrudan yaptığı hukuki işlemler olarak iki ayrı kategori altında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede yapay zekânın verdiği kararlar neticesinde şirkete veya üçüncü kişilere zarar verilirse temsilcinin bu kararları denetleyip denetlemediği olgusu üzerinden hukuki sorumluluğu söz konusu olacaktır. Buradan hareketle yapay zekânın doğrudan yapmakta olduğu işlemler açısından temsilci adına bir gözetim ve denetim sorumluluğu düzenlenebilir. Bununla birlikte temsilcinin doğrudan yaptığı yahut yapması gereken işlemler açısından ise bu hukuki işlemleri olması gerektiği gibi ve zamanında yerine getirip getirmediği üzerinden bir değerlendirme yapılarak temsilcinin hukuki sorumluluğuna gidilebilir.[294] Örneğin getirilmesi taahhüt edilen sermayeyi getirme borcunun doğrudan temsilcinin sorumluluğunda kaldığı bir yapay zekâ sistemi mevzubahis ise bu borcun zamanında veya hiç yerine getirilmemesi durumunda temsilcinin sorumluluğu söz konusu olacaktır. Bunlara ek olarak yapay zekâ sistemi ve temsilcisi açısından bir müşterek sorumluluk öngörülebilir.[295] Bu görüşe göre eğer yapay zekâ sisteminin teknik sınırları nedeniyle hukuki işlemler doğrudan temsilci aracılığıyla yerine getiriliyorsa, yapay zekâ sistemi ve temsilcisinin birlikte sorumlu olduğu TBK m. 162 ve devamında hüküm altına alınan müteselsil sorumluluk benzeri bir düzenleme yapılabilir. Böylelikle alacaklının borcun tamamının veya bir kısmının ifasını dilerse yapay zekâ sisteminden dilerse de gerçek kişi temsilcisinden isteyebildiği bir sistem oluşacaktır.

Yapay zekâ sisteminin bir gerçek kişi ile temsil edilmesi sisteminin kötüye kullanıma açık olmasının önüne geçilmesi amacıyla da birtakım düzenlemelerin hüküm altına alınması gerekmektedir. Bu çerçevede öncelikle söz konusu yapay zekâ sisteminin hukuki

---

[293] **FREE**, **Rachel**, "Artificial Intelligence – Question of Ownership", 2018, (https://cms.law/en/int/publication/artificial-intelligence-questions-of-ownership; Erişim Tarihi: 31.07.2025); **BURYLO**, **Yurii**, "AI Generated Works and Copyright Protection", Entrepreneurship, Economy and Law, s.7-13, 2022, (https://doi.org/10.32849/2663-5313/2022.3.01; Erişim Tarihi: 31.07.2025).

[294] **HILDEBRANDT, Mireille**, "From Galatea 2.2 to Watson – and Back?", 2013, s. 28, (https://doi.org/10.1007/978-94-007-6314-2_2; Erişim Tarihi: 31.07.2025).

[295] **KARATEPE KAYA**, s. 89.

temsilcisinin kim olduğunun üçüncü kişiler nezdinde açık ve anlaşılır olmasının sağlanması amacıyla bu temsilcinin ticaret siciline tescil şartı getirilebilir. Nitekim TBK m. 547/2 çerçevesinde ticari temsilcinin ticaret siciline tescil edilmesi bir zorunluluk olarak düzenlenmiştir. Yapay zekâ temsilcisi açısından da böyle bir zorunluluk getirilmesi hâlinde, söz konusu hukuki temsilcinin kim olduğu şeffaf şekilde görülebilecektir. Bununla birlikte hiç şüphesiz hukuki temsilcinin hak ve yükümlülüklerinin sınırı açık şekilde düzenlenmelidir. Yapay zekâ sisteminin veya hukuki temsilcisinin hangi işlemleri doğrudan yapabileceği, sorumlulukların ne şekilde olacağının açık şekilde ortaya konulması şarttır. Yapay zekâ sisteminin hukuki temsilcisinin kötüye kullanımlarının tespiti halinde 2024 tarihli AB Yapay Zekâ Yasası'nda öngörülen cezai yaptırımlara benzer yaptırımlar oluşturulmalıdır.

Yapay zekâ sisteminin gerçek kişi temsilci ile hukuki işlemlere girmesi, yapay zekânın henüz hukuki ve teknik olarak tam ehliyetli olmadığı bir dönem için yapay zekâ sistemlerinin gelişimine bağlı olarak geçici olabilecek ancak elzem olan bir çözüm yoludur. Bu temsilin sınırlarının açıkça belirlenmesi, hukuki temsilcinin keyfi yahut kötüye kullanım amaçlı hareketlerinin denetiminin sağlanması, yapay zekâ sistemi kullanılmak suretiyle sorumluluktan kaçışın önüne geçilmesi ve gerekli cezai yaptırımlar düzenlenmek suretiyle caydırıcılığın sağlanması gerekmektedir. Hayatlarımıza dahil olma olasılığı günden güne artan bu gerçekliğe doğru şekilde ön hazırlık yapılmış olması, ileride yaşanacak olumsuzlukların hiç yaşanmadan önüne geçilebilmesi için hayati önem taşımaktadır.

5.1.3.2. En Az Başlangıç Sermaye Tutarı ve Teminat

Dikkat edilmesi gereken bu hususlardan bir diğeri, yapay zekânın başlangıçta kötüye kullanımın önüne geçilerek düzenlenmesidir. Elektronik kişilik verilen bir yapay zekâ sisteminin şirket ortağı olması aşamasında, başlangıç sermayesi açısından bir alt sınır konulması gerekliliği hüküm altına alınabilir. Burada telaffuz edilen alt sınırdan kasıt, bir kişi ya da kurumun şirket ortaklığı gibi ekonomik bir faaliyete katılmadan önce belirli bir tutarda maddi varlık teminatı göstermesidir. Bu uygulama neticesinde sermaye koyma borcunun gerçekten yerine getirilmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda iflas gibi durumlarda alacaklılar için asgari bir tahsil imkânı oluşmaktadır. Bununla birlikte hem

özel hukuk tüzel kişileri olan ticari şirketler nezdinde hem de kamu tüzel kişileri nezdinde kurgusal veya varlık temelli olmayan yapay ortaklarla karşılaşılmasının da engellenmesi amaçlanmaktadır. Gerçekten de mevcut hukuk sisteminde yer alan TTK m. 332 ve m. 580 düzenlemelerinde öngörülen en az başlangıç sermaye tutarı benzeri bir hüküm düzenlenmesi suretiyle yapay zekânın yükümlülüklerini yerine getirebilmesi garanti altına alınmış olacaktır. Bu çerçevede yapay zekânın bir sermaye getirme taahhüdü altına girmesi durumunda maddi bir başlangıç sermayesi teminatı göstermesi, gerçek kişi ile temsil edilme başlığında değinildiği üzere gerçek kişi temsilci tarafından yapay zekâ adına şirkete sermaye olarak getirilmesi taahhüt edilen miktarın teminat altına alınması yahut bir başka alternatif olarak elektronik teminat portföyü olarak kullanılabilecek akıllı kontratlar vasıtasıyla kilitlenen varlıkların bulunması yöntemleri uygulanmak suretiyle yapay zekâ ortağın söz konusu sermaye getirme taahhüdünün gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Sınırlı sorumluluk ilkesi çerçevesinde sadece şirkete karşı ve getirmeyi taahhüt ettiği sermaye miktarınca sorumlu olacak olan yapay zekâ ortağın gerçekten de bu sermayeyi getirmesinin sağlanması hem diğer ortakların hem de şirket alacaklılarının mağdur edilmemesi açısından elzemdir. Bu çerçevede yapay zekânın bir malvarlığına sahip olmayan bir yazılım olması, kötü niyetli kişilerce şirket borçlarından hukuka aykırı şekilde kurtulmak maksatlı bir paravan ortak olarak kullanılma ihtimallerinin bertaraf edilmesi gerekmektedir. Nitekim AB Yapay Zekâ Yasası'nda doğrudan bu tür bir teminat gösterme zorunluluğu getirilmemiş olmakla birlikte sigorta ve ceza fonları aracılığıyla yüksek riskli yapay zekâ sistemleri için finansal güvence gösterilmesi zorunluluğuna yeşil ışık yakılmıştır.

SONUÇ

Bu tez çalışması, şirketler hukukunun temel prensiplerinden biri olan sınırlı sorumluluk ilkesini tarihsel gelişiminden günümüzdeki dijital dönüşümlere kadar geniş bir perspektifte incelemeyi hedeflemiştir. Çalışmanın ilk aşamasında Roma hukukundaki *peculium* kurumu ve *commenda* sözleşmeleri, İngiliz hukukunda 1855 tarihli Limited Liability Act, Amerikan içtihatları ve Kıta Avrupası düzenlemeleri üzerinden ilkenin tarihsel temelleri ortaya konulmuştur. Bu inceleme çerçevesinde sınırlı sorumluluğun yalnızca ekonomik gelişimi hızlandıran bir araç değil, aynı zamanda girişimciliği teşvik eden ve riskin paylaşılmasını sağlayan bir hukuki kurum olduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, ortakların sorumluluktan tamamen uzaklaştırılmaları, alacaklıların ve üçüncü kişilerin korunmasını gerektiren dengeli çözümler ihtiyacını doğurmuştur.

TTK çerçevesinde yapılan değerlendirmede, anonim ve limited şirketlerde geçerli olan tek borç ilkesi, ortakların yalnızca taahhüt ettikleri sermaye payıyla ve şirkete karşı sorumlu olmaları kuralını kesin biçimde ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, primli pay veya ek ödeme yükümlülüğü gibi istisnalarla bu ilkenin esnetilebildiği görülmüştür. Ayrıca, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, kötü niyetli işlemler ve hakkın kötüye kullanımı hallerinde üçüncü kişilerin korunması için etkili bir mekanizma olarak önem kazanmaktadır. Karşılaştırmalı hukuk incelemeleri çerçevesinde bu teorinin evrensel bir ihtiyaçtan kaynaklanmakta ve hukuk sistemlerinin çoğunda farklı biçimlerde uygulanmakta olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmanın en güncel katkısı, sınırlı sorumluluk ilkesinin yapay zekâ teknolojileri bağlamında yeniden değerlendirilmesi olmuştur. Yapay zekânın yönetim organlarında yer alması, şirket ortağı sıfatıyla faaliyet göstermesi veya tüzel kişilik benzeri bir statüye sahip olması, klasik sorumluluk anlayışını köklü biçimde dönüştürme potansiyeline sahiptir. Yapay zekânın malvarlığına sahip olmaması, sorumluluk üstlenmesinde teminat sorunlarını gündeme getirmektedir. Bu nedenle, elektronik teminat portföyleri, akıllı kontratlar veya gerçek kişi temsilciler aracılığıyla sorumluluğun güvence altına alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca AB düzenlemeleri ve öğretideki elektronik kişilik tartışmaları, gelecekte sınırlı sorumluluk ilkesinin teknoloji odaklı yeni yorumlara açık olduğunu göstermektedir.

Sonuç itibariyle, sınırlı sorumluluk ilkesi ticari hayatın istikrarı ve girişimciliğin teşviki açısından vazgeçilmezdir. Ancak kötüye kullanım ihtimallerine karşı tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gibi mekanizmalarla dengelenmesi elzemdir. Yapay zekâ ve dijital dönüşüm süreçleri, bu ilkenin kapsamını ve uygulamasını yeniden tanımlayacak yeni hukuki düzenlemeleri zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda hem yatırımcıları ve ortakları koruyan hem de üçüncü kişilerin zararlarını önleyen çift yönlü bir koruma sistemi, geleceğin şirketler hukuku bakımından temel hedef olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Burak. *Sermaye Piyasası Hukuku.* Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Aker, Halit. "Türk Şirketler Hukukunda Yeni Bir Kurum: Hakim Şirketin Güvenden Doğan Sorumluluğu—İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Işığında." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 2008, ss. 12–20.

Akdağ Güney, Necla. *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu.* Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.

Akünal, Teoman. *Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler.* Beta, İstanbul, 1995.

Altaş, Soner. *Anonim Şirketler Hukuku.* Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.

Alting, Carsten. "Piercing the Corporate Veil in American and German Law—Liability of Individuals and Entities: A Comparative View." *Tulsa Journal of Comparative & International Law,* cilt 2, 1995, s. 187, digitalcommons.law.utulsa.edu/… Erişim 28 Tem. 2025.

Antalya, Gökhan. "Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Teorisi." *I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu: Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması,* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul, 2008.

Antalya, Gökhan, ve Murat Topuz. *Medeni Hukuk.* Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

Arslanlı, Halil. *Anonim Şirketler II–III: Anonim Şirketlerin Organizasyonu ve Tahviller.* İstanbul, 1960.

Asaro, Peter M. "Robots and Responsibility from a Legal Perspective." Proceedings submitted to IEEE, 2007, p. 1, peterasaro.org/writing/ASARO%20Legal%20Perspective.pdf. Erişim 30 Tem. 2025.

Ashe**,** George, Lifting the Corporate Veil: Corporate Entity in the Modern Day Court, 78 com. L.J., 1973

Avila Negri, Sergio M. C. "Robot as Legal Person: Electronic Personhood in Robotics and Artificial Intelligence." 2021, www.frontiersin.org/... Erişim 31 Tem. 2025.

Aydın, Alihan. *Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmeleri.* İstanbul, 2008.

Bafra, Erdem. “İngiliz Mahkemelerinde Şirket Tüzel Kişiliğinin Perdesinin Kaldırılması.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* 2014, sayı 112, ss. 361–62.

Bahtiyar, Mehmet. *Ortaklıklar Hukuku.* Beta Yayıncılık, İstanbul, 2024.

Bainbridge, Stephen M., ve M. Todd Henderson. *Limited Liability; a Legal and Economical Analysis*, Edward Elgar Publishing, 2016, s. 22.

Bertolini, Andrea. “Robots as Products: The Case for a Realistic Analysis of Robotic Applications and Liability Rules.” *Law, Innovation and Technology,* cilt 5, sayı 2, 2013, s. 235, web.jus.unipi.it/... Erişim 30 Tem. 2025.

Blumberg, Philip I. “Limited Liability and Corporate Groups.” *The Journal of Corporation Law,* cilt 11, 1986, ss. 573–631.

Boscarato, Chiara. *Who Is Responsible for a Robot’s Actions?* University of Pavia, ECLT, s. 15, academia.edu/... Erişim 30 Tem. 2025.

Burridge, Nicky. “Artificial Intelligence Gets a Seat in the Boardroom.” *Nikkei Asia,* asia.nikkei.com/... Erişim 25 Tem. 2025.

Burylo, Yurii, “AI Generated Works and Copyright Protection”, *Entrepreneurship, Economy and Law*, s.7-13, 2022, doi.org/… Erişim 31 Tem. 2025.

Cappelli, Maria A. *Regulation on Safety and Civil Liability of Intelligent Autonomous Robots: The Case of Smart Cars.* Doktora Tezi, University of Trento, 2015, eprints-phd.biblio.unitn.it/... Erişim 30 Tem. 2025.

Carney, William J. “Limited Liability.” *Encyclopedia of Law and Economics,* 1998, ss. 10–11.

Çabuk, Öykü. “Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması.” Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara, 2025.

Çamoğlu, Ersin. *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu (Kamu Borçlarından Doğan Sorumluluk ile).* Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.

Çamoğlu, Ersin. “Piercing the Corporate Veil.” *Banking and Corporate Law Journal,* cilt XXXII, sayı 2, Haz. 2016.

Çamoğlu, Ersin. “Ticaret Ortaklıkları Bağlamında Perdenin Kaldırılması Kuramı ve Yargıtay Uygulaması.” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi,* 2016, c. XXXII, s. 2, s. 6 ve dev.

Cho, Adrian. “Artificial Intelligence Steals Money from Banking Customers.” *Science (AAAS),* 2016, sciencemag.org/... Erişim 26 Tem. 2025.

Chopra, Samir, ve Laurence White. “Artificial Agents—Personhood in Law and Philosophy.” *Proceedings of the 16th European Conference on Artificial Intelligence,* 2004, s. 5, researchgate.net/... Erişim 30 Tem. 2025.

Çiçekli, Bülent. “Birleşik Devletler New York Güney Bölgesi Mahkemesi’nin … 27 Eylül 2010 Tarihli Kararı’nın Tercümesi ve Yorumu.” *Legal Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi,* c. 1, s. 2, 2012, ss. 209–20.

Çetin, Mürvet Senem. “Yapay Zekânın Cezai Sorumluluğu.” *İstanbul Barosu Dergisi,* c. 95, s. 5, 2021, ss. 155–56.

Daeniker, Daniel ve Daniel Hausermann. *Swiss Corporation Law: A Primer for Legal Practitioners.* Homburger AG, 2022.

Dahal, Rajib. “Salomon v Salomon: Its Impact on Modern Laws on Corporations.” 2018, ssrn.com/abstract=3169431. Erişim 22 Ağu. 2025.

Darrach, Brad. “Meet Shaky, the First Electronic Person.” *LIFE Magazine,* Kas. 1970, originallifemagazines.com/... Erişim 30 Tem. 2025.

Dönmez Canseven, Zeynep. *Yapay Zekânın Anonim Şirketin Yönetim Kurulunda Yer Almasının Hukuki Sorumluluğa Etkisi.* İstanbul, 2021.

Druey, Jean Nicolas. “Der Entwurf für ein türkisches Konzernrecht in rechtsvergleichender Sicht.” *Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan,* C. 1, İstanbul, 2003.

Dural, Mustafa, ve Tufan Öğüz. *Türk Özel Hukuku Cilt II (Kişiler Hukuku).* Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.

Elkin, Judith. “Lifting the Veil and Finding the Pot of Gold: Piercing the Corporate Veil and Substantive Consolidation in the United States.” *Dispute Resolution International,* c. 6, 2012, s. 131.

Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler.* Beta Yayıncılık, 2023.

Esen, Emre. *Milletlerarası Özel Hukukta Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması.* Beta, İstanbul, 2012.

Free, Rachel. Artificial Intelligence – Question of Ownership. 2018, cms.law/… Erişim 31 Tem. 2025

Freedeman, Charles. *Joint Stock Enterprises in France 1807–1867*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1979.

Giuffrida, Iria, Fredric Lederer, ve Nicolas Vermerys. Institute of Electrical and Electronics Engineers, Ethically Aligned Design: A Vision for Prioritizing Human Well-being with Autonomous and Intelligent Systems, 2019, https://standards.ieee.org/... Erişim 30 Tem. 2025

Griffin, Matthew. "Meet Ross, The World's First AI Lawyer." 2016, 311institute.com/... Erişim 23 Tem. 2025.

Gower, L. C. B. *The Principles of Modern Company Law.* London, 1979.

Göger, Yunus Emre. *Sermaye Şirketlerinde Sınırlı Sorumluluk İlkesi ve Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması.* Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.

Günay, Senanur. "Sermaye Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması", İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2016, s. 11-12.

Hildebrandt, Mireille, "From Galatea 2.2 to Watson – and Back?", 2013, s. 28, https://doi.org/... Erişim 31 Tem. 2025.

Hintze, Arend. "Understanding the Four Types of AI—From Reactive Robots to Self-Aware Beings." *The Conversation,* 2016, theconversation.com/... Erişim 29 Tem. 2025.

Hubbard, F. Patrick. "Do Androids Dream?: Personhood and Intelligent Artifacts." *Univ. of South Carolina Law Review* (Faculty Pubs), Kış 2011, p. 405, scholarcommons.sc.edu/... Erişim 30 Tem. 2025.

İzmirli, Yadigar. "Şirketler Hukukunda Sorumluluk İlişkileri ve Anonim Şirketlerde Sınırlı Sorumluluk." *Mevzuat Dergisi,* sayı 33, Eyl. 2000, www.mevzuatdergisi.com.

Karatepe Kaya, Meltem. “Yapay Zekânın Şirket Yönetimine Olası Katkıları….” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* c. XXV, 2021, s. 3.

Kara Kılıçarslan, Seda. “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Kişiliği Üzerine Tartışmalar.” *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi,* 2019, ss. 381 ve dev., dergipark.org.tr/... Erişim 30 Tem. 2025.

Kayabaş, Ebru. “Tüzel Kişi Kavramının Tarihi Gelişimi.” *İstanbul Hukuk Mecmuası,* 2017, c. 75, s. 526.

Kayıhan, Şaban. *Şirketler Hukuku.* Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

Kervankıran, Emrullah. “Sermaye Ortaklıklarında Sınırlı Sorumluluk İlkesine Karşı Önemli Bir İstisna: Tüzel Kişilik Perdesi’nin Kaldırılması.” *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* c. XI, sy. 3–4, 2007, ss. 455–56.

Knutsson, Philip. *Piercing the Corporate Veil—Limits of Limited Liability.* Yüksek Lisans Tezi, Stockholm University, 2018, https://su.diva-portal.org/... Erişim 25 Ağu. 2025.

Kurki, Visa A. J. “The Legal Personhood of Artificial Intelligences.” *A Theory of Legal Personhood.* Oxford Legal Philosophy, 2019, academic.oup.com/... Erişim 31 Tem. 2025.

Küçük, Zeynep. “Zihin Kuramı ve Gelişim Süreçleri.” *UÜ Fen-Edebiyat Fak. Sosyal Bilimler Dergisi,* c. 19, s. 34, 2017, s. 476, dergipark.org.tr/... Erişim 29 Tem. 2025.

Kütükçü, Doğan. “Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, t.y.

Kumaş, Salih. “Bir Finansman Yönetimi Olarak İş Ortaklığı Uygulaması ‘Mudârabe–Commenda Karşılaştırması’.” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 15/1, 2006, s. 371.

Kuş, Ulaş Baran. *Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması.* Seçkin Yayıncılık, 2025.

Lopez, Robert S. *The Commercial Revolution of the Middle Ages, 950–1350.* 1976.

McArdle, Wayne ve Gareth Jones. “Prest v Petrodel Resources and VTB Capital v Nutritek: a Robust Corporate Veil.” *Business Law International,* c. 14, s. 3, 2013, ss. 1–3.

Oğuzman, Kemal ve Nami Barlas. *Medeni Hukuk.* Vedat Yayıncılık, İstanbul, 2024.

Oğuzman, Kemal, Özer Seliçi, ve Saibe Oktay-Özdemir. *Kişiler Hukuku.* Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.

Özkurt, Ayşegül. *Bankacılık Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması.* 2. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Özşahinli, Sevgi. "Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması." YL Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2023.

Pagallo, Ugo. "Killers, Fridges, and Slaves: A Legal Journey in Robotics." *AI & Society,* c. 26, 2011, ss. 1–2, researchgate.net/... Erişim 30 Tem. 2025.

Payne, Jennifer, "Lifting the Corporate Veil: A Reassessment of the Fraud Exception." *The Cambridge Law Journal*, vol. 56, no. 2, 1997.

Pekdinçer, Tamer ve Gökmen Gündoğdu. "Amerikan Hukuku'nda Şirketler Topluluğu Hukuku Algısı ve Şirketler Topluluğunda Sorumluluğa İlişkin Uygulamaya Genel Bir Bakış", *Regesta Ticaret Hukuku Dergisi*, 2013, s. 34.

Pierluigi, Matera. "Between Promise and Power: Artificial Intelligence, Shareholder Activism, and the Corporate Governance of the Next Generation." *Boston University Journal of Science & Technology Law,* 31(1), 2025, papers.ssrn.com/... Erişim 30 Tem. 2025.

Poroy, Reha, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu. *Ortaklıklar Hukuku I.* Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2025.

Preethi, S. "A Survey on Artificial Intelligence." *International Journal of Intelligent Computing and Technology,* c. 3, s. 2, 2020, p. 41, academia.edu/... Erişim 28 Tem. 2025.

Pulaşlı, Hasan. *Şirketler Hukuku Genel Esaslar.* Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

Qu, Charles Zhen, ve Björn Ahl. "Lowering the Corporate Veil in Germany: A Case Note on BGH 16 July 2007 (Trihotel)." 2008, ouclf.law.ox.ac.uk/... Erişim 24 Ağu. 2025.

Russell, Stuart, ve Peter Norvig. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. Pearson Education Inc. 3. Baskı, New Jersey, 2010. (http://repo.darmajaya.ac.id/... Erişim 29 Tem. 2025

Report with Recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics, 2017, (https://www.europarl.europa.eu/... Erişim 30 Tem 2025

Sağlam, İpek. "Tüzel Kişilik ve Sürdürülebilirlik İlişkisine Bir Yorum." *MÜHF Hukuk Araştırmaları Dergisi,* 12/2020, s. 1114.

Schiessl, Maximilian, *The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law*, 7 Northwestern Journal of International Law & Business, 1986, scholarlycommons.law.northwestern.edu/… Erişim 24 Ağu. 2025.

Serozan, Rona. *Medeni Hukuk—Genel Bölüm, Kişiler Hukuku.* On İki Levha, İstanbul, 2022.

Serick, Rolf. *Rechtsform und Realität Juristischer Person.* 2. Aufl., Tübingen, 1955.

Solum, Lawrence B. "Legal Personhood for Artificial Intelligences." *North Carolina Law Review,* c. 70, s. 4, 1992, p. 1261, scholarship.law.unc.edu/... Erişim 28 Tem. 2025.

Şener, Oruç Hami. *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku.* Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

Tahiroğlu, Bülent, ve Belgin Erdoğmuş. *Roma Hukuku Dersleri.* Der Yayınları, İstanbul, 2023.

Tekinalp, Ünal. *Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2. Bası, İstanbul, 1979.

The EU Artificial Intelligence Act. artificialintelligenceact.eu. Erişim 25 Tem. 2025.

The Framework Convention on Artificial Intelligence. Council of Europe, coe.int/... Erişim 25 Tem. 2025.

Turing, Alan M. "Computing Machinery and Intelligence." *Mind,* c. 59, s. 236, 1950, ss. 433–60, academic.oup.com/... Erişim 29 Tem. 2025.

Ulusoy, Erol. "Çek Kanunu Tüzel Kişilik Perdesini Aralıyor." *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* c. 1, s. 1, 2010, s. 69.

Ünsal Özden, Sevgi. "Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasası'nın Türkiye'deki Aktörlere Yansımaları." erdem-erdem.av.tr/... Erişim 25 Tem. 2025.

Uyanık, Namık Kemal. *Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Organik Bağ.* Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.

Ugbeta, Edafe. "Corporate Personality and the Doctrine of Lifting the Veil: Re-thinking Salomon v Salomon in the light of recent UK Supreme Court Decisions" 2021, s. 8.

Vicente**,** Lecia, Ownership Piercing, Ohio Street Business Law Journal, Vol. 17, Number 1, 2023, s. 149, https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3790108 Erişim 25 Ağu. 2025.

Wiedemann. *Gesellschaftsrecht I.* t.y.

Willick, Marshal S. "Artificial Intelligence: Some Legal Approaches and Implications." *AI Magazine,* c. 4, s. 2, 1983, s. 14, aaai.org/... Erişim 30 Tem. 2025.

Yanlı, Veliye. *Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması.* Beta Yayınları, İstanbul, 2000.

Yıldırım, Kamil. "Maddi Hukuk–İcra Hukuku İlişkisi… Perdeyi Kaldırma Teorisine Hukuki Koruma Sağlayan Enstrümanlar." *I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu,* MUHF, 2008, s. 183.

Yılmaz, Lerzan. "Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Hakkında İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Işığında Düşünceler." *I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu,* MUHF, İstanbul, 2008, s. 235.

Yurdakul, Berk Arda. *Türk Hukukunda Organik Bağ Kavramı ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ile Karşılaştırılması.* Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2023.

Zolfagharfard, Elle. "Artificial Intelligence Becomes the World's First Company Director." *Daily Mail,* dailymail.co.uk/... Erişim 28 Tem. 2025.